

V imenu pravice!

Kdo ve, ali bo kdaj mogoče poiskati in prešteti vse neštete grobove, ki so jih na naši zemlji in v precejšnjem številu tudi drugod (savojska koncentracijska taborišča, zlasti pa še Rab) izkopali cvetu našega poštenega in narodno najbolj trdnega in zavednega življa komunistični krvoloki, ki so pod raznimi krinkami, zlasti pa še pod krinko največjih »narodnih borcev« pred tremi leti prešli od tihe podtalne agitacije za komunistično stvar v obojen napad, čes zdej je nastopil trenutek, ko je našemu narodu za vsako ceno treba priboriti »svobodo« ter bolj-ši, pravičnejši red.

Krinke, pod katerimi so ti »velenarodnjaki« nastopali vsa tri leta, so zdaj padle. Slehernik, kdor je med nami Slovenci le hotel, je pač lahko spoznal, da če bi se ta »osvobodilni« boj še nekaj časa tako nadaljeval, bi bila naša zemlja eno samo pokopališče, na katerem bi bili res vsi »osvoboditelji« za vselej in tudi vsi enaki vsaj v toliko, v kolikor bi bili vsi pod rušo. Žal le, da je to spoznanje pri mnogih prišlo tako pozno in da je vprav zato teh nepotrebnih in nepozabnih grobov po naši zemlji še toliko več.

Da, preveč jih je in prestrašitni so, da bi mogli iti kar tako mimo njih, ne da bi se vprašali, ali so bili v sedanjih krvavi evropski žaloigri res tako zelo nujno potrebni in kdo jih je kriv. Vsaj na ti dve vprašanji zna danes pri nas pravilno in pošteno odgovoriti vsak, komur je res do tega, da v družini evropskih narodov tudi mi Slovenci gremo svojo pot naprej in ostanemo pri življeju.

A kakor danes še ni mogoče prešteti po zločinski »Osvob. fronti« izkopanih grobov, tako je tudi še težko povedati vsaj približno točno, koliko je ista komunistična OF, ki je toliko podarjala, da se bori le proti »okupatorju«, razdejala, požgala ali pa vsaj docela izropala toliko kmečkih domov po Dolejskem, Notranjskem, Primorskem, Gorenjskem in Štajerskem, iz njih pa poglala na tisoče in tisoče poštenih, delovnih in najbolj zavednih rojakov. In vprav pri teh slednjih, po krivici in zaradi pravice preganjanih naših ljudi smo se namenili za trenutek ustaviti, pa ne morda zgolj zato, da se ne pozabi njihovo trpljenje in gorje, ki so ga morali prestati, marveč tudi in zlasti zato, da znova pokažemo na neodpušljivo krivdo tistih, ki so te naše nedolžne rojake tako brez srca in zločinsko pahili v to gorje.

Danes tudi ni več potrebno razlagati, zakaj so se ti tisoči in tisoči naših kmečkih mož, fantov, žena, deklet, otrok in starčkov tako hudo zamerili podivjanim komunističnim tolpam. V rokah imamo zdaj le že preveč dokumentov in dokazov, da bi mogli biti glede tega še v kakšnem dvomu. Preveč so nam komunisti sami povedali o svoji taktiki, da bi vse njihovo krvavo početje mogli imeti za nekaj, kar se je zgodilo le po golem naključju. Pa ne samo njihovo ubijanje, tudi preganjanje poštenih ljudi, ki jih nikoli ne bi bilo mogoče pridobiti za komunizem, je šlo natančno po načrtu. Vse komunistično divjanje je bilo premišljeno in zato je njihova odgovornost za vse to pretehtano ravnanje toliko večja!

Pravičnu je, da vsakdo, kdor opravlja odgovornosti polno delo, prejme tudi primerno plačilo. Če je to njegovo delo zločin, je tudi prav in pravično, da zanj prejme tem hujšo kazen, čim bolj je bil odgovoren zanj! Da pa je bilo vse početje komunistične Osvobodilne fronte na Slovenskem res zločin, zločin brez primere — saj naš človek česa podobnega še ni doživel — o tem preludo preprečevalno govore nešteti znani in neznani grobovi ljudi, ki naj bi jih bila komunistična OF »likvidirala« samo zato, ker so ji bile toliko pri sreju poštenost, narodna zavednost, pravica in enakost, ali pa morda samo zaradi njenega »izprosnega boja proti okupatorju«...

A prav tako kakor okoli 30.000 nepotrebnih slovenskih grobov v zadnjih treh letih, govori o neodpušljivem zločinu OF nad našim ljudstvom tudi edinstveno razdejanie po naših vaseh in podeželskih mestih ter trgih, nič manj po tisti nešteti begunci in pregnanci, ki so morali brez vsega, brez hrane, brez obleke in v mnogih primerih celo bosi brž »izginiti«, — izraz res čisto iz srca tistih, ki so prišli ljudstvo in njihovo imetje »reševati« pred »okupatorjem« — če so hoteli odnesti golo življenje. In tudi ta zavestno storjeni zločin zahteva kazen, nič drugačno, karšna je tista, ki jo zahteva vsak preiščljivi um!

Kriv zločina pa ni samo tisti, ki ga dejansko stori, ki sam lastnorodno mori, ropi, požiga ali pa preganja nedolžne ljudi z njihovih domov in z njihove s trudom in znojem prepojene grude, ne! Krivi niso samo po sredni zločinci, marveč nič manj tudi vsi oni, ki tem stoji ob strani, jih podpirajo z besedo, z agitacijo in jim pomagajo povrh še z denarjem, da bi vodilni komunisti laže in čim hitreje dosegli svoj končni cilj: socialno revolucijo in po njej oblast in posest. Že samo z odobravanjem — v nešteti primerih je bilo še vse več — da, že samo z odobravanjem tega naj-

Unsere Helden im Einsatz. — Naši vojniki v boju.

Nemčija v znamenju skrajne mobilizacije vseh sil

Zaradi totalne izrabe vseh razpoložljivih sil je Führer pred tednom odredil splošno mobilizacijo vseh tvarnih in človeških sil, da se podvoji nemški vojni napor na bojiščih in v zaledju. Obenem je bil propagandni minister dr. Goebbels imenovan za pooblaščenca, ki naj ta ukaz izvede.

V ponedeljek je minister in pooblaščenec dr. Goebbels sklical v Berlinu sejo pristojnih ministrov, šefov glavnih uradov, civilnih šefov sedenih pokrajin in več državnih podtajnikov iz raznih ministrstev. Minister dr. Goebbels je razložil načrt za totalno mobilizacijo. Za uvod je minister dr. Lammers opozoril na sorodnost prvih ukrepov, ki so bili spomladi lanskega leta izdani zaradi totalizacije vsega narodnega vojnega napora, s sedanjimi ukrepi, katerih značilnost je, da je bil v ta namen od Führerja imenovan poseben pooblaščenec. Že lani so bili z ukrepi, ki so odgovarjali tedanjim razmeram, mobilizirani milijoni Nemcev in uvrščeni v vojsko ali v oboroževalno industrijo. S sedanjimi, novim razmeram odgovarjajočimi pooblastili, ki jih je dobil poseben pooblaščenec, pa je bilo ustvarjeno orodje, ki bo omogočilo popolno koncentracijo sil in popolno izrabo rezerv nemškega vojnega potenciala.

Potem je minister in pooblaščenec dr. Goebbels v daljšem govoru podal temeljna načela in poti, po katerih se misli ravnati pri izvajanju svojega načrta. Dejal je med drugim: »Naša odločna volja, da ostanemo kos seda-

njemu vojnemu položaju, nas sili k odločnim ukrepom. Pogumno se je treba lotiti posla in ves državni aparat porabiti za prave vojne cilje in takoj ustaviti vsa dela, ki ne služijo neposrednim vojnim potrebam. Treba je računati tudi z ustavitvijo celih delovnih torišč, kajti le s takimi odločnimi ukrepi bo mogoče osvoboditi velike rezerve sil za njih neposredno porabo na bojiščih in za oboroževalno industrijo.«

Minister dr. Goebbels je v tej zvezi poudaril temeljno načelo, da je treba vsa bremena in žrtve, ki bodo nemški narod pri tem zadel, sorazmerno in brez razlike porazdeliti na vse narodne sloje. Vsi bodo morali bremena složno prenašati. Končno je pozval načelnike vrhovnih nemških oblastev, naj bi z lastnimi pobudami pospeševali, da se bo iz Nemčije ustvarila država, ki bo v pravem pomenu besede »narod v vojni«. »Mi imamo,« je poudaril minister dr. Goebbels, »v svojih rokah odločilna jamstva za zmago, samo da jih bomo znali do skrajnosti izrabiti. Prepričan sem, da bomo dosegli cilj, ki nam ga je postavil Führer, in da bo v pravem pomenu besede ta cilj v sedanjih vojni tudi odločil.«

Ukaz Adolfa Hitlerja z dne 25. julija o totalni vojni mobilizaciji predstavlja tretje obdobje pri delu za prijetitev vseh človeških sil za nadaljnje vojskovanje.

Kot prvo dejanje v tem smislu je treba šteti povečano mobilizacijo nem-

ških ljudskih sil z ukazom, ki je bil objavljen januarja lanskega leta in je veljal za vse moške v starosti od 16. do 65. leta ter za ženske v starosti od 17. do 45. leta. Drugo obdobje predstavlja uvrstitve nadaljnjih množic tujih delavcev v evropsko oboroževalno industrijo, kar je izpeljal poseben pooblaščenec za izrabo delovne sile.

Kot nosilec novega dela nastopa tudi tokrat »ministrski svet za obrambo države«, to je tisti ministrski odbor, kateremu predseduje maršal Göring. V osebni propagandni ministri dr. Goebbelsa se pojavlja pooblaščenec za totalno izrabo sil, ki je dobil obsežna pooblastila, da iz državnih uradov in obratov potegne sproščene sile in jih stavi na razpolago vojski in oboroževalni industriji. Ker se zmerom veljajo vsi dosedanj ukrepi za pojačano porabo človeških sil, ima sedaj najavljeni ukrep značaj totalnega ukrepa. V okviru tega odloka je že bilo ukazano, da se ojači poraba ženske delovne sile, kar se razvili iz objave, da se starostna meja za delo obvezanih žensk zviša od dosedanjih 45 na 50 let.

Nabiranje nadaljnjih delovnih sil naj služi v prvi vrsti okrepitvi bojišča in temelji torej na načelu, da Nemčija sama prevzame na svoje breme poglavito težo vojnih naporov, da pa ostale evropske narode porabi za to, da z njihovimi delovnimi silami izpolni vrzeli, ki so zaradi totalne mobilizacije nastale v vojnem gospodarstvu.

sprotnikovo taktiko in potem svojo po njej uravnati. To sovražnikovo orožje in njegovo taktiko danes, hvala Bogu, tudi mi dobro poznamo — čeprav na žalost šele po tolikšnih žrtvah. — In vprav zato boj, ki ga bije slovenski domobranec s komunističnim tolovajem obeta skorajšen popoln uspeh. A treba ga je dobojevati ne samo zunaj po gozdovih, koder zdaj v smrtnem strahu pred krvavim obračunom begajo raztepane in razcapane rdeče »brigade«, marveč tudi — in nič manj temeljito — v naši Ljubljani, ki je dala toliko pobud in denarja za nadaljevanje morije med lastnim ljudstvom; tisti Ljubljani, ki pri svoji »visoki politiki« vsa zadnja tri leta ni bila sposobna doumeti, da je politika, ki jo je vodila ona, bila v resnici samo »politika lastnega pokopališča«.

Pravičnu je torej, da nastopi čas obračuna tudi za tiste ljubljanske komuniste »neborce«, ki so še danes lepo na varnem — da so na varnem, bi se morali zahvaliti samo domobrancem — na varnem in nekažnovan, navzlic temu da so vsa tri leta odločilno pomagali sejati smrt in trpljenje med naše podeželsko ljudstvo.

Dalje na 2. strani.

IZ VSEBINE:

- Stran 1:
V imenu pravice. — Nemčija v znamenju skrajne mobilizacije vseh sil.
- Stran 3:
Znanstvena resnica o sovjetskem gospodarstvu.
- Stran 4:
Tako si stvar zamišljajo oni.
- Stran 5:
Tomislav in podkriške vasi v rdečem objemu.
- Stran 8:
Četrt ure med sloni.

Nekaj števil v kratkem

Dne 26. julija so patrole iz udarnega bataljona majorja Križa naletele pri vasi Dobeče na tolovajsko zasedo in ubile šest tolovajev, med temi tri ženske.

Dne 27. julija je imel udarni bataljon stotnika Meničanina naslednje uspehe: 25 mrtvih tolovajev, 6 ujetih, zaplenjenih 10 pušk in 1 lahka strojnica. Domobranci so bili 3 lahko ranjeni.

Dne 28. julija so isle edince napadle 1. bataljon 15. belokranjske brigade pri Srobotnici in ubile 6 tolovajev ter 1 ujele.

Pri Velikih Dulah je četa domobrancev padla tolovajem v hrbet in jih pobila 25, ujele pa 5. Sama je imela tri ranjene.

Patrole iz Hotederšice so 26. julija ubile dva kurirja, horjuljska posadka pa je odkrila taborišče rajonskega odbora iz Dobrove.

Čete stotnika Meničanina so 27. julija ubile 21 tolovajev in 4 ujele. Zaplenile so 4 strojnice, 2 zaboja težkih min in eno brigadno zastavo ter so imele pri tem samo enega ranjenca. Istega dne so edince stotnika Rupnika ubile 3 tolovaje, težko ranile dva tolovajska poveljnika in zaplenile eno strojnico ter dve zastavi.

V mesecu juliju so imeli tolovaji na Dolenjskem 744 mrtvih, ki so jih domobranci edince prešteli. Ujetih je bilo 111, 48 jih je prebežalo, 80 terencev pa je oblast polovila. V istem času so imeli domobranci 9 mrtvih, med njimi dva častnika in 42 ranjenih.

»Najrajši bi umrla...«

Ob enem zadnjih spopadov s komunisti v okolici Stične so zaplenili domobranci komunističnega papirja, med njim tudi celoten arhiv nekega bataljona XIV. divizije. Med papirjem so dobili tudi obilo zasebnih pisem, katerih eno je zaradi njegove nepristranosti v prikazovanju položaja v rdečih vrstah dobesedno navajamo:

»Tov. Stric, XIV. divizija, UBTT. III. Bataljon, 1. četa.

Dragi Stric! — Na položaju 27. junija 1944.

Kako zelo hrepenim po Tebi, Ti more povedati samo to, da Ti pišem že šestnajstič, ne da bi prešla od Tebe eno samo sporočilo. Tako težko mi je. Že četrty mesec teče, ko sva se zadnjič videla. Sama ne vem, ali nočem, ali ne morem pisati. Vem, da pošta zelo slabo deluje, odkar se je napodilo sem doli toliko teh preklethih domobrancev. Vendar bi vsaj pozdravček poslal po kurirju. Vedno ga tako težko pričakujem, a sem vsakikrat le še bolj razočarana.

Sploh sem že ves ta čas, kar Te ni, tako slabe volje. Najraje bi umrla. Vedno znova me nadlegujejo tako čudne slutnje in bojim se, da nisi ranjen.

Veš, pri nas smo vsi poparjeni. Tov. Minka dan za dnem joka za Tomažem. Tako se mi smili. Zdaj nas je samo še četrtna. Črt je padel, jooc tudi. Zadnjič pa so jih ujeli skoraj polovico. Gotovo si že zvedel. Ubogi reveži! Slišala sem tudi, da sta padla Riko in Bozan. In koliko še drugih! Ko bi vsaj ne bilo res! A meni se zdi, da je vse res.

Komisar je vedno slabe volje in se ne zna več tako šaliti kakor včasih. Jaz sem sita vsega. Moj Bog, ne smem se spomniti Ljubljane. Tako dolčas mi je in tudi ujeti se ne morem nič. In čez teden dni bodo izpiti. — Tu dva dni nismo na istem mestu. Vedno so nam za petami. Menda se je zdaj že vse zaklelo zoper nas!

Skoraj bom morala obupati. In Ti, ki si mi bil včasih vsa uteha, molčiš. Imam vtis, da si me čisto izgubil iz spomina. Če je tovarišica Frida pri Tebi, potem itak vem, kje sem. A lepo ni od Tebe. Vsaj resnico bi mi povedal. Vendar, Stric, saj to ne sme biti res! Jaz ne morem brez Tebe. Kakor sva si tovariša po duhu, Te prosim iz vsega srca, piši mi, kako je s Teboj. Tudi opiši malo, kako se tam kaj ima. Menda ne dosti bolje. A vztrajati vendar moramo. Prosim, ne kaži pisma drugim.

Te pozdravlja in poljublja Tvoja sva

Lajla
Okrajni komitet S. K. O. J.-a, Zagaberk.

Navzlic pasjim dnem dežuje na tempelj, in sicer vsak dan močnejše, kakor pričajo prav ta zaupna priznanja.

Nadaljevanje s 1. strani.

Pravica zahteva kazen in ta pravica je na strani tistih, ki so zaradi nje trpeli in izgubili vse! Naj bodo vendar vsaj malo dosledni vsi oni, ki so iz Ljubljane tako vneto zagovarjali in z denarjem podpirali preganjanje nedolžnih ljudi z dežele. Naj vendar živijo tiste svoje »bajete« po Ljubljani in jih zapuste, kakor so jih morali »za domovino« zapustiti nešteti pregnani podeželski ljudje. Teh njihovih »bajet« je brez dvoma neprimerno manj škoda, kakor pa je bilo na tisoče in tisoče kmečkih domov na Slovenskem, ki so jih razdejali, požgali ali pa vsaj povsem izropali komunistični tolovaji. Njihova žrtve so zato neprimerno manjše, kakor pa je bila žrtve naše poštene dežele!

Poznamo jih! Ne bodo šli prostovoljno, ker je bila zanje »žrtve« vedno samo lepa beseda, nekaj, kar »mora biti«, samo pri njih ne. In če bi te »velike narodnjake« naša oblast nazadnje vendarle nagnala čez ljubljansko mestno mejo, se bodo prav gotovo skušali rešiti z vsemi mogočimi zvezami in posredovanji, samo da bi prišli lepo spet nazaj, kjer bi brez dvoma skušali vse vprek prepričati, kakšna krivica se jim je zgodila in da so tega krivi samo »preklesti domobranci«, ki ne pustijo ljudi pri miru. A trpeče podeželsko ljudstvo jih je že sodilo in v imenu pravice zahteva zadoščenja. Prav in pravično pa bi bilo, da jih sodi in kaznuje po njihovem zasluženju tudi naša oblast, ki ima nalogo in dolžnost, da zločinca kaznuje, že zato, da ne bo trpel čut pravičnosti vsaj pri tistih neštetihih pregnanih, ki so zaradi komunističnih barab toliko prestali.

Ne zahtevamo ubijanja, čeprav bi bilo pravično, da bi vsi tisti, ki so tri leta po slovenski zemlji tako mirne duše sejali smrt, smrt tudi želi. A pravica mora biti zadoščena že zaradi onih, ki se jim je zgodila krivica, če naj le kdo še zaupa in veruje vanjo. Vsaj nekaj zadoščenja pa bi dobili ti tisoči in tisoči pregnancev, če bi naša zakonita oblast pognala skozi mestna vrata in dala v roke herasko palico vsaj vsem tistim, ki jim je že davno dokazano, da so z besedo in denarjem podpirali komunisti. OF in da so celo svoje otroke poslali morit lastne brate. Pognala naj bi jih ven v tisto »zlatostvobodno«, v kateri je v zadnjih treh letih ngasnilo po nedolžnem toliko poštenih življenj in bilo za prazen nič uničenega toliko narodnega premoženja. Nobena krivica se jim ne bo zgodila, saj se ho vse to dopolnilo čisto po načelih, ki so jih še pred nedavnimi sami tako vneto poudarjali in jim pri trijevali, po načelih: zob za zob, zvestoba za zvestobo!

Nehote se človek ob tem spomni besed, s katerimi je v starodavnem Rimu slovit Cicero začel svoj ognjevit govor proti izdajalcu in zaročniku Katlini: »Kako dolgo boš še izkoriščal, Catilina, našo potrpežljivost? Kako dolgo časa nas bo tisti tvoj bes še izgraval? Kako daleč boš še šel v svoji nesramni predrznosti? ... Senat se tega zaveda, konzul vidi.

To je zgodba o izdajalcu Katlini, zgodba, ki pa se po dveh tisočletjih tako čudovito ujema s tisto o ljubljanskem komunističnem izdajalcu iz leta 1944. Tudi ta še vedno izkorišča našo potrpežljivost, zlasti pa še potrpežljivost tistih, ki so po njegovi zločinski krivdi izgubili svoje in svoj dom ter vse, kar so si bili s poštenim trdim delom pridobili, a so zdaj samo še prestrdani in razčepirani begunci, ki morajo heratiči za kosček kruha in vogal strehe. Tudi on še vedno sredi Ljubljane izigrava našo dobrodušnost in kaže svojo nesramno predrznost, kot da se mu nič ne more zgoditi. In tale naš Katilina iz leta 1944 ne samo da še vedno živi, marveč se celo udeležuje raznih posvetovanj, čeprav ne v senatu, ki ga nimamo, temveč v plenumu OF, in s svojimi očmi zaznamuje še naprej za smrti vprav rešitelje naše ga toliko preskušenežnega naroda.

Kar je kdo sejal, zlasti še po lanskem 8. septembru, naj tudi žanje. Če je sejal smrt in razdejaje, naj ne pričakuje, da bo kdo z njim prizanesljiv in usmiljen, že zaradi pravice ne. Kdor je preganjal ali pomagal preganjati poštene kmečke družine z njihovih domov, naj bo pošten in naj voljno sprejme na svoje rame tegobe preguanstva. Naj ve, da preganemu kmetu ni bila nič manj draga njegova preprosta hiša, kakor je komunistu iz Ljubljane njegova razkošna vila. Od nje se ni nič laže poslovil, kakor hiše — in pravično bi bilo, da bi se, zlepa ali zgrda — nepoboljšljivi ljubljanski komunist.

Naj vsi, ki so krivi ali vsaj sokrivi gorja in trpljenja v zadnjih treh letih na Slovenskem, prav razumejo in resno vzamejo k sreči te, zanje vse premisle besede. Mera krivice, ki so jih prizadejali našemu podeželskemu ljudstvu, je bila že zdavnaj polna, in zdaj naj bo polna tudi mera kazni in zadoščenja. Mestna vrata pa so zanje tudi odprta. Naj gredo, čimprej gredo in tako store svojemu narodu vsaj eno resnično uslugo, če ne, pa naj se jih počene, in sicer v imenu pravice!

Invazija na zahodu stopa v tretji mesec

Boji na francoskem vdornem pasu so za opazovalce v zaledju zašli v tisto obdobje, v katerem izgubljajo svojo zunanjo privlačnost. Od 6. junija, ko se je po vsem svetu razlegel glas, da se je začel udar proti Evropi, in se je pozornost vsega človeštva obrnila v Normandijo, so se boji za posest tega polotoka tako zavlekli, da so v zvezi silovitosti, ki je pojenjala le od časa do časa, izgubili na zanimivosti, ker pričakovanih in napovedanih presenečenj ni bilo. Obramba se je na tem odseku izkazala in dokazala, da je sposobna kosati se tudi z nasprotnikom, ki ima ogromno premoč v orožju. Vdorniki so vse svoje napore strnili za en cilj, da bi namreč razširili svoje mostišče proti zahodu in vzhodu in si s tem odprli pot za prodore, kajti šele tedaj bi prav za prav moglo zadihati nagrmadene divizije, katere angleška in ameriška mornarica neprimerno dovažata na zasedeni pas. Zato napadalci niso oklevali in niso štedili s silami ter so južno od Caena in St. Loja neprenehoma napadali. Dan za dnem smo v uradnih poročilih brali o smereh, v katere so pristikali napadalci, pa tudi o uspehih in neuspehih njihovih nastopov.

Osem tednov, ki so že pretekli, pomeni za vdornike nenadejano dolgo dobo, v kateri so morali porabiti dosti več sil, kakor so pa računali. Zelo pozno je bil dosežen uspeh, ki ga je nemško uradno poročilo 1. avgusta označilo takole: »Sovražnik, ki je vdril na zahodnem krilu globoko v naše položaje, je bil zadržan s protinapadom južno tik Avranches.«

Ta uspeh so po strahinih žrtvah in naporih mogli zapisati Amerikanci. Angleži na vzhodnem krilu predmostja pa so imeli manj sreče, čeprav niso vrgli v boj nič manjših sil in prav tako malo štedili z oklepniki in topovskimi streli.

Na sleherni njihov prodor je branitelj odgovoril s protisunkom in največkrat vdor zapehnil ali tudi odstranil.

Potek bojev v preteklem tednu

26. julija je nemško uradno poročilo povedalo o invaziji tole:

V poteku hudih bojev južno od Caena je uspešno sovražnik, da je vdril zahodno od ceste Caen-Falaise v naše položaje ter dovedel tja nadaljnje pehotne in oklepniške sile. Naše zagrizeno se boreče čete so onemogočile vsako povečanje sovražnih vdorov ter pričele v popoldanskih urah s protinapadi. Po ogroženih bojih so bile etare postojanke zopet povsem v naših rokah. Sovražnikove izgube so velike. Uničenih je bilo 18 oklepnikov.

Tudi severozahodno od St. Loja divja obrambna bitka velikega obsega. Potem ko so bili odbiti prvi sovražni napadi, ki so bili izvedeni s podporo zelo močnega topništva in letalstva, je uspešno sovražnik vdril na nekaterih mestih v naše bojišče in prekoračil cesto St. Lo-Periers. Protinapadi že potekajo.

Od današnjih jutranjih ur so se razširili boji z veliko silo tudi na področje severno od Periersa.

27. julija:

Južno od Caena so bili včeraj nazaj pridobljeni položaji ojačeni in odbrani smo jih proti obnovenim krajevnim napadom. Vzhodno od Caena smo razbili z osredotočenim topniškim ognjem oklepniške pripravljene postojanke.

Na področju zahodno od Caumonta je dosegel sovražnik malo krajevnih vdorov, ki so bili po uničenju 45 oklepnikov zapahnjeni.

Ameriški oddelki so nadaljevali z napadi močnejših sil na področju zahodno od St. Loja. Neki sovražni napadalni skupini, ki je štela 20 oklepnikov s pehoto, je uspelo, da je sunila do področja pri Canisyju. Pet oklepnikov izmed teh je bilo uničenih. Ogroženi boji trajajo tukaj in na področju pri Marignyju.

Severno od Periersa so obdržale naše čete svoje položaje proti vsem sovražnim napadom.

28. julija:

Na področju na obeh straneh St. Loja so Amerikanci ves dan nadaljevali s svojim velikim napadom. Medtem ko so jim vzhodno od St. Loja uspeli le nebitveni vdori, so bile naše čete jugozahodno od mesta potihnjene nazaj dalje proti jugu in jugozahodu v ogroženih, obojestranskih izgub polnih bojih. Protinapadi za strnitev na nekaterih mestih raztrganega bojišča so v teku 75 oklepnikov je bilo uničenih.

Na odseku pri Caenu je izvedel sovražnik le brezuspešne napade majhnega obsega.

Oddelki lovskih in bojnih letal so sestrelili v bitkah 10 sovražnikovih letal.

Torpedni letalci so potopili v noči na 27. julij v zalivu Seine sovražnikovo petrolejsko ladjo s 4000 tonami ter poškodovali 4 prevozne ladje s 25.000 tonami in rušilec.

29. julija:

V zahodnem delu normanskega predmostja se je včeraj še bolj razširil sovražnikov veliki napad. Vzhodno od St. Loja so bili odbiti močni krajevni napadi razen majhnih vdorov in južno od mesta pri Moyonu in Villeboudonu so bile v protinapadu razbite sovražnikove napadalne osti. Zahodno od tod je uspelo sovražniku po dovedbi novih sil prodreti po ogroženih bojih dalje proti jugozahodu. Na zahodnem krilu predmostja so se naše divizije v borbi z močno pritiskajočim sovražnikom umaknile na področje na obeh straneh Coutanceja. V novih postojankah smo odbili vse sovražnikove napade.

30. julija:

Probojni poskus Amerikancev so se nadaljevali včeraj ves dan na obeh straneh Vire, pri Moyonu in na odseku Beaucoudray-Peroy. Bili so v ogroženih bojih povsod krvavo odbiti. Oddelki vojske so pri tem uničili 28 oklepnikov in sestrelili 7 letal. Na zahodnem krilu so prebile naše divizije, ki so bile mimogrede odri-

njene od glavnih sil, pri Coutanceju sovražnikove črte proti jugu ter zavzele nove postojanke na področju Gavray-Trelly. Na ostalem bojišču predmostja je izvedel sovražnik le južno od Juvignyja brezuspešen krajeveni napad.

31. julija:

Sovražnik je razširil v Normandiji včeraj svoj veliki napad, ki ga je izvedel z veliko količino vojnega blaga na celotno bojišče od jugozahodno od Caena pa do zahodne obale polotoka Cotentina. V teh bojih se berita obe strani s stalno naraščajočim ogroženjem. Južno od Hottota so bili razbiti vsi sovražnikovi napadi. Na obeh straneh Caumonta je dosegel sovražnik globlji vdor v naše bojišče. Lastni protinapadi so tamkaj v teku. Severozahodno in zahodno od Torigni-sur-Vireja se je izjalovilo močni ameriški prebijalni poskusi. S posebno silovitostjo so zadivljali boji južno od Sourdevala in južno od Cerencesa. Proti globoko vdrlemu sovražniku so presli v napad oddelki oklepnikov. Iz področja severno od Sourdevala se je prebila neka oklepniška skupina vojaških SS oddelkov, ki je bila začasno odrezana od svojih zvez do naših glavnih sil.

1. avgusta:

V Normandiji so vzdržale naše čete v hudih bojih vse sovražnikove napade med Hottotom in Viro. Nato so se pa umaknile na nekaterih odsekih nekaj kilometrov proti jugu. V novih položajih so odbile vse napade močno pritiskajočega sovražnika. Tudi severovzhodno od Percyja so se izjalovili sovražnikovi napadi, ki so jih podpirale močne oklepniške sile in silovit topniški ogenj. Sovražnik, ki je vdril na zahodnem krilu globoko v naše postojanke, je bil zadržan s protinapadom južno tik Avranches. V večernih urah so na vsem bojišču potekali hudi boji. Na vzhodnem delu predmostja je sovražnik ponovi stopnjeval svoje topniško delovanje do nepranežnega topniškega ognja.

Ponoči so izvedla težka bojna letala uspešne napade proti sovražnikovim zbirališčem čet in pripravilnim položajem severozahodno od Avranchesa. Torpedni letalci so poškodovali v zalivu Seine dve trgovski ladji s 15.000 tonami.

Pomorske izgube vdornikov

Nemško uradno poročilo je 1. avgusta sporočilo:

Voja mornarica in letalstvo sta potopili v mesecu juliju 25 tovornih in prevoznih ladij s 149.000 tonami. 20 nadaljnjih prevoznih ladij s 110.000 tonami je bilo poškodovanih. Od sovražnikovih bojnih ladij je bilo potopljenih: 2 križarki, 10 rušilcev, 1 fregata, 1 iskalec min, 2 stražni ladji in 11 hitrih bojnih čolnov. Ena bojna ladja, 4 križarke, 11 rušilcev, en torpedni čoln, 2 posebni izkrcevalni ladji in več hitrih čolnov pa so deloma hudo poškodovane bombe, torpedi in topniški zadetki. Pomorske vojne sile, protiletalsko topništvo na trgovskih ladjah in mornariško protiletalsko topništvo so sestrelili v času od 1. do 31. julija 196 sovražnikovih letal.

Angleži brez obrambe proti orožju »V 1«

Po »Deutsche Adria Zeitung« posnemamo:

Po zanesljivih podatkih Angleži za pobijanje prvega nemškega maščevalnega orožja stalno uporabljajo najmanj 2.000 lovskih letal. K temu je treba pristeti še vsaj 700 težkih in srednjih bombnikov, ki so zaposleni izključno s to nalogo in v neprestano točo bomb obspivajo kraje, za katere menijo da so v njih priprave, s katerimi Nemci pošiljajo »V 1« nad London. Celotno letalsko armado z najmanj 10.000 letalci in 100.000 močmi letalskega osebja ter z okroglo 3.000 letali, na tisoče ton bencina in olja, na tisoče ton bomb in streliva, vse to je nasprotnik porabil in rabil, da bi se učinkovito boril proti novemu povračilnemu orožju. K temu je treba pristeti še sto in sto protiletalskih baterij, ki so jih sestavili na novo in katerim streežje deset tisoči topničarjev, kakor tudi razsežne pomožne organizacije, katere so morali poslati v London.

Nemško ravnanje pri uporabi novega orožja povzroča angleški obrambi vedno nove preglavice. Sprva so mislili, da prihajajo letede bombe iz obmorskih pokrajin Francije, nato so pa izstrelila iskali v Belgiji in Holandiji. Sedaj kaže, da iščejo ta kraj v okolici Pariza. Sprva so mislili, da so streljalne naprave globoko pod zemljo, sedaj pa so prišli do prepričanja, da so premične in da lahko neprenehoma menjajo kraj.

Doslej se nasprotniku še ni posrečilo najti odgovarjajočega protiorožja in zato so tudi vsi obrambni ukrepi pokazali le malo haska. Angleži niso našli še nobene neškodovane vzorca novega orožja, čeprav je angleška vlada obljubila visoko nagrado letalcem, ki bi novo orožje neškodovano spravili na tla. Lovcem se sem pa tja posreči, da tako letalo sestrelje. Tedaj gre zaradi silne eksplozije v nič tudi napadajoče letalo.

Stevilo žrtve novega orožja mora biti precejšnje. Britanska vlada drži stevilo v tajnosti. Londonski listi so napad pretleto sredo označili za najmočnejši in zapisali, da protiletalsko topništvo še ni v 24 urah nikoli oddalo toliko strelav kakor ta dan.

Po poročilu lista »Daily Mail« iščejo 50.000 novih delavcev za ameriške tovarne granat, ker je poraba streliva v Angliji dosegla vsa pričakovanja in račune. »Daily Express« je smatral za potrebno pomiriti Londončane z besedami, da vdrle uporabi bombnikov na normanskem bojišču in za napade na Nemčijo ni bilo zmanjšano napadalno delovanje na tiste kraje v Franciji, za katere se domneva, da iz njih prihajajo maščevalni izstrelki. Na vprašanje, ali ni pri angle-

ški obrambi nekaj v neredu, je list odgovoril, da se v vojni pač vrstijo dobri in črni dnevi.

Računati je treba s tem, da bodo letede bombe še naprej deževale na London in da tega zla še ne bo kmalu konec.

»Deutsche Adria Zeitung« ponatiskuje poročilo londonskega dopisnika švedskega lista »Svenska Dagbladet« o trudu angleških vojaških oblasti, da bi našle kolikor toliko učinkovito obrambo proti maščevalnemu orožju »V 1«. Poročilo pravi med drugim:

»Kako je z bojem britanske obrambe proti »V 1«? Dopisnik »Svenske Dagbladet« odgovarja na to vprašanje s popisom svojih lastnih vtisov. Imel je priliko, da je iz svojega skrivališča gledal ta zanimiv dvoboj.

Dogodki so potekali pred nekim obmorskim mestom v južni Angliji, ki leži na področju, kamor so se vsipale letede bombe »V 1«. Bistvo njegovih vtisov se da povzeti v ugotovitvah, da Angleži niso dosegli niti približnega odstotka odstrelav, ki bi odgovarjali zagonu obrambe in dajali upanje na uspešen boj proti »V 1«.

Dopisnik ugotavlja, da prihaja za obrambo v poštev le ožji obrežni pas, kajti maščevalno orožje ima brzino, ki se med letom neprenehoma zvišuje in je tedaj, ko preleti obrežje, že tolikšna, da postane nedosegljiva za sleherni obrambo, pa naj bodo to lovci ali protiletalsko topništvo.

Nesporno je svojevrsten doživljaj, ako moreš boj proti letedim bombam spremljati s prostora, koder se boj najprej začne, namreč z obrežja Rokavskega preliva. Zlasti pa je to silno napeto, tako napeto, da človek čisto pozabi, da slehera letede bomba, ki se prebije skozi zračno zaporo, pomeni uničenje in smrt mnogih Londončanov.

Angleška cenzura dopisniku ni dovolila, da bi navedel ime kraja, odkoder je opazoval boj. Reče pa lahko le to, da je ležal v nekem zalivu ob Rokavskem prelivu. Tam se vsako noč odigrava silno napeti prizori. Začenjajo se z bobnenjem, ki prihaja vedno bliže in narašča tako svojevrstno, da dobiva človek vtis, da nad njim ropoče poljski traktor.

Potem se pokaže ognjena krogla, ki med silnim sikanjem drvi proti kopnemu. Le nekaj kratkih sekund je mogoče opazovati njene obrise. Tedaj z bliskovito naglico nastopi obramba. Začne se splošno streljanje. Bele čeri in skale na obeh straneh kopalskega kraja so natrpne za protiletalskimi baterijami, katerih cevi so obrnjene proti morju. Okrog letedih bomb se nenadoma zgosti mreža svetlih izstrelkov, ki potem z rdečimi bliski eksplozirajo. Zdi se, kakor da bi se s tla proti prodirajoči pošasti sprožile cele vijugne ognja. Celoten pogled je pošast. Človek sprčo vsega tega onemi, odprti ust stremi v nebo in ima občutek, da prisostvuje silnim strelskim vajam.

Dve možnosti sta: da se posreči topništvu, da zadene, in tedaj »robote« eksplozivna s silnim oranžnim rumenim plamenom; ako pa se to ne zgodi — in dopisnik ne prikriva, da tako po navadi tudi je — potem je nastopil trenutek za lovske pilote. Topništvo v hipu ustavi ogenj. Od nekod planejo jate lovcev proti letedim bombi. V nekaj sekundah izgineta bomba in pilot, ki ji je bil najbližji. Gledalci na terasah brez diha prisluhnejo: Ako zaslišijo močno bobnenje, tedaj se jim obrazi zjasne. To pomeni, da je bomba tresčila v gozdnat in sorazmerno redko naseljen prostor med obrežjem in Londonom. Ako pa tega tolažilnega zamolklega ropota ni, potem vedo, da si je letede bomba priborila dostop na področje Londona.

Cenzura dopisniku ni dovolila, da bi navedel razmerje med odstrelom in praznim streljanjem.

Naj bodo topništvo in lovski piloti še tako spretni in odločni ter balonska zapora še tako gosta in premotena razvrščena, vendar je vsakomur jasno, da te granate ni mogoče uničevati z granato, pa tudi ne z lovskimi letali ali z balonskimi zaporami. Na tem delu angleške obale človek skoraj nima občutka nevarnosti. Čisto drugače je v Londonu. Sedaj najbrž ni prijetno živeti v angleški prestolnici.

Zatemnitev je od 6. avgusta od 21.30 do 5

Petroleji za obrtnike

Obrtniki, ki prejemalej pri Gospodarskem pokrajinskem svetu bone za petrolej kot pomožno sredstvo brez posebne pismene prošnje na podlagi seznamov, se opozarjajo, da morejo meseca avgusta dvigniti bone po strokah in imenskih začelnih črkah v naslednjih dneh:

mizarji: A—O 1. avgusta, od P—Z 2. avgusta,

slikarji in pleskarji: 3. avgusta, urarji, torbarji in knjigovezi: dne

4. avgusta, mehaniki: 5. avgusta, kleparji in ključavničarji: 7. avg., elektrotehniki in steklarji: 8. avg.

Upravičenci se opozarjajo, da dobe bone le na oni dan, ki je določen za njihovo stroko. Zamudniki se ne bodo mogli upoštevati. Bencin se kot pomožno sredstvo za obrtnike za avgust ne bo nakazoval.

TEDEN V SVETU

Na vzhodnem bojišču se je stanje pretekli teden precej spremenilo. Sovjeti so vrgli močne sile na srednji odsek in prenesli težišče napadov na odsek med Lublinom in Siedlcam. Tod so pritiskali proti Varšavi, a so naleteli na močan odpor. Med izvirno Dnjestra in velikim kolonom reke Visle so nemške oklepniške divizije vrgle Sovjete na več krajih nazaj, pri čemer so uničile veliko sovražnih oklepnikov. V velikem zavoju Visle so se Sovjeti pripravljali, da bi se prebili čez reko. Vsi probojni poskusi so jim spodleteli razen enega, kjer pa se boj še bje. Med srednjim Bugom in Avgustovim se je pred pritiskom Sovjetov nemška vojska umaknila na revo črte. Po padcu nekdanje litvanske prestolnice Kovna so Sovjeti močno pritiskali proti zahodu, na obeh straneh reke Memel. Tod so bili odbiti. Vzhodno od reke Dvine so bili boljševiski napadi razbiti.

Južno od Apeninov v Italiji se je nemška obramba zadnje dni ojačala. Nasprotniki so z največjimi silami pritiskali na odsek pri Florenci. Nemška vojska sama se mesta ogiba, ker velja za važno in zgodovinskih spomenikov polno kulturno področje. Boji potekajo v okolici. Več poskusov, da bi se Angleži tod prebili z oklepniki, je izpodletelo. Napadalci so imeli hude in krvave izgube. Boji ob Jadranskem in Tirenem morju so za nekaj dni pojenjali.

Močan pritisk na Turčijo so začeli izvajati združeni zavezniki. Turška vlada je imela zadnje dni več posvetov in je sklicala na dve zasedanji tudi veliko narodno skupščino. Nemški uradni krogi so o dogodkih v Turčiji povedali svoje in posvarili Turčijo, naj se ne vda pritisku, temveč se zave resnice, da bo vojna vihra zadala Turčiji nepopravljivo škodo, ako ne bo poslušala pameti in pustila v nemar lastne koristi.

Predsednik poljske londonske vlade Mikolajczyk se mudi v Moskvi in se razgovarja s Stalinom o sporazumu glede oblike nove oblasti v poljskih krajih, katere je sovjetska vojska nedavno zasedla. Sovjetska vlada se je po starem običaju poživljala na svoje zavezničke in je sklenila dati oblast v zasedenih krajih nekemu komunističnemu »Osvobodilnemu odboru«, ki kajpak stojiše v Moskvi in ima v njem poglavitno besedo poljska komunistka Vanda Vasilevska. Sovjetska vojska je tudi že začela iz teh krajev na debelo vlačiti Poljake v Sibirijo. Sovjeti dozdaj niso hoteli ničesar slišati o zhlibanju s Poljsko, razen ako bi Poljaki iz vlade zmetali ministre, ki so znani po svojem protisovjetskem razpoloženju. Poljaki tega do danes še niso storili. Sovjetsko znano glasilo »Pravda« je pred sestankom Stalina z Mikolajczykom odkrito zapisalo, da bodo Poljaki morali brezpogojno sprejeti sovjetske predloge, sicer je vsako prizadevanje za sporazum zaman.

Prvi predsednik finske republike Svinhufvud, ki je umrl 25. februarja letos, je napisal zanimivo oporo, ki jo zdaj objavljajo švedski listi. V oporoki svari Fince, naj nikar ne zaupajo kakim ameriškim obljubam glede politične pomoči Fincem. Združene države so že leta 1941 šarile s tako pomočjo, če bi Finci nehali s tedanjo uspešno ofenzivo proti Leningradu in pustili v miru murmanskemu železnici, po kateri je prihajala ameriška pomoč v Sovjetijo.

Zavezniki tudi po koncu vojne ne mislijo Italije več prepustiti Italijanom, temveč jo bodo imeli zasedeno, dokler ne bo italijansko ljudstvo docela vzgajeno, da bo zrelo za angleško-ameriške politične zamisli, je izjavil ameriški polkovnik Poletti, ki je bil po zasedbi imenovan za rimskega guvernerja. Poletti je izdal odlok, po katerem so sklepi italijanske vlade in ukrepi raznih uradnih italijanskih ustanov veljavni le, če jih podpiše tudi on.

50 ameriških letal je 8. julija poskusilo napasti japonsko oporišče Guam, ki je bilo pred začetkom vojne važna letalska postojanka Združenih držav v zahodnem Tihem morju. Japonsko poročilo pravi, da je obramba sestrelila 16 ameriških letal. Pri napadu, ki so ga Amerikanci izvedli na isti otok prejšnji dan, pa je bilo uničenih 8 letal.

Pot v Tokio je še zelo dolga ter bo trda in draga, pišejo ameriški listi, ko razpravljajo o zadnjih, nič kaj razveseljivih izjavah predsednika Roosevelta glede poteka vojne proti Japonci.

Lasna bomba je ubila v Budimpešti 22 ameriških pilotov, ki so se zdravili v neki bolnišnici, katero so njihovi tovariši pri naslednjem napadu bombardirali.

Indija, kakršno vidim danes, je ena sama velika jetnišnica, v kateri kopri 400 milijonov ljudi. Angleži ste pa v njej jetničarji, je izjavil indijski voditelj Gandhi, ko so ga Angleži po dolgih mesecih izpustili iz zapore.

Ameriški vojni minister Stimson je dopotoval v Rim. Trdijo, da zaradi tega, da se bo na lastne oči prepričal o neizmernem razdejajanju, ki ga je angleško-ameriško letalstvo povzročilo na raznih nenadomestljivih kulturnih spomenikih v Italiji.

Quo vadis

Roman v slikah!

Dobite ga

v uredništvu »Slovenskega doma«.

Pisma nam in vam

Gospod urednik!

Poleg prehrane prebivalstva je vsakor ohranba s kurivom danes eno glavnih vprašanj, ki zlasti gospodinjstvom povzroča hude skrbi. Zaloge kuriva so številnim ljubljanskim gospodinjstvom že povsem pošle, drugim pa bodo prav v kratkem.

Zadnje čase sem sicer bral v časopisih uradno objavo, naj se vsi tisti, ki res nimajo v zalogi več kot 50 kg drv, prijavijo v določenem roku, da bodo dobili vsaj ti nekaj drv, če že vsem ljubljanskim potrošnikom za zdaj ni mogoče ustreči. Zdi se mi povsem pravilno, da pridejo pri dobavi drv najprej na vrsto tisti, ki jih res nimajo, vendar pa se mi vsiljuje misel, da bo takšnih čedalje več in da bo torej nujna potreba po drevju med ljubljanci vedno večja, če le ne bo poskrbljeno za večje dobave z dežele. Treba je tudi pomisliti, da se polagoma bliža čas, ko kurjave ne bomo nujno potrebovali zgolj za kuho, marveč tudi za ogrevanje. Golovo pa drži, da si je v poletnem času mogoče lažje in tudi z manjšimi stroški nabaviti drva kakor pa pozimi, seveda če so drva sploh kje na razpologo, oziroma če jih je v gozdu možno nasekati.

Poudariti pa moram takoj, da takšne možnosti so, saj je zdaj precej krajev, od koder je v mirnih časih Ljubljana dobivala drva, če povsem varnih in se ni treba bati, da bi se tamošnjim kmetom kaj zgodilo, če bi šli v gozd sekati les za drva.

Pred dobrim tednom sem se peljal po dolini skozi Polhov Gradec. Kar začudilo me je, ko sem na mnogih krajih ob cesti videl dolge skladovnice lepih drv, ki so očitno že precej časa naklana in pripravljena za prodajo. Pomislil sem, kako je vendar to, da je velika večina ljubljane z drvi že zelo zelo na kratkem, tu pa jih je toliko, in brez drva na prodaj, saj jih ljudje v polhograjski dolini pač ne bi mogli nikoli toliko porabiti sami.

Zadnje čase sem se večkrat peljal tudi z vlakom proti Trstu. Pa tudi tu sem opazil, da je drvo obilo, kakor da samo še čakajo kupca. Tudi tu ne bi bilo treba šele hoditi v gozd drva nabavljati, marveč jih kratko in malo le pobrati, to se pravi za primerno ceno kupiti od lastnikov ter jih pripeljati v Ljubljano, kjer jih več kot polovica meščanov že tako ne-sterpno čaka.

Pa niti ni treba hoditi tako daleč. Tako rekoč pred nosom imamo lg z bližnjico okolice, ki je svojočasno dajala toliko drv za Ljubljano. Tudi tod je danes prav golovo že tako varno, da bi bilo pač mogoče dobiti izdatne količine drv.

In če se zdaj tudi glede pomanjkanja drv v Ljubljani vprašamo po vzrokih, zakaj je temu tako, pridemo — seveda če smo odkriti in pošteni — kaj brž do zaključka, in sicer čisto pravilnega zaključka, da je tudi tolikšnega pomanjkanja kurjave pri nas krivo naše tolakovstvo, pa ne samo tisto, ki se še danes potika po naši, že tako razdeljeni in obubožani deželi, marveč — in to nič manj — tudi oni prisluhi in podporniki komunističnih tolp, ki še vedno nezakazani sede sredi ljubljane in si celo prizadevajo, da bi v vsakem primeru veljali za največje narodnjake.

Tem naj se torej ljubljana v prvi vrsti zahvali tudi za to, da nima drv, zakaj vprav po njihovi zaslugi jih ni bilo mogoče nabaviti v tolikšnih količinah, da bi jih bilo za vse vsaj za silo dovolj. A če bi pomanjkanje drv v Ljubljani občutili samo tisti, ki so res krivi, da danes drva ni, bi bilo kar prav, a na žalost je tudi v tem oziru tako, da trpe najbolj oni, ki tega ne zaslužijo in ki si tudi drugače ne morejo pomagati iz zadrege, ker so po veliki večini revni sloji, ki nimajo denarja, da bi tudi z drvi uganjali črno borzo.

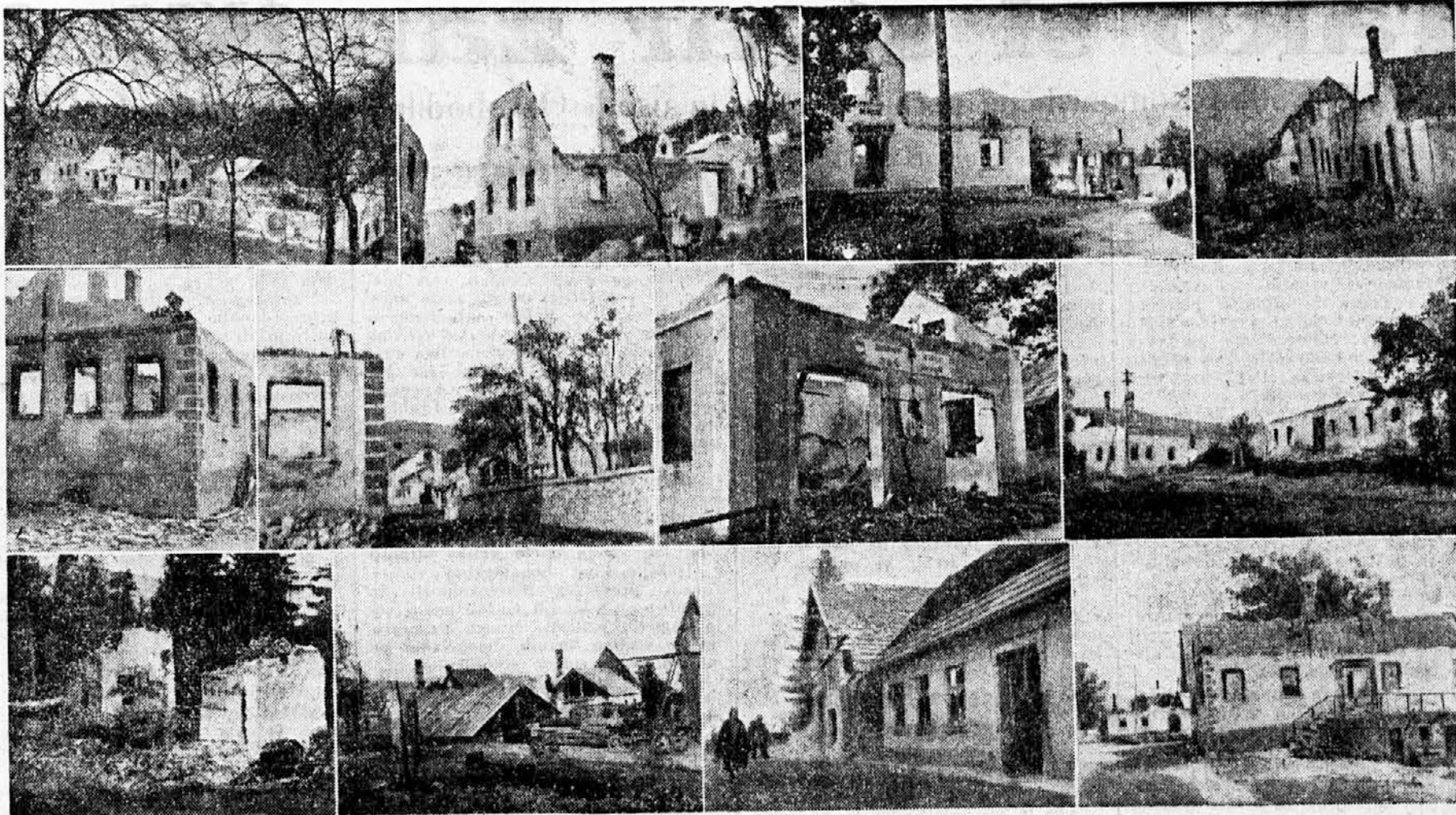
Tudi pomanjkanje drv v Ljubljani je del tistega »blagoslova«, ki so ga komunistični tolkovi v svojem boju za osvoboditev prinesli lastnemu narodu. Njim naj se zahvalijo zlasti tisti, ki so jih tako vneto podpirali z denarjem ali pa vsaj s tolikšno vnetostjo in zaresne vrnje mogoče propagandne listke za OF po ljubljanskih ulicah.

Ljubljanski urednik.

Hkrati s tem smo prejeli še drugo pismo, ki nam ga je napisal tudi neki »drvovorec« z Jezice pri Ljubljani. Iz njega povzemamo:

Ljudje v Ljubljani tarnajo, da nimajo drv. Prav rad jim to verjamem. Presnela morajo znati gospodariti, da jim še celo ob tisti količini drv, ki so jo svojočasno dobivali, ne ugasne »ognja svila«. Vendar pa je treba pribiti eno: vsaj nekaj ste v Ljubljani dobili. Ljudje božji, kaj pa boste rekli na to salomonsko modrost, ki smo je v našem kraju bili deležni še pod hrabrim Piemontom: »Zaradi preskrbe s kurivom se razglaba, da oni, ki spadajo pod območje jeziške občine, ne bodo dobili nobene kurjave, t. j. ne premoga, ne drv. Vsak naj si pomaga, kakor ve in zna!«

Tako smo dobili občani v vsej dolgi dobi poleg tega svojevrstnega »edikt« samo enkrat malo premoga — zdi se mi, da po 50 kg — pa še to šele potem, ko je občina nešteto krat moledovala na pristojnih mestih. Pa ne na mesec, da se bo mo prav razumel! Za vso dobo, o kakor je kurjave racionirana! Potem pa si pomagaj! Kmetje ne prodajo nič, ker sami ne smejo do svojih gozdov. Sekati ne smeš, krasti je greh, kar nimaj, kupiti ne moreš. In tako pride človek do preprčanja, da je ljudstvo res namenoma razdeljeno v državljane dveh vrst: v one, ki spadajo pod Ljubljano, in v tiste, ki

Dokument i o poskusu Osvobodilne fronteza uvedbo sovjetskega gospodarstva pri nas. Prva stopnja tega gospodarstva je brezobzirno uničevanje vsakega, kar je ustvaril stari, boljši red: domov, gospodarskih ustanov, javnih poslopj, občinskih naprav in prometnih sredstev, ki služijo ljudstvu, ter njegovim potrebam. Vse zaradi tega, da se iz gospodarsko samostojnega ter človeško in narodno zavednega Slovenca naredi brezlimen, razcapan, beraški proletarec, ki bi mu sužnjevanje v rdečem kolchozu ali fabriki pomenilo edino rešitev. Majhen dokaz o tem načrtu navedenju rdečega gospodarstva pri nas so slike o razdejanju, ki ga je Osvobodilna fronta povzročila letos apomlad v vaseh po okolici Ribnice. (Dane, Jurjevica) in v Ribnici.

ZNANSTVENA RESNICA O SOVJETSKEM GOSPODARSTVU

Peter Poljanec: »Sovjetsko gospodarstvo«

V času, ko Slovenci na lastni koži čutimo morda najbolj pristno obliko boljševskega gospodarstva, ki so ga uvedli rdeči razbojniki na »osvobodjenih ozemljih«, je Peter Poljanec izdal v knjigi tudi izredno poučen znanstveni prikaz o sovjetskem gospodarstvu vojnih in nevojnih oblik.

Obravnavati sovjetsko gospodarstvo kot zgolj gospodarski sistem, je kaj težko, kajti kjer koli človek preizkuša njegovo vzdržnost ob tovrstni znanstveni analizi, ti sistem odpove. Vzrok za to je v tem, ker sovjetsko gospodarstvo — o čemer pričajo že mnoge njegove dosedanje oblike — od vojne, preko nove ekonomske politike do kolektivnega in do skrajnega teoretičnega komunističnega ideala — ni v prvi vrsti gospodarski sistem, ki naj bi ruskeemu narodu prinesel toliko potrebni in zaželeni gospodarski napredek, da bi ga dvignil na raven ostalih evropskih narodov, temveč je to zlasti politični gospodarski sistem, ki hoče doseči bistveno druge cilje: od teh jih pripada le manjši del področju gospodarskega udejstvovanja človeka, večji pa spada v območje narodnostnih, kulturnih in moralnih vprašanj.

V skladu s tem tudi pričujoča razprava ne more niti mnogih vprašanj, ki se odpirajo kot posledice ali kot vzroki in nagibi k posameznim dejstvom in učinkom sovjetskega gospodarstva, ustvarjanja, čeprav leže izven meja čistega gospodarskega udejstvovanja. Toda to ne moti niti znanstvenega značaja razprave niti golega opisa stvarnega stanja. Še prav nasprotno, ravno v tem, ko razprava pokaže na gospodarske elemente, ki so bistvena označba sovjetskega sistema, zakrivi ta pred nami v polni in edino

no pravi luči. To je posebna odlika Poljančeve razprave, kajti s tem zadeva v bistvo stvari, ki se ga mnogi drugi pisci tako radi ogibajo, ne da bi pri tem tudi le malo trpel povsem znanstveni značaj dela.

Od Buharinovega teoretičnega programa za uvedbo komunističnega gospodarstva podaja razprava zaporedoma vsa razdobja, ki jih je gospodarstvo na šestini zemeljske obale moralo prehoditi v 25 letih boljševizma, da bi končno našlo najpopolnejšo obliko. Vojni komunizem in NEP (Nova ekonomska politika) sta se končala z neuspehom, ki so ga sami boljševiki pogotič ob koncu obeh dob ugotovili tako odkritosrečno, da nas to začudi tem bolj danes, ko iz bližine poznamo vrednost kakršne koli njihove izjave. Prvi kakor drugi sta se končala skoraj v popolni zmedli, v lakoti in smrti milijonov nesrečnih kmetov ter v neizmernem trpljenju drugih sto milijonov zapostavljenega delovnega ljudstva.

Po opisu obeh navedenih dob pisatelj posebej pojasni še oblike in pojme, ki jih znova srečavamo tudi v poznejših dobah sovjetskega gospodarstva, v dobi načrtnega gospodarstva. Tudi izobražen bralec ima pri tem priliko počutiti se o pravi vsebini pojmov, kakor so: komuna, sovhov, kolhoz, strojno-traktorska postaja itd., ki jih sicer pogosto slišimo na ulici, pa ne vemo, kaj naj si pod njimi mislimo. Poljančeva razprava je že brez ozira na znanstveno-kritični del, ki ga bo morda ta ali oni zagovornik skrajnega materializma odklanjal, vredna, da jo prebere vsak slovenski izobraženec.

15 let gospodarjenja po novih načelih uvidevno dovoljuje pisatelj Sovjetom radi tega, češ da je šlo zato, da bi

prišli do potrebnih podatkov, ki naj jim omogočijo smotno izvajanje gospodarskega načrta. Šele 2. petletni načrt (1932-37) podvrže stvarni, znanstveni kritiki. Toda naj izbere kateri koli način za raziskavanje, pozitivnega uspeha ni moči ugotoviti.

Kje tedaj tiči vzrok za to? Ali morda Sovjeti nimajo pri roki dovolj in rodovitne zemlje? Ali nimajo doma največjih zakladov vseh potrebnih surovin? Ali nimajo morda neizmernih virov energije in delovne sile? Odkod tedaj to, da niti v industriji, ki je v sovjetskem sistemu tako privilegirana, niti v kmetijstvu niti v denarništvu niti nikjer drugod ni bilo mogoče doseči uspehov, ki bi dvignili življenjsko raven sovjetskega prebivalstva vsaj na ono višino, ki jo je nekoč pred svetovno vojno že doseglo, da ne govorimo o tem, da ob enakih pogojih teh uspehov ni moči primerjati z onimi, ki jih dosega gospodarstvo po evropskih vzorcih?

Če je v razpravi prikazan delni napredek industrije v sovjetski državi, je prav, da je tudi pojasnjeno, odkod in s kakšnimi žrtvami ter odpovedmi kmetijskega prebivalstva je bil tak nezadovoljujoči in negospodarski napredek dosežen. Nedvomno je dokazano, da je življenjska raven sovjetskega prebivalstva — in samo to je merilo za presojanje gospodarskih uspehov — v sovjetskem sistemu padla pod višino, ki jo dosega v vsakem drugem gospodarskem sistemu kulturnih narodov. Ostaneta tedaj le dve možnosti: ali je sistem sam vzrok, da ne morejo biti doseženi uspehi, ki bi odgovorjali zdravim gospodarskim načelom o smotnosti, ali pa je sovjetski sistem že pred davnimi leti nalašč pričel pri-

pravljati sedanje svetovno klanje z izigravanjem vojne industrije ter z ustvarjanjem brezvoljnih proletarskih množic.

Najjasnejši dokaz, da je glavna krivda za neuspeh v sistemu, je prav dejstvo, da se takoj pokažejo večji uspehi, čim bolj Sovjeti v posameznih razvojnih razdobjih odstopajo od doslednega izvajanja svojega načrta. Število glav živine pri prič padu skoraj na nič, brž ko živino proglašajo za skupno last; ko pa sistem ta svoj ukrep umakne in dovoli delno zasebno lastnino, skupno število naraste približno ravno toliko, kolikor živine sme poedinec rediti za lastno porabo. Enako v tovarnah kljub priganjstvu ni uspehov, dokler povsem ne izgine načelo o popolni enakosti in se ne uvedejo po vzoru zahodnih držav najrazličnejše vrste in stopnje delavstva ter tarifne razlike, letne ali drugačne nagrade itd. Ne glede na neizmerne možnosti za korupcijo, ki jih skriva v sebi sistem sovjetskega državnega gospodarstva, ter na nepopolnosti, ki so posledica nesposobnosti državnega birokratizma uradniškega stroja, je že iz zgoraj omenjenega jasno, da je krivda za neuspeh prav v sistemu, ki se upira človeški naravi in je poleg neštevilnih drugih nasprotij tudi v bistvenem nasprotju z načeli smotnega gospodarstva. Zato je razumljivo, tudi za vsakega gospodarskega človeka, da katoliška cerkev in papež tako dosledno in neizprosno odklanjata boljševski sistem, ki je človeštvu v pogubo na vsakem področju, kjer koli se pokaže.

Prepričevalni argumenti in dokazi Poljančeve razprave lahko vsakogar, ki ima voljo in pošten namen, priti do resnice, o tem počue.

Če pa naj smatramo vse sovjetsko gospodarsko dogajanje z vsemi petletnimi načrti, katerih zadnji je že na zunaj do 8% kazal svoj pravi značaj, kot sisteme vojne gospodarstva, kot zgolj priprave za vojno, potem moramo po dosedanjih uspehih vojne tudi to ugotoviti, da Sovjeti kljub vsem pogojem, kljub obilju surovin in množini tehničnih pripomočkov, kljub večjemu številu in daljšemu času vojnih priprav niso mogli niti po kakovosti niti po količini ustvariti vojnega stroja, ki bi bil vsaj enako vreden stroju njihovih glavnega nasprotnika. Kajti upoštevati je treba na eni strani oskrbovanje mnogih velikih front, na drugi pa pomoč zahodnih zaveznikov. Sovjetom, da lahko primerjamo vrednost in uspehe enega ali drugega gospodarskega sistema. Pač prav posebno svojska je smotnost gospodarskega sistema, ki že v mirnem času zahteva od prebivalstva vse samo zato, da mu po izbruhu vojne vzame še življenje! Prav posebna je tudi miselnost ljudi, ki morejo v takem sistemu še videti vzor!

V opombah k razpravi prinaša Poljanec poleg mnogih prepričevalnih lastnih zaključkov tudi številna dognanja tujih znanstvenikov ter izredno obširne informativne podatke iz kar najbolj zanesljivih virov. Zato ta knjiga ne bo služila le izobrazbi in pouku poedincev, temveč mora ta znanstveno izbrani in preverjeni material v veliki meri izčrpati, pokazati v pravi luči sov. gosp. stvarnost. Knjiga je pravi gospodarski učbenik, ki ga bo vsakdo z veliko koristjo za svojo splošno izobrazbo znova jemal v roke.

(Knjiga »Sovjetsko gospodarstvo« je izšla v samozaložbi pisateljevi ter se dobiva v tiskarni »Merkur«, Gregorčičeva ulica.)

po katastrofi ne spadajo k Ljubljani. Prav zares zelo spodbudno sredstvo, ki pomirjevalno vpliva na razpoloženje! Če je »rodoljub z deželce« dober za delo in borbo, naj bo deležen še onega, da česar ima pravico kot človek in kot član skupne narodne družine.

Posavec.

Gospod urednik!

Z masčobami je zdaj v vojnih časih bolj križ, križ zato, ker jih gospodinjje ne dobijo na živilske nakaznice toliko, kolikor bi jih potrebovale. In ker je vojna, človek to razume. A dokler se masčobe dele ljudem poštemo, t. j. dokler dobi vsak toliko, kolikor mu pripada, in vsak tudi takšno masčobo, kakršno mu je recimo Prehranjevalni urad preskrbel in namenil, je tudi še vse v redu. A zdi se mi, gospod urednik, da vprav glede tega zadnjega pri nas nekaj ne more biti v redu. Zato sem se namenila napisati tole kratko pismo:

Imam sestro, ki stanuje s svojim možem in tremi otroki za Bežigradom. Ko sem jo zadnjikrat obiskala, je najin pogovor seveda nanesel tudi na zaseko, kakršno zadnje mesece daje Prehranjevalni zavod namesto drugih masčob. Nisem se pa malo zatudila, ko mi je sestra vsa zadovoljna začela pripovedovati, kako lepo se ji je ta nova masčoba secirala. Ni je mogla prehaliti. Kar verjeti nisem mogla, — je dejala — da bo tako malo ocvirkov. Da ti po pravici povem, da jih ni bilo kaj dosti več, kakor če bi cvrta nekoličko bolj mesnato slanino.

Kar zijala sem jo, ko mi je tako navdušeno pripovedovala o svoji odlični zaseki. In če ne bi bila to moja sestra, bi ji res ne verjela. S tisto zaseko, ki sem jo jaz — stanujem namreč v čisto

nasprotnem koncu mesa — dobila pri svojem stalnem mesarju, je bilo namreč precej drugače, pa ne samo s tisto, ki sem jo dobila jaz, marveč prav tako s ono, ki so jo pri istem mesarju dobile na živilske nakaznice moje sosedice. Ko sem tisto zaseko cvrta, sem se premisljevala, če se morda ne razumem na ta posel, da tako poka v ponvi. A takoj drugi dan sem bila glede tega že bolj mirna, ko sem zvedela od svoje sosedice, da tudi pri njej ni bilo nič drugače. Tretja pa mi je pripovedovala, da si je drugače pomagala: Vrla je v ponvi najprej nekaj vode, da se ji zaseka ne bi, namesto cvrta, smodila.

Skratka, v našem mestnem koncu se gospodinjje niso mogle preveč pohvaliti s to novo zaseko. Velika večina je bila samih ocvirkov, in le malo tiste masti. Zato se mi le zdi, da se čisto upravičeno sprašujem, kako je vendar mogoče, da je glede tega tolikšna razlika. Da bi bile gospodinjje za Bežigradom toliko bolj umne, kakor smo v našem koncu,

skoraj ne bo držalo, saj cvrti zaseko vendar ni nobena takšna umetnost. Držalo pa bo najbrž nekaj drugega, namreč to, da vsi mesarji v Ljubljani niso delili enako dobre zaseke. In zakaj je niso? Morda zato ne, ker vsi enake niso dobili. Morda, a zdi se mi, da je to res zelo malo verjetno. Prej bi verjela, da so jo nekateri mesarji sami »krstili«, nekako tako kakor gostilničarji vino, če se le ne boje prehodnega nadzorstva in na njem kazni. Ocvirki od te zaseke namreč polnjujejo domnevo, da je nekoč primešal k tej novi masčobi čisto navadno govedino. Ali je potem mar čudno, če ti v ponvi poka, kadar jo cvrtiš, in da ti nazadnje ostane skoraj samo kup trdih ocvirkov, ki se kar drobe kakor suhljad?

Ali ne bi bilo prav, gospod urednik, če bi pristojni činitelji ugotovili, zakaj so nekateri ljubljanski »potrošniki« tudi glede zaseke prikrajšani. Zasluga, da jo dobimo, imamo vendar vsi enako, to se pravi nič.

Gospodinja.

ŠE NEKAJ KNJIG

in tretji letnik »Slovenčeve knjižnice« bo zaključen. Nedvomno, da lepo izpolnjuje svoje poslanstvo in da je za mal denar omogočila vsakemu naročniku lepo družinsko knjižnico. Vi morda doslej še niste bili naš naročnik. Postanite za četrti letnik.

V začetku avgusta izide naša nova knjiga iz švicarskih gora, ki jo je napisal Henrih Federer: »GORE IN LJUDJE«

V VSAKO SLOVENSKO HIŠO KNJIGE SLOVENČEVE KNJIZNICE!

Tako si stvar zamišljajo oni!

Sodba Komunistične partije o vlogi in usodi Osvobodilne fronte, o revoluciji in o koncu vojne

Pravemu komunistu, t. j. partijcu, je debata - razprava - vse. Komunist naravnost hrepeni po debati, zato jo išče na vsak korak in ob vsaki priložnosti. Nekateri partijci so v razgovoru zelo odurni in nasilni. Tip oblastnega in nasilnega debaterja je Kidrič.

Politično izživljanje komunistov v debatah izvira iz njihove politične vzgoje. Komunistom jih vzgaja v duhu dialektičnega materializma in vsak partijec je nekako primoran to privzgojeno dialektiko tudi praktično spreminjati v življenje.

Večina partijcev misli, da je njihova naloga vedno in povsod razpravljati o komunističnih naukih. Čeprav je že komunistična pisana agitacija zvito dodelana je vendar njeno poglavito težnjo v živju, govorniki besedi. Od tod izvira torej silna želja po debatah.

Star partijec razpravlja o političnih vprašanjih z vsakim človekom, naj bo njegov pristaja ali nasprotnik, samo da ga posluša. Res je, da kažejo komunisti v debatah precej spretnosti, ne pa temeljitosti. To je posledica njihove politične šole.

Partija vsakega člana izšola tako, da si pridobi obsežno polit. besedje, nekoliko zgodovinskega znanja in seveda Marksovo in Leninovo teorijo o socializmu in boljševizmu. Toda vse to znanje je tako površno, neznanstveno, enostransko, da ne zdrži stvarne presoje. Čeprav je politična šola vsakega partijca dolgotrajna - poprej je trajala dve leti, pa tudi štiri - vendar ima dve temeljni napaki. Manjka ji prave strokovnosti in svobode v presoji, to pa zaradi tega, ker je komunistična vzgoja po eni strani diktatorska, po drugi strani pa usmerjena v to, da sme učenec samo poslušati in kimiti.

Kakšen nesmisel je, da predava po trojkah slovenskemu izobražencu ves komunističen nauk n. pr. mehanik, tapetnik, kovinar, mizar itd. Na ugovore glede tega odgovarjajo komunisti, da njihove nauke razlaga lahko vsakdo ne glede na poklic, samo da obvlada snov. A kako naj idejno razloži tapetnik komunistične nauke vseučiliškemu profesorju? In to se je res primerilo! Jasnno je, da se vsakdo slej ko prej nauči ta ali oni predmet, toda razmerje med »učenci« tapetnikom in »poslušajočim« vseučiliškim profesorjem bo še vedno tako, kakor je približno med praktičnim mehanikom in inženirjem, med zobtehnikom in zobozdravnikom, med padarjem in kirurgom.

Poleg tega pa zaradi bistva komunizma mora »poslušajoči« profesor sprejeti za resnico vse, kar mu »učenci« tapetnik razloži. Ali more še kdo verjeti, da sme »poslušajoči« izobraženec priti po razmišljanju do kakšnega drugega sklepa glede komunističnih naukov kakor do takega, ki mu ga je postavil »učenci« tapetnik? Lahko pride, toda vedno se zgodi, da tak izobraženec umrje zaradi neuspele operacije.

To dejstvo daje ljubljanski »izobraženec« blazirani družbi strašno žalostno spričevalo, kajti prav ta družba je iz vrst povsem neizobraženih partijcev sprejemala brez pridržka vse komunistični evangelij, vsa navodila, vso politično modrost, vse ukaze, laži, čenče, in to od prvega dne OF pa do danes.

Ugleden ljubljanski sodnik je pripovedoval, da ni na svetu tolike pravniške ničle, kakor je J. Rus, eden vodilnih komunistov v OF. In kljub temu je mnoge tovariše, današnje pristaje OF, osupnil s komunističnimi frazami, ki naj bi pričale, da je mož temeljito podkovan v sociologiji. V resnici pa se je med stvarno, znanstveno razpravo pokazalo, da zija iz njegove glave strašna praznina.

In tako je z vsemi komunističnimi učitelji. Pa ne samo da jim manjka temeljitosti, ampak je še nekaj drugega pri njih. Oni so paranoiki, to je delni norci. Ne sicer po tem, da bi kazali ista bolezenska znamenja, kakor jih kaže paranoiki, ampak po vsem načinu mišljenja so paranoiki. Njihova logika je jasna, tudi sklepi, so pravilni, zato imajo njihove trditve videz resničnosti in stvarnosti. Toda vse skupaj sloni na napačnem, previdelem temelju, kakor je to pri paranoikih. Njihovo mišljenje nima nobene podstatnosti, nobene prave osnove, zato so njihovi politični nauki po svojih učinkih prava blaznost.

Kdor ne verjame, naj se spusti v zaupen pogovor s partijcem, pa se bo takoj sam prepričal o resničnosti te trditve, ki je nič ne dokazuje temeljitelje kakor razgovor, ki ga navajamo v naslednjem.

Pisec tega članka je pred časom imel priložnost slišati sodbo starega partijca M. K. o tem, kako komunisti gledajo na današnji položaj in na konec vojne. Vse, kar je ta partijec povedal v obliki vprašanj in odgovorov, priobčujemo povsem nespremenjeno, da se bodo bralci laže sami prepričali, kako si komunisti, izhajajoč iz docela zgrešenih osnov, zamišljajo to in ono.

»Jaz sem star partijec...«

»Gospod K., veste, da sem razočaran, da ste komunist. Nikdar bi si tega ne mislil.«

»Gospod svetnik, jaz sem že star partijec.«

»Ali bi mi hoteli povedati, od kdaj in kako ste to postali?«

»Ko sva se midva spoznala (1938), sem bil že zastopnik našega okraja. Postal sem tako, da me je profesor V. K. izključil iz šole, ker smo nare-

dili neko oslarijo. Profesor nas je naglal, da smo vsi komunisti. Nato sem postal pozoren na komunistem. Neki znanec me je potem uvedel v partijo.«

»Ali vedo starši, da ste partijec?«

»Ne.«

»Zakaj jim pa tega ne poveste? Moj Bog, čigavo bo pa imetje, ko ste vendar edini sin? Ali se vam ne smilijo starši, ki so stradali za vas?«

»Starši tega ne razumejo, ker so prestari, zato jim tega ne povem. Jaz sem pa idealist. Mi se borimo za splošno človeški napredek.«

»To, kar sedaj počenjate, vendar ni napredek.«

»To ne, ampak iz tega bo nastal nek napredek. Saj je bila tudi francoska revolucija krvava, nekaj je pa le prinesla človeštvu.«

»Francoska revolucija je dokaz, da v revoluciji izbruhne na dan iz človeške narave žival, ki uničuje vse vrednote.«

»Res je, da pride do izrodov, toda v razvoju zgodovine nastane le nekaj dobrega. Imetje pa ni važno, čigavo bo.«

Intergenca bo suženj proletariata

»Zakaj se navdušujete za komunistem, če pa pravi Kardelj, da inteligenca ne sme biti voditelj naroda.«

»To je res, inteligenca ne bo imela nobene besede, o tem si ne smemo delati nobenih utvar. Sicer pa tudi v kapitalističnem sistemu ni imela besede. Prej je bila suženj kapitalistov, zdaj bo pa proletariata.«

»Zakaj pa ne daste potem vodstva v roke delavstva? Mar so Kidrič, Kardelj in Baehler in vi delavci?«

»Niso, toda partija mora skrbeti, da bo v vodstvu »vladajoča klasa«, ki mora skrbeti, da ostane pravi komunistični nauk čist, nepokvarjen. Saj so v dveh vaših bivših starih strankah klike, torej mora v naši biti tudi.«

»Kako pa postane človek član partije?«

»Na dva načina: iz mladinske organizacije SKOJ-a ali pa iz partijske šole. Novince organiziramo v celice, ki štejejo dva do štiri člane. Tja pride vsak teden predavatelj iz rajonskega odbora. Pred vojno smo delali skušnjo tudi po dveh letih. Danes gre to bolj hitro, zato nimamo novih partijcev za zanesljivost. Starih partijcev nas je bilo 1941 nekaj manj kot tri sto, danes šteje partija nekaj več članov. Imamo dve partiji: javno in skrivno. Skrivna mora mirovati. Kadar je onemogočeno delovanje javne partije, začne delovati skrivna.«

Razlike med KPS in OF ni

»Kakšna je razlika med partijo in OF?«

»Bistvene razlike v organizaciji ni. OF ima več vmesnih členov v liniji kot partija. Na čelu stoji Centralni komitet komunistične partije Slovenije, ki je povezan v CKKPJugoslavije. Ta ima več linij. Nižji odbor od CK je okrožni komitet, potem pride rajonski komitet, vmes pa še terenski, če pa ni dovolj ljudi na razpolago, je celica zvezana kar z rajonskim odborom. Potem je linija za propagando in vzgojo ter linija obveščevalne službe. Ta linija mora izvajati likvidacije. Kdor se javi za SOS, mora izpolniti vsako zapoved, sicer je ustreljen, medtem ko naveden partijec ni ustreljen, če se ne pokori sklepom stranke. Pač pa ga izključijo in se imenuje »nediscipliniran«. Tak član je ustreljen, če izda druge.«

OF je organizirana podobno, samo da ima več odborov. Na čelu stoji plebum OF, ki ima več odborov. Njemu je podrejen odbor za ljubljansko pokrajino, ki ga vodi: dr. Schmidt, dr. Cene Kranjc in inž. Avčič, nato pa pride okrožni odbor OF, potem rajonski, kvartirni, terenski, ulični in hišni. Toda partija zahteva, da so člani okrožnega odbora OF sami partijci, rajonskega nad polovico, kvartnega vsaj en član partije, za nižje odbore pa ni važno, kako so sestavljeni. Tako imamo vso OF v oblasti. Mi partijci nimamo toliko ljudi, da bi imeli v vsakem odboru večino, zato zadostuje, da imamo okrožne in rajonske odbore v svojih rokah.«

Zakaj je OF potrebna komunistom?

»Čemu pa potem organizirate ofarske odbore, če nimajo ofarji nobene besede?«

»Vazne besede ne smejo imeti; potrebujemo jih, da pridobivajo člane.«

»Zakaj pa nimate enotne organizacije?«

»Ne moremo. Za komunistem ljudstvo še ni zrelo, partije pa ne smemo žrtvovati. Partija vodi revolucionarni boj in vzgaja idealiste.«

»Zakaj pa niste šli v hribe, če ste tak idealisti?«

»Jaz sem bil leta 1941 proti oboroženemu odporu, zato sem bil izključen, delujem pa drugje.«

»Kdo pa je šilil ljudi v hribe? Mar ni bilo to zgrešeno?«

»Oborožene edinice je zahteval Centralni komitet partije. K temu sta nas prisilila dva važna razloga. Prvič, partija se ne bi mogla nikoli več polastiti orožja, če bi bila zamudila priložnost ob razpadu Jugoslavije; drugič, reakcija bi se bila čisto gotovo pozneje organizirala in nam preprečila vsak razmah. Glavno je bilo pa to, da bo vojna prav kmalu končana.«

»Torej ste se zmotili?«

»V politiki se človek večkrat zmoti.«

Smisel in namen umorov

»Kako morete kaj takega misliti po tolikih umorih in zločinih?«

»Gospod svetnik, s tako sodbo delate partiji krivico. Vi sodite po časopisnih poročilih. Zaupati vam moram, da so partijci izvedli malo umorov. Umore so delali najuglednejši člani OF iz Ljubljane. Vsaka ugledna ljubljanska ofarska družina ima vsaj po enega likvidatorja. N. pr. vse »be-logardiste«, ki so bili zaprti v Kočevju, je postrelil Marko Vrhunc iz Ljubljane. Sicer pa je vse umore odobril plenum OF.«

»Vi se šalite!«

»Zagotavljam vam, da je to resnica. Res je, da je partija dala zapoved za likvidacijo, toda zakaj je bil Vrhunc tako neumen, da se je sam šilil zraven. Partija je imela velike sitnosti z ljubljanskimi bogataškimi sinovi. Zaradi prevelike maščevalnosti in krvočnosti smo jih morali nekaj celo sami likvidirati. Mnogo primerov mi je osebno znanih. Imen vam ne morem in ne smem povedati.«

»Ali se vam zdi taktika ubijanja pravilna?«

»Če hočem biti odkritosrčen, moram reči, da je bilo ubijanje zgrešeno. Sam kot človek sem bil proti ubijanju, kot partijec pa to odobravam in razumem. Mi streljamo takrat, kadar ima streljanje smisel. Danes ima smisel streljati ljudi samo na Primorskem, Gorenjskem in Štajerskem.«

»Zakaj?«

»Zato, ker s streljanjem oviramo razvoj »bele garde«. Če danes ustreli na Gorenjskem ali Primorskem enega veljaka v vasi, zavremo razvoj »bele garde« najmanj za tri mesece. To ima smisel. V Ljubljanski pokrajini pa razvoja ne moremo več zatreti. Zaradi tega smo začeli streljati ljudi že leta 1941, ker smo slutili, da se bo reakcija uprla z orožjem. Če ne bi bili začeli streljati ljudi, bi se bila »bela garda« osnovala že v začetku l. 1942, tako se je pa šele na koncu 1942.«

»Meni se pa zdi, da ste šele s streljanjem povzročili oborožen odpor proti sebi, saj so ljudje prišli za orožje, ko ste jih že toliko pobili.«

»Ljudi če jih ne bi bili pobili, bi se bila slej ko prej reakcija uprla. Mi delamo vendar revolucijo in revoluciji se ljudje upirajo, zato smo jim morali viliti strah v kosti, drugače se ne boje in ne ubogajo. Ga ni tako umazanega sredstva, katerega partija ne bi uporabila za doseg svojega cilja. Zapomnite si dobro, gospod svetnik. Diktatura proletariata je boj brez prizanašanja! Ob tej priliki vam ne morem razlagati naše politične strategije in taktike. Če pa želite, vam poskrbim pismeno literaturo.«

»Prosim!«

»Sicer pa ne gledam tako tragično na streljanje (žalostno). Ne verjamem, da bi nas kdo po vojni klical na odgovor zaradi umorov.«

»Jaz pa mislim, da bo prišel čas, ko bo treba dati odgovor za vsak umor. Kako pa vi partijci sodite o koncu?«

O »veliki« politiki

Mislilim(?), da bomo zmagali na vsak način.«

»Kako to? Ali vam bodo boljševiki prišli na pomoč?«

»Kaj se nadejate, da vam bodo Angleži izročili oblast, če bi prišli semkaj?«

»Tega ne mislim, toda Angleži bodo morali izročiti oblast nam, ker drugače ne bo tukaj.«

»Kako to mislite?«

»Saj ne bo nobene opozicije proti nam, ker bomo voditelji opozicije že prej pobili, drugi si pa tudi ne bodo upali proti nam nastopiti. Mi bomo vzpostavili tukaj dejansko stanje, potem pa naj pride kar hoče.«

»Ali mislite, da se bodo ljudje res dali klati kakor ovčice? Saj imajo izkušnje.«

Ofarji bodo žrtev usode

»Kako pa naj vlada partija, če bi zmagala, ko pa ima poleg sebe še OF?«

»Mi gremo potem naprej do revolucije, za OF pa bi to bil konec.«

»To se pravi, da bi nastal spor.«

»Tiste ljudi, ki bi nas v boju ovirali, bi morali odstraniti. Mi ne bi nikdar mirovali. Sicer pa je že tako poskrbljeno, da ne more partije noben dogodek presenetiti.«

»Kaj boste pa storili, če ne zmagate?«

»To se ne bo zgodilo.«

»Pa vendar, če...«

»Če nam vse spodleti, se bo javna partija umaknila v Sovjetijo in začela bo delovati skrivna.«

»Kaj pa bo z OF?«

»Ne vem. Kaj mi mar! Ofarji bodo žrtev usode. Tu se ne da pomagati, v politiki vedno nekdo plača.«

»Vazne politične morale ne razumem. Torej jih boste žrtvovali. Ne razumem potem, zakaj gredo ofarji v hribe?«

»Tega tudi jaz ne razumem, zakaj gre kdo v hribe, pa ni komunist. Mi komunisti imamo jasen cilj. Kakšnega imajo ofarji, ne vem. Bodo pač žrtev razmer in časa.«

»Strašno!«

»Osebnost se vam zdi strašno, dejansko pa ni. Napredek (?) zahteva vedno žrtve.«

»Zakaj se pa ne žrtvujete? Zakaj se ne greste boriti?«

»Sem vam že rekel, da imam drugo nalogo. Kadar bo nevarno, bom že odšel.«

Sleparija z angleško pomočjo

»Jaz pa vedno slišim, da vam Angleži mečejo s padali vsega, kar potrebujete.«

»To je vse izmišljeno. Angleži so nam vrgli nekaj malenkosti, in še to vse razbito. Jasno, da moramo ljudem pripovedovati, koliko nam Angleži pošljejo, drugače bi mnogi že obupali. Politika je politika!«

»V vojnem času je vsakdo v nevarnosti, vendar se mi zdi, da je vaše življenje po vaši lastni neumnosti v nevarnosti. Tako življenje je več ko pasje.«

»Vi, gospod svetnik, tega ne razumete. Iz vsega tega bo nastal tudi splošno korist (?) za vse človeštvo. Danes se nam zdi, da gre vse to počasi, če pa to zgodovinsko gledamo, vidimo, da je človeštvo po vsaki revoluciji storilo velik okrak naprej.«

»Taka sodba je zmotna. Zgodovina ravno dokazuje, da je človek velike reči ustvaril samo v miru. Revolucija pa pahne vsak narod v veliko pomanjkanje. Narod, ki je preživel revolucijo, osiroti moralno in socialno.«

»Mlad človek mora biti idealist« in mora verovati v »zmagos«, naj zmagajo ali ne. Revolucija zahteva doslednosti, nedolžne žrtve.

Tu je zdaj konec razgovora s partijcem. Njegova izjavljanja nam jasno in nedvoumno, zlasti pa odkritosrčno kažejo, kako si razvoj OF, sedanje vojne, revolucije in splošne politike zamišlja Komunistična partija. Sklepanje tega partijca - kakor vseh njegovih tovarišev - je dosledno,

O komunistični solati

Višnja gora, 1. avgusta.

»Nemogoče! Tako zelo je napredovala OF? Bržkone nova vrsta solate, ki jo je vzgojil kak slovenski Mičurinec. Najbrž se da jesti brez olja ali celo jesiha.« bo vzkliknil kakšen že bolj redkih rdečastih ideologov, ki iz dneva v dan loščijo svoje hlače po ljubljanskih kavarnah, zraven pa vlečejo na ušesa »zaupne« novice od agencije EBP.

Komunistična solata je posebna sorta, ki pa ne zaleže niti toliko ko navadna tnovska berivka. Je to namreč podvrsta, ki bi jo lahko imenovali papirnato.

Kdaj lete visoko nad oblaki zaveznika strahovalna letala, razsipajo terenci hitro po gozdovih listke in lističe, češ da jih mečejo Angleži. Seveda more verjeti tem bedastim lažem kvečjemu ljubljantčan z otročjo pametjo. Vsi drugi, celo otroci vedo, da so komunisti prav tedaj, ko se čuje brnenje kakega angleškega leta, najbolj aktivni. Ko neumni letajo po hostah in košeninah in razmetavajo svojo jalovo propagando, ki so ji vzdeli domobranci posrečeno ime »solata«.

Komunisti se zavedajo, kako brezuspešna in neprebavljiva je ta solata sprito pomanjkanja olja. Hribovci pa, kakor imenujejo ušivi osvoboditelji naše deželane, tudi niso tako slepi, da bi verjeli puhlim in ohlapnim krilatcam, s katerimi hočejo prevarati poštene ljudi. Laž ima kratke noge.

Kako bo urejena preskrba z mlekom

Pokrajinski preskrbovalni zavod je k naredbi Visokega komisarja o oskrbovanju z mlekom za prehrano izdal tele izvršilne predpise:

K členu 1.: Celotna proizvodnja mleka v Ljubljanski pokrajini je pod zaporu na razpolago pokrajinskemu prehranjevalnemu zavodu v Ljubljani.

K členu 2.: Lastniki krav smejo obdržati:

a) za vsakega družinskega člana in za vsako v mlekarstvu proizvajalnem obratu stalno zaposleno in v proizvajalnem obratu bivajočo in hranjeno osebo po pol litra mleka dnevno.

Družinski člani, ki ne stanujejo in se ne hranijo v proizvajalnem obratu, ter lastniki krav, ki niso fizične osebe, nimajo pravice do mleka po prednjem določilu:

b) za vsako pri občini prijavljeno tele za zakol največ 200 litrov (25 dnevno sesanje), za vsako tele za rejo pa največ 500 litrov (9 tedensko sesanje).

K členu 3.: Nihče ne sme oddajati mleka in mlečnih izdelkov osebam, ki za prejetje mleka nimajo dovoljenja od Preвода; tudi ne brezplačno ali od količine, določene v členu 2.

Prenašanje mleka in mlečnih izdelkov iz kraja v kraj je prepovedano.

K členu 4.: Mleko je treba oddajati tako kot se namolze, sveže, precejno in shlajeno, od maja do septembra ločeno večerno in jutranje. Vsebovati mora najmanj 8,3 odst. celokupne suhe mlečne brezmaščobne snovi in 2,8 odst. maščobe. Nižji odstotek suhih snovi in maščobe upraviči samo mlečna kontrola, ki jo na prošnjo lastnika izvede Higijenski zavod.

K členu 5.: Proizvajalec mleka mora jo ne glede na stanje družine oddati v mlekarstvu leta najmanj: pri eni kravi 250 litrov pri dveh kravah 900 litrov, pri treh kravah 1500 litrov, za vsako nadaljnjo kravo pa po 1200 litrov več.

Mlekarstvo leto traja od 1. marca do zadnjega februarja.

Lastniki, ki imajo samo eno kravo, so upravičeni prenehati z redno oddajo mleka v mlekarstvo leto največ za 24 tednov, lastniki dveh krav največ za

brezobzirno in fanatično ter v marsikaterem oziru zaradi svojih razodetih dragocen. Ima pa k sreči eno samo, bistveno in usodno napako: izhaja iz napačne osnove. Zaradi »partijske linije« ne mara videti resnice. Za edino resnico jemlje komunistično dogmo in noče, ali ne more vedeti še za druge resnice, ki bodo komunizmu njegove načrte zavrele.

Ena izmed teh resnic je, da imata Komunistična partija in njena OF danes opraviči z neomajnim odporom vsega slovenskega naroda, ki se ne mara dati boljševizirati in čigar življenjski ter politični cilji so v popolnem nasprotju s cilji komunizma. Naš narod kaže ta odpor z orožjem in se zaradi njega bori vsaj tako zagriženo, kakor se bori Komunistična partija za svoje cilje. Zmaga pa pri vsakem narodu tisti, ki ima za sabo več zdravih, prepričanih in požrtvovalnih sil.

Slovenci v tem boju proti komunizmu danes nismo sami. Vsa Evropa se hote ali nehotе združuje v njem, kolikor posamezni bolj in bolj na lastni koži okušajo grenke sadove rdečega »novega sveta«, ki ga hoče ustvariti komunizem na ruševinah vsega starega, vsega svetega, vsega človeškega. Največja in vodilna sila Evrope, Nemčija, ki je odločena rajši žrtvovati vse, kakor pa pustiti, da bi Zahod postal plen azijske boljševiške poplave, pa daje poročilo, da bo ta evropski in s tem naš boj proti komunizmu uspešen - navzlic vsem rdečim preokrom, dialektikom in logikom, kakor je tisti, čigar izjavljanja smo navedli v tem sestavku.

Domobranci, ki noč in dan preganjajo komunistične tolpe, so dan prebivalstva povsod najprisrčnejše sprejeti. To tudi ni nič čudnega, saj pomagajo ljudstvu povsod, kjer kolji morejo. Dekleta jim srečnih oči pripenjajo na bluze pisane puščice, otroci pa jim prinašajo cele kupe komunistične »solate«, s katero gospodinjje vsako jutro kurijo v peči za zajtrk. Tako torej konča vsa tista pisana šara, o kateri trde komunisti, da je njihova propaganda. Povsod ljudje radi sprejemajo domobrance in jim dajejo pojasnil, kje se skrivajo razbite skupine raznih »brigad« in terencev, ki se v splošnem obupu ne upajo več v vasi. Zdj se jasno vidi, kako globoko je doumelo naš ljudstvo tudi v najbolj oddaljenih krajih svoje velike nesrečo. Misi vsi se oklepajo domobrancev, ki dajejo s svojim močnim značajem v zmagi zgled vsem, ki so še količkaj pošteni.

Domobranci ni treba raztresati takih listkov, kakor je rdeča solata. Skrajaj pri vsaki hiši imajo »Črne bukve«, ki jih bere staro in mlado. Te so postale že pravcati katekizem o grozodejstvih, s katerimi so si komunisti sami zapisali neizogibno smrt.

»Kdor z mečem začneja, bo z mečem pokončan«, se je zadnjič odrezal star možakar, ki so mu komunisti pobili že skoraj vso družino. Vsa tista krvava dejstva namreč govore s tako prepričevalnostjo, da jih ne more spreminjati nobena propaganda, najmanj pa rdeča komunistična solata.

16 tednov in lastniki treh krav največ za osem tednov. Vsi ostali morajo oddajati mleko redno preko celoga leta.

O oddanem mleku se sestavlja obračun dvakrat na leto, in sicer zadnjega februarja in 31. avgusta.

Za primer izrabe dovoljenega promora morajo lastniki, ki nimajo več kot tri krave, oddati v enem šestmesečnem obdobju vsaj naslednjo količino: če pade v šestmesečno obdobje več kakor dve tretjini dovoljenega promora: pri eni kravi 250 litrov, pri dveh kravah 270 litrov in pri treh kravah 600 litrov; če pade v šestmesečno obdobje najmanj ena tretjina dovoljenega promora: pri eni kravi 75 litrov, pri dveh kravah 360 litrov in pri treh kravah 675 litrov.

Letna količina mleka za obvezno oddajo se ugotavlja na podlagi številčnega stanja krav zadnjega februarja in 31. avgusta vsakega leta. Upoštevajo se le spremembe, ki so nastale in bile prijavljene v prvih treh mesecih pred zaključkom obdobja.

Če lastnik, ki ima samo eno kravo, le-to odsvoji v teku drugih treh mesecev šestmesečnega obdobja, preide dolžnost nadaljnje oddaje mleka na pridobitelja.

Spremembe v stanju živine, ki so nastale pred dnem uveljavitve teh izvršilnih predpisov, se morajo javiti občinskimi preskrbovalnim uradom v 15 dneh po tem roku.

Papis živine in čebel v Ljubljanski pokrajini in v Ljubljani

Na osnovi za to danega pooblastila Vrhovnega komisarja na operacijskem ozemlju »Jadransko primorje« z dne 7. julija 1944, št. G. Z. VI-11D 11 je g. prezident gen. Rupnik izdal naredbo:

Cl. 1. Vsa živina (kopitarji, govedo, prašiči, ovce, koze, kunce, perutnina) in čebelnj panji v pokrajini, v posesti kogarkoli, se morajo v času od 31. julija do 30. avgusta t. l. po stanju z dne 30. julija t. l. prijaviti občinam, kjer se redoma nahajajo.

Cl. 2. V prijavi se morajo točno navesti vsi podatki, kakor je predvideno v za to določenih obrazcih, ki jih občine prejmejo od šefa pokrajinske uprave. Te obrazce izpolnijo občinski uradi na podlagi podanih prijav, prijavitelj pa mora točnost prijave potrditi s svojim podpisom.

Cl. 3. Kršitve prijavne dolžnosti po tej naredbi in neresničnosti ali nepopolne prijave kaznujejo obvezna pravila prve stopnje z denarno kaznijo do 5000 lir ali z zaporo do 30 dni. V hujših primerih se more izreči poleg denarne kazni tudi zapor in odrediti zaplenba neprijavljene ali nepravilno prijavljene živine in čebelnj panjev.

Cl. 4. Vse spremembe (nakupi, skotitve, pričetki reje, prodaje, oddaje, pogini) v stanju goveje živine in prašičev po 30. juliju t. l. se morajo še nadalje sproti prijavljati po občini Pokrajinske mu prehranjevalnemu zavodu v Ljubljani po predpisu št. 7. naredbe o prijavi in zaporu goveje živine z dne 1. junija 1943 št. 61. Službeni list št. 147/44 iz 1943 ozir. št. 8 naredbe glede predpisov o klanju prašičev z dne 26. oktobra 1942 št. 195, Službeni list št. 363/87 iz 1942.

Cl. 5. Ta naredba stopi v veljavo z dnem objave v Službenem listu šefa pokrajinske uprave v Ljubljani.

Po naredbi o prijavi živine in panjev s čebelami poziva mestno županstvo vse rejce konj, oslov, mul, goved, prašičev, ovce, koz, perutnino, kuncev in čebel, naj prijavijo svoje živali po stanju z dne 30. julija t. l. na dostavljenih jim tiskovinah. Te tiskovine bodo prihodnje dni dostavljene vsaki stranki na dom, po-brane pa 48 ur po vročitvi. Rejci, ki do 4. avgusta t. l. tiskovine ne bi dobili dostavljenih, so dolžni sami priti ponje in jih izpolniti zopet oddati pri kmetijskem odseku mestnega gospodarskega urada v Beethovnovi ulici št. 7, v sobi št. 15 na desno v priljubiti.

Vsak rejec mora živali naznaniti v tisti občini, kjer stalno biva oziroma, kjer ima stalno svoje živali ali čebele. Begunci, ki imajo svoje živali samo začasno v drugi občini, naj prijavijo svoje živali v domači občini, če bo popis. Tudi čebelarji, ki imajo svoje čebele samo za časa paše izven svojega rednega bivališča, naj prijavijo število panjev v svoji občini, kjer stalno bivajo ali kjer imajo stalno svoje čebele. Lastniki živali morajo svoje napovedi tudi podpisati ter so za-nje tudi odgovorni.

Vsi posestniki živali, torej tudi mali rejci in užitarji, so dolžni naznaniti natančno in resnično stanje vseh živali. Kakršno je bilo dne 30. julija t. l., ker je to v njih lastno korist. Kdor opusti prijavo ali podane neresnične prijave, bo kaznovan z zaporo, poleg tega pa sledi še zaplenba onih živali, ki sploh niso bile naznanjene ali niso bile pravilno prijavljene.

Popis je treba napraviti natančno po obrazcu za stanje živine in panjev s čebelami. V seznamu je treba napisati natančno in žiljivo za vsakega posestnika posebej njegovo ime in priimek, kraj bivališča, bišno število in število poedinih vrst živine natančno v one stolpce, kakor jih določajo obrazci tiskovine. Zaradi enotnega tolmačenja in vpisavanja poedinih vrst živali v posamezne stolpce je treba vpisovati takole:

I. Pri konjih: 1. Število žrebet ima tri stolpce, in sicer: a) žrebeta obojega spola pod enim letom, torej letošnja žrebeta, rojena leta 1943; b) letošnja žrebeta obojega spola, torej predlanska, rojena leta 1942; 2. Število žrebcev od treh let naprej, torej takih, ki se uporabljajo za plemo ali, ki so šele določeni za plemo. 3. Število kobil nad 3 leti, ki se že uporabljajo za plemo in tudi take, ki so primerne za plemo ter se bodo pozneje pripuščale za plemo, ko bodo dorasle ter bodo na razpolago primerni žrebeti. 4. Število vseh drugih konj nad 3 leti ter spadajo sem vsi kastrati (rezani konji) in tudi take kobile, ki sploh niso namenjene za plemo, in oni žrebeti, ki služijo samo za delo.

II. Pri oslih in III. pri mulah je treba vpisati samo skupno število teh živali obojega spola.

IV. Pri goveji živini: 1. Število sesajočih telet obojega spola in takih, ki jih deloma že odstavljam, vendar največ v starosti treh mesecev; 2. število mlade živine obojega spola od treh mesecev starosti pa do enega leta; 3. število bikcev in bikov od 1 leta starosti naprej in sicer: biko starejšo od 2 let in licencirane je treba vpisati vse, a od mlajših, ki še niso bili pregledani, pa le one, ki so namenjeni za plemo; 4. število telic od enega leta naprej, dokler ne telete. Če telica pred časom vrže pa daje mleko, jo je treba šteti že med krave. 5. Število krav ne glede na starost, torej tudi telice, ki so že telile. 6. Število juncev od 1 leta do 2 let. Sem spadajo vse rezane moške živali in tudi taki bikci, ki niso namenjeni za plemo pa še niso bili rezani. 7. Število volov od 2 let naprej. 8. Skupno število vse goveje živine se mora ujemati s podrobno navedenim številom. V. Pri prašičih je treba vpisati: 1. Število mladičev, dokler sesajo ali do starosti 8 tednov. 2. Število mladih prašičev ima tri stolpce in sicer: a) merjašček pod enim letom, ki so šele namo-

Tomišelj in podkrimske vasi v rdečem objemu

Zaradi slabih prometnih zvez so se Ljubljanci pred vojno bolj malo zanimali za pokrimske vasi. Ko so po razpadu Jugoslavije bili ti kraji zasedeni, ljudje niso želeli prav nič drugega, kakor da imajo mir ter v miru delajo svoje delo naprej. Toda tudi v teh vaseh se je kmalu pokazala posledica ustanovitve OF in »narodno osvobodilne vojske«. Ze pozimi 1941/42 so začeli s propagando za OF, »narodno osvobodilno vojsko«, da je treba iti v gozd in take običajne ofarske modrosti.

»Blagoslov« iz Ljubljane

Kakor povsod, imajo tudi za Tomišelj in podkrimske vasi največ zaslug Ljubljanci, kar se tiče komunistične propagande. Ti Ljubljanci, bodisi pravi ali domačini, ki so živeli v Ljubljani, so skrbeli, da je šlo v teh podkrimskih vaseh vse »po načrtu«.

Pred približno desetimi leti, ko je vse vrel iz kmetov v mesto iskal službo, je odšel v Ljubljano tudi nek domačin. Službo mu je preskrbel župnik, v zahvalo pa je ta domačin ustanovil v tomišelski fari »Zvezo kmetičkih fantov in deklet«, ustanovo, ki je skrbela pozneje za dotok v »osvobodilno vojsko«, in je bila ta ustanova tudi za to ustanovljena. Ta domačin je vsak teden hodil v Tomišelj in nosil navodila iz Ljubljane in organiziral naprej. Pri delu in organizaciji mu je pomagal 42 letni študent Jože. Za tema dvema so začeli prihajati iz Ljubljane v te vasi partiji in dajali navodila. Najbolj zagrizena agitatorja in partija sta bila Podipeec Franc in Alič Ivan. Hodila sta vsako nedeljo v podkrimske vasi in nagovarjala ljudi, naj ustanovijo terenske odbore. Najraje sta se ustavljala v Brestu v gostilni Modica Jakoba. V Tomišlju pri Jankoviču in v Vrbljenju pri Prianu. V teh gostilnah se je preplilo mnogo noči, seveda iz »taktičnih« razlogov. Plačali so vedno terenci, da bi bilo ljudstvo čim bolj zadovoljno in da bi se prepričalo, kako izgleda »novi red«, kjer je vse zastoj. Terenci so hodili tudi v gostilne, kjer jim niso bili naklonjeni in se niso marali spuščati v nobene »osvobodilne« dogovore. Sem so hodili zato, da so prisluškovali in nagovarjali ljudi, naj gredo spomladi v hribe, naj se združijo in združeni pri-mejo za orožje. Ljudem so obljubljali, da bo »osvobodilna« vojska zbrislala sovražnika z naših tal tako da ne bo nobenega sledu za njim.

Da bi bolj držalo in da bi na zunaj bolj slovesno izgledalo, so ti ljudje zbrali meseca maja 1942 trideset fantov in mož, ki so vsi navdušeni prišli iz Ljubljanske ofarji, svojim sovaščanom pa smrt, raz-dejanje in pogubo. Svojo prisego so potrdili s pitjem in plesom do belega dne, torej v tistem znamenju, v katerem je »osvobodilna« vojska tolikokrat proslavljala in se veselila nad nesrečo našega ljudstva, kradla in žrla v imenu »svobode« iz žepa našega kmeta ter pri-rejala mitinge in zabave na »osvobodilnem« ozemlju z nakradnim živečem.

Od domačih so se po svojem delu odklikovali še Skrajnc Ivan, Pavlič Anton, Susman Alojz, Kraljič Anton, Susman Franc in znani kriminalist Jaka Oven, star znanec sodnije.

Komunistična taktika

Ker v tomišelski fari komunistična propaganda ni rodila takega uspeha, kakor so ga komunisti pričakovali, je bilo treba nekaj ukreniti, da bi se to »neza-vedno« ljudstvo že enkrat zavedlo. Zato so se komunisti poslužili običajne tak-tike, o kateri pa si večina še ni bila ta-krat na jasnem, kaj prav za prav pomeni. 15. maja 1942 so tolovaji napadli občin-sko hišo, v kateri so bili karabinjerji. Terenci so ljudi gonili v gozd, češ da bo do zaradi tega napada Italijani vse ljudi postrelili, kogar bodo dobili. Če se ho-čejo rešiti, morajo v goz. Komunisti so zagnali vik in krik, češ da Italijani že gredo iz Iga v Tomišelj. Ljudje so bili

njeni za plemo. Merjaščke, ki se že upo-rabljajo za plemo, je treba vpisati v stolpce za plemenske merjašce; b) avin-jke pod enim letom, ki so šele namenje-ne za pripuščanje. Če so avinjke že oprasile, jih je treba vpisati v stolpce za plemenske avinje. c) Vsi rezanci in take avinjke pod enim letom, ki niso na-menjene za plemo. 8. Število plemenskih merjašcev, torej takih, ki se uporabljajo za plemo. 4. Število plemenskih avinj, torej takih, ki se pripuščajo za plemo. 5. Število prašičev za pitanje nad enim letom, torej vseh drugih prašičev, ki so namenjeni za klanje (rezanci, avinje in odsluženi merjašci). 6. Skupno število vseh prašičev se mora ujemati s podro-bno navedenim številom.

VI. Pri ovcah je treba navesti: 1. Šte-vilo jagnjet in mladih ovc obojega spo-la do enega leta. 2. Število ovnov, ki so uporabljajo za plemo. 3. Število plemen-skih ovc nad eno leto starih. 4. Število drugih ovc nad enim letom, torej pred-vsem kostrunov in tudi ovnov ter ovac, ki niso več za plemo. 5. Skupno število vseh ovc.

VII. Pri kozah je treba navesti samo skupno število koz obojega spola brez razlike starosti.

VIII. Pri perutnini so trije stolpci za število kokoši ter je treba vpisati: a) pi-škanke do starosti 6 mesecev, torej vse letos izvaljene; b) petelinke ter sem spa-dajo tudi petelinčki in kopuni; c) kokoši ter sem spadajo jarkice in tudi pegatke. 2. Skupno število kokoši pod a), b) in c). V nadaljnje stolpce je treba vpisati šte-vilo rac, gosi, puranov in skupno število vse perutnine.

IX. Pri kuncih je treba vpisati take živali v prvi stolpec, ki jih nameravamo imeti za plemo, vse druge kunce, name-njene za klanje, pa vpisemo v drugi stolpec ter seštejemo obe rubriki. X. Pri čebelah je treba vpisati šte-vilo panjev z nepremakljivim satjem, to-

zbrani pred županovo hišo in čakali, kaj bo. Župan jim je odsvetoval iti v gozd. Tedaj pa je znan komunist Alič zakričal: Bežite, italijanski avtomobil se prihaja! Ljudje so res bežali v gozd, toda avtomobila ni bilo nikjer. Prevara se je pose-čila in ljudje so bili v gozdu. V gozdu so jim komunisti takoj priredili miting in jim užaljeni pridigali, da sedaj so prišli, prej pa niso sami od sebe, samo da bi vse lepo izgledalo, in da bi komunisti izgledali čim večji odrešeniki. Rekli so ljudem, da nimajo kam z njimi, da nimajo toliko pušk, da jih bodo osvobodili in podobne smešnice. Drugi dan so prišli moške in fantje nazaj, le nekaj jih je ostalo v gozdu, kjer so še danes. To so Modic Jože, Lesica Franc iz Strahomerja, Grebenc Ivan iz Vrbljenj in Kumše Karol iz Vrbljenj. Vse drugo je prišlo nazaj.

Zopet laž

Ko so komunisti videli, da jim golju-fija ni uspela in da so se vsi moški vrnili domov, so takoj naslednji dan pridrveli pred občino in zahtevali, da mo-razo takoj vsi v gozd nazaj. »Ali še ne veste, da »okupator« že beži in da imamo sedaj vse mi v rokah,« je zopet lagal isti kakor prejšnji dan, da gre avtomobil. »Potem smo pa lahko doma, če okupator beži,« se je oglasil nekdo. »Kaj naj pa potem delamo v gozdu,« se je oglasil nekdo. Komunistična modrost na to ni vedela odgovora in njegove učenosti ter taktike je bilo konec. Takoj ob prihodu so se seveda zbrali vsi terenci, ki so jim komunisti dajali navodila za nadaljnje delo za »blagor naroda«. Terenci Kumše Anton se je zmisli, da bi bilo dobro po-streliti vse eigane, ker »izdajalci«. Polo-vilo so 46 ciganev in jih odpeljali v Iško, kjer so vse postrelili, tudi noseče ženske. Tako je bila tomišelska republika za stopnjo svobodnejša, naprej je še sledilo.

»Osvoboditev« občine

Tomišelski župan je dobil že 1. 1942 od komunistov grozljivo pismo, ker ni hotel organizirati terenskih odborov. Ker je postaljo zanj in za oba tajnika vedno bolj nevarno, so vsi trije odšli v Ljubljano. Komunisti so hitro razglasili, da je župan odnesel s seboj denar in ga nesel »okupatorju«. Da bi še druge stvari ne prišle do »okupatorske« roke, so komunisti vdrli v občinsko pisarno, razbili obe bla-gajni in pobrali za »osvoboditev« ves denar in živež za ljudi, ki ga je bilo za dva meseca. Tako so ljudi »osvobodili« za dva meseca naprej. Po tem osvobodilnem dejanju so zborni skupaj ljudi in jim govorili, da za naprej ne bo treba več plačevati davkov, da se ne bo treba več mučiti z avstastimi kravami in orati z njimi, ampak da bodo to delali vse s traktorji. Kmetje da bodo sedeli v senci, pilji, jedli in živjeli, traktorji bodo pa opravljali človekoljubno delo. Ker no-bene prave države ni brez volitev, so tudi komunisti razglasili volitve za kra-jevne faktorje in terence. Izvolili so no-vega župana Suštaršiča Antona iz Tomiš-lja in v veliki gorečnosti za pravico in resnico so sestavili odbor, ki naj bi pre-gledal in ugotovil dejanski stan občinske pisarne. Revizijo je vodil trgovec Franc Cebular z Iga, pomagala sta mu brata Pavlič Anton in Martin iz Vrbljenj ter Kraljič Peter iz Strahomerja. Ti zadnji trije so bili nasproti ljudem skrajno surovi in so že vsi trije prejeli za-služeno plačilo.

Ko se je župan vrnil iz Ljubljane, so prišli takoj tolovaji k njemu, ga zaslili in mu naročili, da bo on še naprej župan in naj skrbi za občino in za občane tako kakor doslej, da bodo imeli ljudje kaj jesti. Obenem so naročili, da mora župan gledati na to, da bodo tudi oni kaj dobili. Župan je res izposloval od Prevoda ži-vež, toda s pogojem, da ga pelje na Iga in razdeli tam, ne pa v Tomišelj, kjer bi prišel tolovajem v roke. Tako so tolovaj-sko upanje ni izpolnilo. 20. junija 1942 so pripeljali živež, še isti večer pa so komunisti prišli po župana in ga odpe-

ljali. Rekli so kakor običajno, da ga bo-do samo zaslili v Iško in potem izpu-stili. Toda kogar so komunisti v Iški za-sliševali, se ni več vrnil. Obenem so tolo-vaji županu poklali pet prašičev, od-peljali živino, izropali trgovino in vse skupaj odpeljali. Voda te »osvobodilne vojske« je bil neki ljubljanski »štokglaj-zer« s tolovajskim imenom »Čebokelj«, pomagal pa mu je Ruskov iz Škofljice. Za slovo so pobrali še ves denar in oblo-ke, in s prevoz se je pomikal z županom vred proti Iški »na zaslisanje«.

Županu se je posrečilo med potjo niti, zato pa so 21. junija prišli zopet na njegov dom in odpeljali njegovo ženo. Rekli so, da je ne bodo izpustili, dokler se mož ne vrne. Toda kljub temu so jo izpustili 13. julija ter jo odpeljali na dom njenih staršev v Tomišelj. Njen oče se je moral zavezati, da jo bo on preživil in da se ne sme pisati več po možu, am-pak mora prevzeti svoje deklško ime nazaj, da ne sme imeti nobene zveze z možem in da ne sme nič zahtevati od moževega posestva. To pa zato, ker so komunisti posestvo zaplenili in postavili za gospodarja žagarja Janežiča Jožeta. Ta je gospodaril na posestvu do savojske ofenzive. Pri gospodarjenju so mu pomagale njegova žena in bratova žena Jane-žič Ivanova ter Cankarica iz Orlejeve ulice. Te tri so hodile v Tomišelj uživati zlato svobodo na županovo posestvo. Vsi ti »gospodari« so žrli in pili, kar se je dalo. Badogilevi so sicer vse to vedeli, a so navzlic temu puščali ženske čez blok, dočim za pošlene ljudi in ljudi, ki bi šli radi po delu, ni bilo prepustnih.

Umor občinskega tajnika

V noči od 20. na 21. junij so komunisti obkolili stanovanje občinskega tajnika Razpotnika. Tajniku niso pustili niti toli-ko časa, da bi se poslovlil od svoje žene in otrok. Zvezali so ga, zmerjali in pre-tepali ter ga nato odpeljali »na zaslisanje« v Iško. Ko je prišel ves upehan v tolovajško taborišče, se je odkril ter se priporočil Bogu. Čez nekaj časa ga je poklical nek tolovaj, naj gre z njim. Od-peljal ga je malo v stran, počil je strel, in dvoje otrok je ostalo brez očeta.

Internacije

Po srečni rešitvi je župan bežal na Iga in tam Savojevem povedal, kako in kaj. Savojeji so ga odvedli v Ljubljano in ga po precejšnjem zavlačevanju odpeljali v internacijo. Terenci so med tem časom sklenili, da je treba opraviti še z nekaterimi dru-gimi poštenimi občani. To naj bi bili Modic Alojz iz Vrbljenj, Modic Jože iz Vrbljenj, Benka Jakob, Oblak Martin in Modic Ivan, vsi iz Vrbljenj.

V Tomišlju so terenci kovali načrte in modrovali pri Jankoviču, kjer je bil do-ma večni študent Jože. Sklepal in popi-vali so do ranega jutra. Glavni terenci so bili Mavec Janez, Škrab Anton, Suštaršič Anton, Kumše Anton in mednje je večkrat prišel tudi Podipeec, ki je da-jal točna navodila. Ti terenci so vzdrže-vali »zveze« z drugimi podkrimskimi vasm. V tej terenski kuhinji se je sku-hal tudi sklep, katere poštene domačine je treba likvidirati. Za likvidacijo so bili določeni Šeknar Franc, Lenaršič Ivan, Muren Jože, Suštaršič Franc in Martin Modic, vsi iz Tomišlja. Toda te komuni-istične nakane je preprečila ofenziva.

Na Jakobovo nedeljo 26. julija 1942 so Savojeji obkolili blokiral in pobrali vse moške od 17 do 50 let. Vsega skupaj so odpeljali v internacijo čez 200 moških. V Vrbljenju so vse moške naglali skupaj, naložili na avtomobile ter jih odpeljali v Iško vas. Tam so že čakali Savojeji in imeli podatke, ki jih je dala znana Fur-lan Pavla. Svojtas je bila v službi na Bledu pri Janu in je znala dobro ita-lijansko. Bila je v dobrih zvezah s kara-binjerjem Pietrom in glavna terenka. Vse moške so odpeljali v Ljubljano, le deset fantov so oddrli ali jih takoj drugi dan

postrelili. Bili so to sledeči: Lisica Ivan, Lisica Franc, Grebenc Franc in Jože, Kumše Franc, Alič Anton, Modic Franc, Matjaž Jernej ter brata Pavlič Martin in Anton. Vsi so bili iz Vrbljenj.

Usodni seznam

Tudi v Tomišlju in Brestu so izvolili terenske odbore. Vanje so dali največ take ljudi, ki bi se jih radi na »lep na-čin« iznebili. To niso bile nobene volitve, marveč so partije te ljudi kar sami po-stavili. Na Jezeru je bil šolski upravitelj Schein Stefan, hud narodnjak, ki pa se je kar čez noč spreobrnil, pokazal nacio-nalizmu fige in šel v gozd. Ta in Škraba sta naredila seznam neljubih ljudi in jih postavila za terence. Seznam sta pustila v komunističnem taborišču, ki je padlo sa-vojem v roke. Med drugo šaro so Savojeji dobili tudi omenjeni seznam. Na podlagi tega so pod kroglo padli: Kumše Janez, Požar Jože, Peršin Slavko, Švigelj Ivan, Suštaršič Anton, Modic Franc, Mavec Janez, Kumše Anton, Suštaršič Franc, Ma-vec Janez in Tehovnik Jože. Za smrt teh ljudi je odgovoren šol. upravitelj Schein. Takrat ko so Savojeji zajeli komunistično taborišče, so Scheina vjeli in odšel je v internacijo. Misli, da se bo rešil, toda tudi njega je zadel pravična in neizbež-na kazen. Ko se je vračal iz internacije, je bil med potjo ubit. Njegova hčerka Malka in sin Jože sta očetu tudi pridno pomagala. Bila sta komunistična kurirja ter sta nosila pošto z Jezera čez Podkraj v Iško svojemu očetu.

Na Jezeru so komunisti tudi razpredli svoje mreže. Med njimi sta bila nek obrt-nik in velik kmet, ki pa sta kmalu spre-videla, kam vse to vodi in sta komuni-stom obrnila hrbet. Za stalno zvezo z Ljubljano je skrbel železničar Omeje Fr. Na Planinci sta bila bogata kmeta, ka-te-rih eden je bil odločen protikomunist, drugi pa navdušen za tolovajsko svobodo. Nekoč so prišli v to vas Savojeji, ubili kmeta Mavca s sinom Ivanom, drugega kmeta Kavčiča pa so ubili tolovaji sami, ker je bil zaveden in odločen protikomunist. Tudi za ta dva kmeta so krivi ko-munisti, krivi pa so tudi, da je bila vsa vas uničena. Kar je »boljših« ljudi, to velja zlasti za dva iz Podpeči, so znali ravnati tako, da so bili zavarovani na vse strani. Zgodilo se jim ni nič hudega ne od Savojev ne od komunistov. Dajali so enemu kot drugemu, hodili na sestanke v gozd in si ohranili glave in premo-ženje. Ti ljudje so tudi dajali navodila Savojem, kdo naj se vrne iz internacije in kdo ne. Tako se je zgodilo, da je mo-ral marsikdo najbolj poštenih ostati v internaciji do zadnjega.

Vloga žensk

Kakor povsod drugod so imele tudi v tomišelski občini komunistične kurirke važno vlogo. Najhujša je bila znana Fur-lan Pavla, ki se je v imenu svobode vla-čila z vsakim, ki je mogel biti koristen za komunistično stvar. Za komuniste ta-ke vrste ženske niso bile »izdajalke« ali »nezavedne«. Kako, saj so služile komu-nistični stvari. In kar služil komunistom, je vse »zavedno« in pošteno.

Od komunističnih sodelavk in poma-galk so bile poleg Pavle še Japelj Ana, Rozinka Marija, Škraba Ivana, Požar Franciška. Ribničeva mama je v silni »domovinski« ljubezni skrivala in hranila proslulega barjanskega partizana Rebeka.

Tistim, ki so imeli take ali take zveze s komunisti, se ni nič zgodilo. Ohranili so svoja premoženja in komunisti se niso dotaknili nič njihovega. Drugi so pa mo-rali plačevati davke za »osvoboditev«. Mnogim, ki so zagovarjali roparsko delo komunističnih zločincev, so se tolovaji kaj slabo izkazali hvaležno. Tako je nekdo rekel kmetom, ki so šli s kosami na ramah na delo, da zdaj ni čas, da bi kosili, ampak je treba vzeti puške v roke in se boriti za svobodo. Seveda ni pri tem mislil samega sebe. V zahvalo za te vzpodbudne besede so mu tolovaji požgali grad.

Posledice »osvoboditve«

Škoda, ki jo je tomišelski fari pri-neslo »osvobodilno« gibanje, presega mi-lijon in pol lir. Za primer naj nam bo samo enkratna »osvoboditev« Bresta, ko so komunisti izropali 12 posestnikov. To-daj so odpeljali 9 parov konj, 30 glav goveje živine, 50 prašičev, mnogo masli, žita, moke, oblike in drugih stvari. Kje so pa požgani domovi! Kje so žilji pri-dnih in skrbnih rok, ki so leta in leta garale, da so si nekaj pridobile! Vse je uničeno in zlagano »osvoboditev«, ki je ljud-stvu prinesla uničenje in revščino, da se bodo morali celi rodovi zopet truditi in varčevati, da bodo popravili to, kar so jim požrili za zabavo »osvobodilne« pož-rni, razne vlačuge in delomrzneži.

Tomišelska občina je štela 1495 duš. Za »osvoboditev« jih je dalo življenjski 87, ki so pomrli po raznih koncentracijskih ali 6 odstotkov prebivalstva. V gozdu jih je še 42, kamor so odšli zlasti po 8. septembru.

Tomišelska občina je zaradi raznih puhlih glav in zločinskih tipov, ki jih Ljubljana ni dala najmanj, mnogo trpela. Toda iz tega trpljenja se je ljudstvo mar-sikaj naučilo. V prihodnje si bo dobro zapomnilo, da so ga pustili na cedilu vsi, ki so bili z obljubami vedno radodarni in nikogar ni bilo, ki bi vsaj s pošteno in iskreno besedo nakazal pot. Tako so se odigrali dogodki, ki bi se sicer ne ali pa v manjši meri in manj grozni obliki. Če si je moralo ljudstvo iskati pot samo v hudih in težkih časih, si je bo znalo poiskati tudi v dobrih, ki zatrdno pridejo. Z raznimi Scheini, raznimi pri-tenimi ljubljanskimi skvarjenji in vse-mi, ki bi ljudem zopet vozili pokvarjen golaž, bodo ljudje obračunali tako, da jim bodo prevrnili kotle in potunkali nji-hove puble in sprjene glave v to pokva-rjeno goščo, kjer naj se zadržijo sami, ne pa ljudstvo, ki se je dušilo štiri leta.

rej število kranjičev s čebelami posebej, v poseben stolpec pa panje s premak-ljivim satjem, torej A. Z. panje s čebelami. Oba stolpca je treba sesteti in na-pisati vsoto v stolpce za skupno število vseh panjev s čebelami.

Zadnji stolpec je namenjen za podpis lastnika živali ali za njegovega poobla-ščenca, ki je naznanil živali. Zadoštuje, da ta podpiše samo originalni izvod.

Nov oddelek Pokrajine uprave

Pri šefu pokrajinske uprave v Ljubljani se je ustanovil oddelek za določanje in kontrolo cen (oddelek XI). V pristojnost novega oddelka spadajo vsi posli, ki so se do sedaj obravnavali pri odseku za kontrolo cen v sestavi oddelka za trgovino, obrt in industrijo (VIII.), izvemski za-ved, ki se tičejo prestopkov oskrbo-valnih predpisov, kateri preidejo na odsek za oskrbo in notranji blagovni promet pri oddelku za trgovino, obrt in industrijo.

Oddelek za določanje in kontrolo cen je nastanjen v prostorih trgovske akademije, Bleiweisova cesta, III. nad-strope, in je že pričel posloovati. Tele-fonske številke 26-21 do 26-27 (cen-trala pokrajinske uprave) z notranji-mi številkami: odsek za določanje cen št. do 84, odsek za kontrolo cen št. do 86.

Uradne ure za stranke so vsak dan

Javite se za delanje drv!

Preskrba mest z drvmi je med naj-bolj perečimi in težkimi nalogami, ki jih preskrbovalna oblastva morajo rešiti v vojnem času. Posebno zaradi pomanjka-

nja delovnih moči in prevoznih sredstev tudi preskrba Ljubljane z drvmi postaja vsak dan težja.

Zato vabi mestni preskrbovalni urad vse one moške od pričetka 19. do kon-čanega 60. leta starosti, ki so sposobni za gozdna dela, naj se takoj — najkas-neje pa do sobote, 5. avgusta, prijavijo mestnemu županstvu v vratarjev loži na Mestnem trgu pri za to določenem urad-niku, ki bo zapisal njih podatke.

Smatramo, da je vsak, ki je za tako delo sposoben, dolžan prijaviti se in ta-ko pomagati pri preskrbi Ljubljane z drvmi. Pripominjamo, da bodo delavei plačani tako kot so sedaj splošno plačani gozdni delavci, zlasti pa opozorjamo, da bo treba poseči po prislilnih ukrepih, če se na ta poziv ne bo javilo zadostno šte-vilo delavcev.

Tobačni izdelki za avgust

Začetni s 1. avgustom 1944 bodo preje-mali potrošniki sledečo količino tobačnih iz-delkov na tobačne nakupnice in sicer:

moški dnevno 5 g.
ženske dnevno 2,5 g.

Pri tem se računa: 1 cigareta tehtja 1 g.
1 cigara 5g; tobak v zavojčkih po 20,50 in 100 g; tobak za žvečenje (1 rebro) 40 g.

Cigarete in cigare smejo izdajati tra-fikanti vnaprej za največ 6 dni rezani tobak in tobak za žvečenje pa v zavojčkih enotah.

Zamenjano ime

V našem listu z dne 8. julija 1944 smo v članku »Škofljica« o okolice v mrežah OF« omenili tudi ime Zajca Alojza, avtomehnika pri D. M. v Po-lju. Njegovo ime je bilo pomotoma objavljeno in se omenjeni stavek ne tiče njega, ampak Gašperšiča Antona, avtomehnika iz Dobrunj, ki je že precej časa med tolovaji v gozdu.

M M A F F I

Sijaj in zaton

KLEOPATRE

20

DOSEDANJA VSEBINA:

Za Cezarjem se je v Kleopatrin mreži ujel rimski triumvir Antonius, ki si je vso oblast nad rimskim imperijem delil s tovarišem in svakom Oktavijanom. Podlegel je kraljičinim čarom in se spoznal tako daleč, da je začel otrokom, katere je imel s Kleopatro, pokloniti rimske pokrajine. S tem ni bil še več podoben dejavnosti se je zameril Rimljanom, na njegov račun pa je na ugled pridobil Oktavijan. Antonius je neuspeh v Perziji so še bolj utrdil položaj Oktavijana. Čim se je med nekdanjima tovarišema in sorodnikoma razvil spor, je velika večina Rimljanov zavzela Antoniju neprijazno stališče.

Spopad je postal neizbežen. Antonius je privedel svojo vojsko v Grčijo in se utaboril pri Aktiju. Imel je na razpolago tudi močno mornarico, katere hrbtenico so tvorile orjaške egiptovske oklepne ladije.

Kleopatra se je svojega ljubimca držala vztrajno in hoteli imeti pri vseh vojnih odločitvah tehtno besedo. Njeno vmesavanje je razhajalo discipliniranih Antonijevih podpoveljnikov, močno pa je škodovala moralni črti tudi brezplodno žakanje, katere je izkoristil Oktavijan, da si je nabral četi in orožja in se pripravil na spopad.

Ta čas se je Oktavijanu tudi posrečilo, da je iz Vestinega svetišča v Rimu ugrabil Antonijevo oporo, ki mu je postala silno agitacijsko sredstvo proti nasprotniku. Ves trud Antonijevih prijateljev je bil zaman. Rim je napovedal vojno ne Antoniju — temveč Egiptu.

Antonius je s svojo vojsko ždel in miroval Oktavijan pa je poskušal s sunki proti Grčiji. Pristanek se mu je posrečilo. S tem so bili prekržani vsi Antonijevi strateški načrti. Podpoveljniki so ga silili v napad, toda Antonius iz nerazumljivega razloga ni hotel v bitko. Preveč se je zanašal na moč egiptovske in svoje mornarice. Vse nade pa so padle v vodo, čim je prišlo do pomorskega spopada med nasprotnima mornaricama in so egiptovske ladije po spretnem manevru odplule s prizorišča in jo urezale proti jugu. Ko je Antonius ozvil, da je Kleopatra s svojimi ladjami pobegnila, je pustil na cedilu vse in jo ubral za njo.

UGANKA POBEGA.

Pomorska bitka pri Aktiju ni bila, čeprav je odločila usodo države, noben velj Oktavijanov vojaški uspeh.

Tedaj ko je pobegnila Kleopatra in takoj za njo Antonius, bitka ni potekala ugledno zanj. Njunim pomorskim skupinam se je posrečilo, da so si ob vstopu v zaliv naredile prostor in nasprotnika potisnile nazaj. Z železom obite aleksandrijske orjaške ladije so ostale nepokodovane. Do sončnega zahoda je številno skrečena Antonijeva mornarica držala v šahu nasprotnika. Šele tedaj, ko ni bilo nobenega dvoma več, da so Egiptanci popihali s bojnega prizorišča in da je izgubil tudi Antonius. Je odpor pustil in nekaj ladij se je predalo. Večini pa se je posrečilo, da so pod zaščito teme ušle v različne smeri na odprto morje. Oktavijan sam je pozneje priznal, da je mogel zajeti le trideset izmed njih. In verjetno je, da je številko zaračunal navzgor. Ostal je gospodar hrošča le zato, ker se mu je nasprotnik izmaknil. Ni se mu tudi posrečilo, da bi se vgnezdil na polotoku Aktiju: Kaudius, ki je potek bitke zasledoval s obrežja, je s svojo vojsko odločno odbil iskalni izkrcavalni poskus. Vsa hla je pričakoval, da se bodo Kleopatrin in Antonijev oddelki, čim se bodo nanovo razvrstili za napad, podali povrnili. Kakal je dan za dnem in je odklanjal vse Oktavijanove pozive, naj položijo orožje. Čez teden, ko že vedno ni prišla nobena vest od njegovega vrhovnega poveljnika in so tudi zavezniški knezi povzeli nujnost, pa je zapustil taborišče in izgubil. Tedaj so skoraj vse čete prestopile k nasprotniku.

Agrippa je sveder po bitki poslal nekaj razbojniških ladij, da bi zasledovale Antonija in Kleopatru, toda po tridnevni vojni so bile od egiptovskih zaščitnih odbite. Zadovoljile so se s tem, da so zajele s vojaškimi potrebčinami naloženo tovorno ladjo v preplisanju, da vzpi dragocene zaklade. Z vzlacenjem te ladje so zamudili dragoceni čas. Vrnile so se, ko so izgubile vsak stik s nasprotnikom.

Oktavijan, ki je tedaj končno vendar lahko pristal, je odšel v Atene, se spustil v pogajanja z Grki in dal med ostradano prebivalstvo razdeliti preostalo žito, katero je bil njegov nasprotnik zaplenil. Atene so že dolgo mesece hudo trpele zaradi vojnih daljav in so zato hvalno sprejele ta diktatorjev dar. Ker je računl, da se je Antonius zatekel v Malo Azijo, je prvi trenutek Oktavijan mislil na to, da bi ga tja zasledoval. Toda Agrippa, ki je bil medtem v Italiji, mu je prinesel poročilo, da je njegova navzočnost v Rimu nujno potrebna. Zato je odložil zasledovanje nasprotnika na prihodnje leto in se vrnil v domovino.

Pomorska bitka pri Aktiju je eden izmed najmanj pojasnjenih dogodkov v rimski zgodovini. Znan je predvsem in njene posledice, toda posamezna obdobja njenega razvoja, posamezni manevri obeh mornaric ter vzroki nenadnega izgublja Kleopatrin in Antonija so zaviti v temo. Mnogi trdijo, da je do pobeza tega para prišlo po vnaprejšnjem načrtu. Svoje vojske, ki je bila močno skrečena zaradi bolezni in stalnih pobežev, Antonius ni mogel — čeprav mu je tako svetloval Kleopatra — premeštriti kam drugam, ne da bi pri tem žrtvoval mornarico, po drugi strani pa ni mogel osvoboditi mornarice, ki je bila v zalivu blokirana — čeprav je tako svetlovala Kleopatra — ne da bi se spustil v pomorsko bitko. Edina rešitev je bila, da se izbrane čete vkrati na oklepne ladije, prebije s njimi zaporo in

si neke druge, recimo v Egiptu, poišče ugodnejše postojanke in navleče skupaj nova ojačenja. Bila je verjetno kraljica tista, ki si je izmislila ta izhod, ali pa ga vsaj zagovarjala, ker se ji na ta način ni bilo treba ločiti od Antonija, zraven pa je mogla s njim vred nadaljevati vojno. To je moderna razlaga, vendar ni prepričljiva. Ali si moremo misliti, da Antonius ne bi spoznal, da bi s tem zaradi negotove bodočnosti vrzel na kocko svojo sedanost? Ali si je mogel misliti, da bi že vnaprejšnjemu načrtu, po katerem bi že vnaprejšnjemu prostovoljno prepustil svojemu sovražniku štiri petine svojega ozemlja in Oktavijanu prepustil zmago, ne da bi se za to vsaj resno udaril?

Neka druga razlaga — in sleer najstarejša — sklepa na vnaprejšnjem načrtu pobeza. Potek dogodka razlaga tako, da je Kleopatra v spoznanju ali iz strahu, da je igra že izgubljena, s a da bi rešila svoje življenje, svojo mornarico in svoje zaklade, pograbila ugodno priliko in jo ucvrla na odprto morje. Antonius, ki je bil ves iz sebe zaradi tega nerazumljivega pojava, je izgubil glavo in odhitel za njo, ne da bi pomislil na usodne posledice svojega početja. In je tako postal žrtev kraljičine kretnje, žrtev slepe zmedenosti, ki ga je popadla ravno v najhujšem in zato najzaprtejšem obdobju bitke.

Naj bo kakor hoče — Antonijeva petroveslača je po dolgi vojni zapazila egiptovsko mornarico in jo dohitela. Kleopatra je prepoznala galero in je dala na jambor admiralske ladije obesiti signalno zastavico. Antonius je priplul k boku in stopil na krov. Toda kraljica ga ni hotela sprejeti. In to daje misliti, da se je sredi bitke verjetno polastilo sumničnje, da so jo očitno zmanevirali v najkvečnejši položaj in hojni truse, da bi se je tako na lep način odkrili. Antonius je trmasto molčal in se vse dni na zvitek vrtil na ladijskem kljunu in si z rokami podpiral glavo. Tako je negiben sedel, dokler niso ladijske straže dale vzbune: nekaj sovražnih ladij se je, vozečih proti njim, pojavilo na obzorju in so očitno lovile kraljico.

Antonius se je predramil iz svoje zamaknenosti in se dvignil, da bi se priprčil o vzroku vzbune. Ko je spoznal pratske ladije, katere je bil za njim poslal Agrippa, je sklenil, da se jim bo postavil po robu. Dal je krmarju kraljičine in krmarju svoje galere, ki je vozila zraven, povelje, naj okrenejo ladije, in dal preostalemu oddelku s znamenji sporočiti, naj brez nadaljnjega vzvijo naprej.

Obe ladiji sta zavozili proti razbojnikom in ju ogrozili s kljuni. Oddelki roparskih ladij se je sunki izmaknil, vendar ni bil v stanu, napasti orjakov. Njihov vodnik, ki je stal na kljunu svoje galere in je podizal svoje veslače, je sleer poskušal približati se egiptovski admiralski ladiji, da bi na njen krov nasul salvo kamenja in puške. Ko pa je prišel v bližino, je nenadoma zadonel bobnen glas:

»Kdo je tisti norec, ki si upa zasledovati Marka Antonija!«

»Eurikles, Lakarjev sin! Je zadonelo nazaj. Prihajam, da bi maščeval smrt svojega očeta! In ploha izstrelov je spremljala odgovor. Antonius in Egiptanci so imeli dobro kritje za ščitniki, ki so bili postavljeni vzdolž boka. In so odgovorili s ploho puške, ki so zaradi večje višine njihove ladije imele večji učinek. Potem so ponovili poskus, da bi zasledovale razbojnik. Eno izmed razbojniških ladij so presekali na dve, da se je zasukala sama okrog sebe. Tedaj je Eurikles odnehal od nesmiselnega zasledovanja. Ko pa je opazil, da je ena egiptovskih tovornih ladij, ki je vozila pošastne kakor ostala mornarica, zaostala, se je s svojimi ladjami obrnil proti njej, da bi jo obkolil in zajel. Roparski gon je bil očitno lažji kakor pa žela, da bi maščeval smrt svojega očeta — proslulega roparja, katerega je Antonius pred nekaj leti resnično dal obglaviti.

Egiptanci, ki so bili vpeti, da so se otresli preganjalcev, so jim prepustili plen in so brez motnje nadaljevali s plovbo okrog Peloponeza. Antonius se je spet veselil v kot na svoj zvitek vrtil in se tri dni ni ganil s krova. Prav tako ga tudi kraljica ni dala poklicati v svojo kabino.

Zvečer tretjega dne so dosegli rtič Taenaron. Iras in Karman — Kleopatra dovnor dama, druga pa vzgojiteljica — sta končno iznaili pot, da sta pripravili sestaneek visokega para, od katerega sta se nadejali, da bo prinesel razčiščenje očitno težkega nesporazuma. Njun sprejemni poskus je bil uspešen in oba zaljubljenca sta spet obnovila svoje skupno življenje. Toda nekaj časa je rahla jeza še zmerom onemogočala popolno zaplavljenost med njima. Kraljica je bila sedaj v štiridesetih letih in zaradi vseh viharjev gotovo nič več tako blesteča mlada boginja, kakor je bila njena dni. Vendar si je ohranila lep stas, zlati zvenk svojega glasu in tisti čar pretkane samozavesti, ki je bil zmerom njeno najnevarnejše orožje proti moškim.

Medtem so Antonija poiskali številni prijatelji, ki so pobegnili iz bitke. Tudi njegovemu sinu Antillu se je posrečilo, da je došel do očeta. Po svojih prijateljih je izvedel, da je mornarica potolčena, vojska pod Kaudijem pa še nedotaknjena. To je bil žarek upanja in takoj je poslal h Kaudiju slova s poveljem, naj legijo skoz Makedonijo povelje v Malo Azijo. Toda sel ni tedaj niti kasneje prišel do cilja in kmalu nato je Antonius izvedel, da je Kaudius izgubil in da je vojska prestopila k Oktavijanu. Šele tedaj se je zavedel vse daljnosežnosti svoje nesreče. Bil je sedaj samo še brodolomec, katerega je rešila Kleopatrin mornarica. Val računl za bodočnost so se oprlali edino na Egipt, kjer je imel ženo, otroke, dom, oseben ugled in štiri legije, katere je bil pustil na meji Cirenajke zaradi varstva pred vpadi roparjev: malo

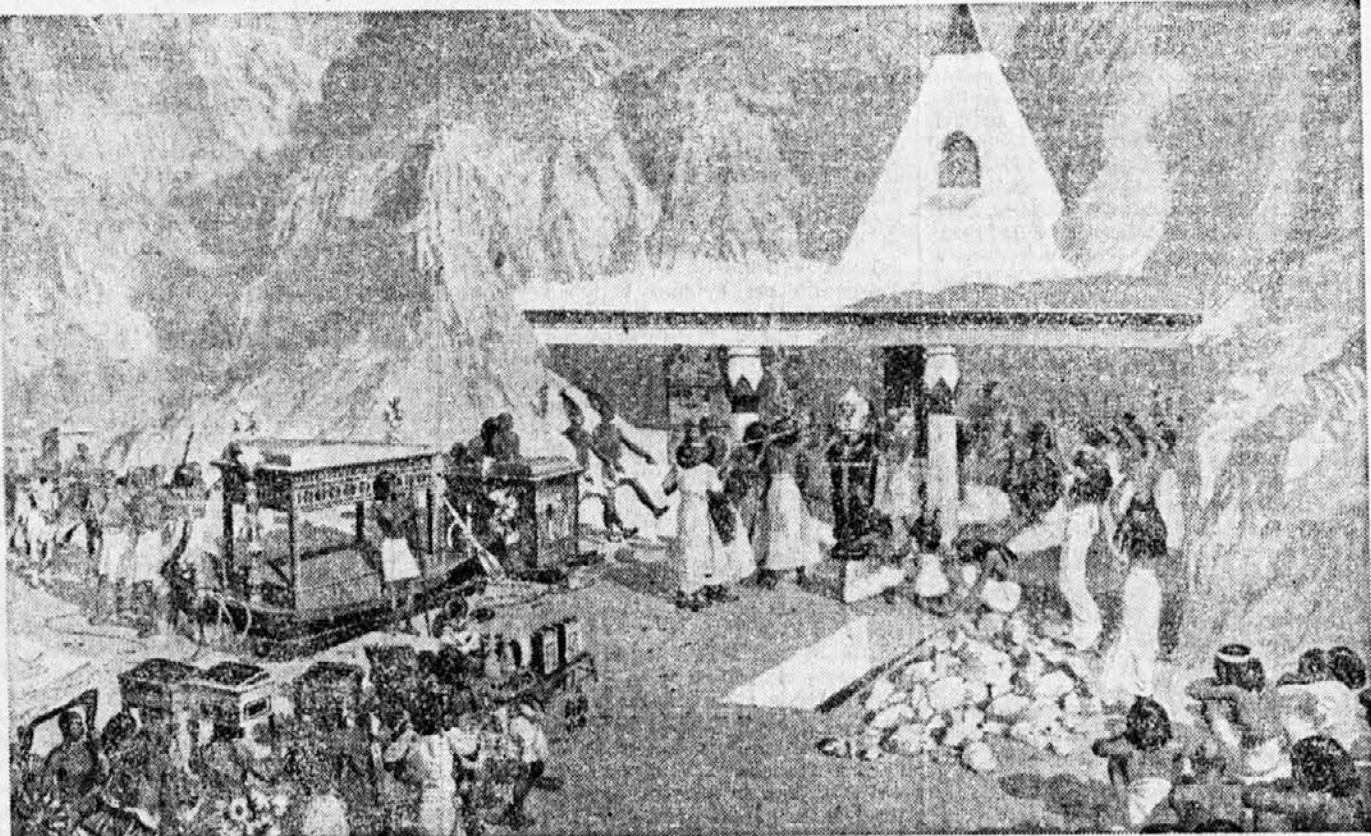
za podkralja Vzhoda, vendar pa morebiti zadosti, da bi še zmerom lahko živel naprej.

Poslovil se je od prijateljev in pristaveh ter redkih zvestih častnikov, ki so pristeli k njemu. Ganjen se jim je zahvalil za vse, kar so storili zanj. Prepustil jim je galero, s katero se je bil peljal za Kleopatro. Dal je na krov prinesiti darila, osebne spominke ter zlato in jih prosil, naj vse vzamejo, da si bodo lahko poskrbeli za osebno varnost. Svetloval jim je celo, naj mislijo na pot in sredstva, s katerimi bi se mogli z Oktavijanom pobotati. Slovo je bilo ganljivo — mnogi se niso mogli vzdržati solz.

Potem se je Antonius s Kleopatrinimi ladjami odpeljal naprej proti Egiptu.

»NELOČLJIVA V SMRTI«.

Antonius je v Libiji, pri rtiču Paraetonius stopil na kopno. Kleopatra pa se je peljala naprej v Egipt.

Pogreb imovitega Egiptana v dodelano grobnico — ob višku egiptovskega razvoja pod vladjo najbolj znanega faraona Ramsesa II. so take grobnice imeli tudi drugi vplivni ljudje, ne le kralji — se je začel v mestu, od onod pa krenili proti skalni divjini na zahodnem bregu Nila. Mumijo, balzamirano, zavito, poslačeno in okrašeno truplo, so pripeljali do grobnice na mrtvaškem vozu, rahodnu ladije sončnega boga Re-ja. Sani s ladijo so vlekl voli. Za vozom so nosači nosili vse oprave za sadnje bivaljske pokojnikov — vse, kar mu je služilo že v zemskem bivaljskem. Zakaj v grobu so bo začelo novo, onstransko življenje, prediško. No in izpolnjeno nadaljevanje zemanskega. Pred ladijo so voli vlekl skrinjo s štirimi kamnitimi žarami. V njih so spravljali štirje življenjski organi: srce, jetra, pljuča in ledvice, ki so jih iz trupla vzeli ob balzamiranju. Pokojnikove mumije, v podobni skrinji, so postavili pred vhom v grobnico. Držal je duhovnik s krinko, ki ponazarja pasjeglavega boga Anubisa. »Seme, glavni mrliški duhovnik odpira« usta, to je, vrača dar govora pokojniku, ko se dotika mumijalnih ust s ostrim obrednim orodjem. Ta končni obred pred pokopom spremlja obupno, razburjeno žalovanje, sorodniki in najetih šalovnik. Vrh piramide na grobnici je upodobljen duh pokojnika, kako prepeva jutranje himno sončnemu bogu Re-ju, hvalnico, ki je bo ponavljal ob vsaki sori, ko bodo prvi sončni žarki ogreli vrh grobnice.

Blavl triumvir je nameraval prevzeti svoje štiri hibijske legije in se s njimi vrnil v Aleksandrijo, da ne bi vzbujal videza, kakor da je že odigral in je brez vojske. brez oblasti in navezan le na to, da bi kot mož živel od kraljičine milosti. Toda v Afriki so ga čakala nova razočaranja. Vest o porazu je bila hitrejša kakor on sam in poveljnik male rimske bojne skupine, neki Pinarus, prvi veterinar, ni imel nobene stvari za tako nujno kakor pobojati se s Oktavijanom, ki je sedaj edini imel v rokah vso najvišjo oblast v imperiju. Iz strahu, da bi čete utegnile ostati sveste svojemu nekdanjemu zapovedniku, Antonija sploh ni hotel pustiti v taborišče, temveč je dal odposlance, katere je poslal naprej Antonius, zapretili. Ko so ti protistrali in valje temu poskušali pregovoriti legije k povratku v Aleksandrijo, jih je dal Pinarus pobiti.

Antonius je bil prisiljen, da se je brez spremstva in le s dvema tovaršema napotil proti prestolnici. Ker ga je vsa nesreča, ki se je zgrnila nad njim v zadnjih dneh, močno potrla, je začel misliti na to, da bi se ubil. Ako bi bil sam, bi tako tudi storil. Toda njegova spremljevalca sta mu nakano preprečila. Tako so v troje prestopili mejo in pobiti romali po obrežni cesti, ki je vezala Cirenajko z Egiptom.

Ta čas si je dala Kleopatra prirediti v Aleksandriji tak sprejem, kakor da bi se bila povrnila z zmagovalnega bojnega pohoda. Njene ladije so okleščale s zastavami in med razjanjem ter prepevanjem posadke zaplule v veliko pristanišče. Vsaka ladja je na kljun oblesila bujno vence. Ko je prišla v mesto, je kraljica priredila veliko plesno veselico.

Vse to je imela namen vzbuditi vtis, da je egiptovska mornarica častno izšla iz pomorske bitke, kar je v obeh prebivalstva dobilo očitno potrdilo v tem, da so se velike enote resnično vratile brez izgub in brez poškodb. Ni manjkalo godrnjačev, adbro informiranih in raznih prispevalcev, toda naleteli so povod na gluha ušesa. Aleksandrija niso zahtevali nič drugega kakor prilike, da so se lahko zaznali v utvoro narodnega uspeha in so se veselili udeleževati javnih slovesnosti. Zal jim je bilo Antonijevo nesrečo, toda končno se je vendar njihovi mornarici posrečilo, da ga je s pravočasnim pobegom rešila. To jih je navdajalo s ponosom. Kar so sleer izgubili, pa si bodo kasneje že priborili nazaj.

Kleopatra kajpak z njimi ni delila prešerne volje, čeprav jo je sama dala razstirati, vendar ni bila na noben način pripravljena, da bi igra kot izgubljeno že opustila. Sedaj v nesreči se je ponovno izkazala kot močna, pogumna in iznajdljiva žena, kakor je ona tudi bila. Takoj je za-

čela kovati nove načrte, obenem pa je tudi za primer, da bi se ti načrti izpolnili, odredila vse potrebno za pripravo odpora do skrajnih možnosti. Ni pozabila, da je Rim Egiptu napovedal vojno in da zato prej trenutno premirje še ne pomeni konca sovražnosti. Z gotovostjo je lahko pričakovala, da bo Oktavijan na spomlad vnovič začel z vojnimi nastopi. Zaradi tega je bilo potrebno, da se oborožitev izpopolni. Kleopatra je računala, da se ji bo posrečilo boj prenesti na ozemlja, ki bodo Egiptanom in njihovim zaveznikom nudila večje možnosti za bojni uspeh.

Najnujnejša stvar je bila, zbrati potrebna denarna sredstva. Kraljičini ministri so si vzeli za vzgled Oktavijanov primer in so ukazali splošno oddajo določene količine vsega premoženja, naložili poseben davek na carine in trgovino in vzeli tudi del zakladov v svetišču. To je bil hladen curek na navdušenje Egiptanov, toda vzle mrmranju so se uklonili in plačali. In da bi šla s leplim vzgledom naprej, se Kleopatra ni obotavljala in je iz grobov vladarjev pobrala dragocene opreme, dragulje ter zlato in srebrno okrasje in ga dala državnim blagajni na razpolago.

Ko so bile državne blagajne zopet napolnjene, se je kraljica vrnila na to, da bi sklenila mrežo zvez z azijskimi kralji. Pridobila si je medijske kneze in izpustila armenske ujetnike, katere je imela šest let zaprte. Poslala je v Anatolijo skrivne agente, ki naj bi pridobili in ji pripeljali gladiatorje, katere je pred nekaj meseci Antonius za ojačenje svoje vojske najel v

Cyzicu. Druge alle je poslala v Grčijo, da bi pogledali, ali ne bi bilo mogoče ponovno najti Kaudija ali pa vsaj nabrati nekaj letiz iz vrst prejšnje Antonijeve vojske.

Upoštevala je tudi možnost poraza in za ta primer se ji je zdelo najbolje, ako Rimljane izzvabi proti Rdečemu morju, kjer bi Oktavijan, odrezan od vsake podpore, postal plen Egiptanov. Z drugimi besedami povedano, je kanila ponoviti taktiko, ki so jo Perzijci proti Krassu in Antoniju sami porabili in se je izkazala kot zelo uspešna. Zato je sklenila, da bo del svoje mornarice, najmanj pa lažje ladje premeštrila v Rdeče morje. Danes bi bila ta naloga zaradi Sueskega prekopa lahka reč, toda takrat je bila ta zamisel silno drzna in še nikoli preskušena. Valle temu trdovratna ženska ni klonila. Poklicala je vrsto inženirjev k sebi in jim ukazala, naj to vprašanje rešijo. Takoj so se vrgli na delo. Dali so izdelati posebne vijake, valjarje in ogrodja, da bi z njimi ladje prepeljali preko kopnega, zraven pa izrabili nekaj naskih rokavov kakor tudi številna jezera, ki se vlečejo vzdolž vse kopenske ožine med Afriko in Azijo. Z nedopovedljivimi napori se jim je posrečilo, da so nekaj ladij premeštrili v Rdeče morje in jih spustili v vodo v majhnem pristanišču Arsinoe, približno tam, kjer stoji danes mesto Suez. Kralj so prekrstili v »Kleopatris«, v slavo tiste, ki si je izmislila ta načrt. Bil je to prvi poskus v zgodovini vpostavitvi zvezo med Sredozemskim in Rdečim morjem.

(Dalje prihodnjik.)

Iz knjige vesoljnega stvarstva

Radioaktivnost in pretvarjanje snovi

Kmalu po odkritju radija, ki je na lestevici prvin nekaj pred uranom ter torej spada med najtežje prvine, so zasledili tudi tako imenovane X-žarke, kar je potem privedlo do odkritja in raziskovanja atomov, ki izžarevajo posebne vrste žarke, katere sta njihova iznajditelja, zakonca Curie, vprav zaradi teh posebnih lastnosti imenovala »radioaktivne«. Nekateri teh žarkov so elektromagnetne narave, drugi pa atomske. Glede drugih se je posrečilo ugotoviti, da so električni, ter določiti tudi hitrost, s katero se razširjajo. Označujemo jih s prvimi tremi črkami grške abecede. S svojim značilnim različen »vedenjem« razodevajo, kako se odigra pojav radioaktivnosti, odkrivajo pa tudi še druge tajne, namreč iz česa je snov in kako se spreminja.

V lestevici enostavnih prvin je helij na drugem mestu, torej takoj za vodikom. Najprej so ga odkrili na Soncu in je zato tudi dobil takšno ime (helios pomeni v grščini sonce). Njegov atom je sestavljen iz jedra in dveh pozitivnih, in torej tudi iz dveh negativnih elektronov. Neka vrsta žarkov atomske narave, ki jih izžarevajo radioaktivna telesa, kaže, da je sestavljena vprav iz helijevih atomov, ki pa jim manjkata negativna elektrona. Neki drugi žarki so sestavljeni le iz elektronov, ki včasih dosežejo skoraj takšno hitrost, kakor jo ima svetloba, vedno pa imajo večjo hitrost. Kakor pa je hitrost helijevih atomov, ki pa imajo v sebi zaradi mnogo večje gmote neprimerno večjo energijo. So to nekaki silno majhni in lahki »izstrelki«, ki spričo svoje velike hitrosti razbijajo molekule in atome, ob katere prilete. Elektromagnetni žarki so prav takšne narave kakor svetlobni in radijski valovi ali kakor X-žarki. Njihova valovna dolžina je silno majhna, manjša kakor pa valovna dolžina X-žarkov, in pa imajo večjo prodorno moč ter lahko gre do celo skozi debele klesane in svinčene plošče. Ker žarki vseh teh vrst prihajajo sami od sebe na primer iz radijevih atomov, je razumljivo, zakaj se ti atomi pri pojavu radioaktivnosti spreminjajo in se pretvarjajo tako, da iz ene vrste atomov nastaja druga, takšna, ki je v zaporedni vrsti na lestevici prvin pred prejšnjo. Zato se na primer lahko zgodi, da radij, ki

ima atomsko številko 88, nastane po raznih preoblikovanjih iz urana, ki je v lestevici atomov zadnji in ima številko 92. Ta je verjetno »praded« v zaporedju radioaktivnih pojavov, ki se končajo pri svincu.

Vse radioaktivne prvine se ne pretvorijo v istem času, pač pa ima vsaka različno dolgo »življenje«, če se tako izrazimo, od dolgih let do nekaj minut. Atom se torej lahko prerodi brž po svojem rojstvu, ali pa lahko »živi« v nespremenjeni obliki zelo dolgo.

Toda vsiljuje se vprašanje, zakaj imajo samo nekatere vrste prvin radioaktivne lastnosti. In zakaj so to vprav najtežje? Na splošno so jedra pri veliki večini atomov vsa zelo stabilna, tako da le v veliko težavo in le z uporabo močne sile lahko razdenemo njih atomsko zgradbo. Na podlagi domneve, da atomska zgradba vseh doslej znanih 92 prvin izhaja od tistega atoma, ki je po svoji naravi najpreprostejši, t. j. od vodika, so s teženjem raznih prvin ugotovili, da se je iz celotne njihove zgradbe del prvotne snovi izgubil. Snov in energija sta enakovredna pojma. Snov se pri svojem uničevanju lahko spreminja v energijo. Snov, ki se porablja pri tvorbi novih, sestavljenih atomov, proizvajajo pri tem energijo. Na ta način skušajo pojasniti, odkod tako ogromna energija, ki jo daje Sonce in njemu podobne zvezde že od dale in jo bodo oddajale še tako dolgo dobo, da si je človek niti predstavljati ne more.

Na drugi strani pa snov, ki se kopiči po silnih pojavih, kakršni se odigra v notranjosti zvezd in v vesoljstvu, ter ustvarja različne atomske zgradbe, dobi vprav iz te graditve atomov ogromno energijo, ki je potrebna, da drži skupaj različne skupke jeder in njihovih spremljevalcev, elektronov. A včasih se zgodi — na primer v radioaktivnih prvinah, t. j. tistih, ki so v lestevici prvin za svincem — da atomska zgradba ni trdna, ker v njej ni ravnotežja med jedrom in pozitivno elektriko ter negativnimi elektroni. Ta nestanovitnost se kaže vprav pri heliju, ki brez kakšnega pritiska od zunaj oddaja elektrone in elektromagnetne žarke. Ves ta postopek se odigra v daljši ali krajši dobi, dokler slednji ne nastane končno veljavno, nespremenljivo jedro, torej atom, ki se sam od sebe ne more več spremeniti in pretvoriti v drugega. (Dalje prih.)

BRESKOV-CVET

HUGO WAST

Argentinski roman

M. JAVORNIK

DOSEDANJA VSEBINA:

Rina, hči obznanega kmetarja Doloresa, je zaročena z bratcem Fabianom. Na tistem pa že od otroških let brezupno ljubi Miguela, edina bogate meščanske rodbine, ki hodi v Doloresa na letoviše. Miguela nekaj let ni bilo, potem pride spet nekdo poletje. V Rini, ki je medtem rasla v lepo dekle, se ljubezen oglašuje z novo silo. Fabian mora iti za dve leti k vojakom. Miguel, lahko živ mesini razvajenec, izkoristi njegovo odsotnost, se približa Rini, ki je pred njim brez moči. Zgodilo se, kar se je moralo zgoditi... Miguel dekle potem pusti, odide v mesto in se ne vrne več. Rine se v samotni polasti obup. Lepa, črna začutila, da bo postala mati. Pogibe od doma, se nekaj časa potika po kmetijah, nazadnje jo neka družina v Cordobi vzame za dekle. Tu jo začne zalozovati domači sin in dekle po breme napreje v Buenos Aires, kjer se preživlja s pravniki. Tam dobi otroka. Boriti se mora z uboštvom in z moškimi, ki jo zaradi njene lepote zalezujejo. Pod pretravo, da bo dobila dobro plačano delo, pridevona Francisca, hišna oskrbnica, k Rini dona Salvadorja, lastnika hiše, kjer Rina stanuje.

Don Salvador je požrl Rino z očmi. Mora biti zelo zdrava, a čeprav je bila zares lepa, ni bila njegove sorte. Zdelo se mu je preveč nežna, preveč nedolžna, preveč otožna.

Toda oči so se mu kmalu začele svetiti od pozejanja, zakaj vse to je bilo nova lepota, ki jo je človek odkril čele, če je dekle nekaj časa gledal. Gledal je njene urne roke, njene lehti, kjer je bila rokave zavahala, njena usta ter lovil njene oči, da bi uganil, kakšna misel je v njih, kakor človek, ki v prozorni jezerski vodi išče izgubljeni dragulj. Nazadnje je dočkal, da je tisto, kar je pri tem dekletu največ vredno, prav tista sladka nedolžnost njene duše, ki je navzlic spodrselaju še naprej sijala skozi njeno mlado telo kakor skrivnostna luč.

Pa je to dekle res božansko? si je mislil. »Škoda, da je tako slabo oblečeno.« Bil je zadovoljen s svojim ogledom ter je začel hvaliti, kako lepo je perilo oprano.

Dvakrat ali trikrat, ko je prijemala kose, so se ji prsti srečali z njegovimi prsti. Umaknila je roko, ne da bi dobro vedela, če iz spoštovanja, ki ga je gospodar vzbujal, ali zaradi česa drugega.

Ko je don Salvador odhajal, je poljubil Rino punčko ter pustil na odeji dva nova bankovca po deset pesov.

Ko je bila Rina sama, je čutila, da ji je močno odleglo. »A bila je zadovoljna. Zagledala je denar, in četudi se ji je plačilo zdelo pretirano, ji pri vsej občutljivosti ni bilo nič nerodno vzeti ga.«

In kako prav ji je prišel. Že več kakor teden dni je naskrivaj stradala in si pritrgovala pri jedi, da je lahko več privoščila otročiču. Mleko ji je začelo pohajati, in kakor da bi bil otrok čutil, da je hči bogatina, ni maral potem, ko ni bil več pri materinih prsih, jesti ničesar drugega kakor drage moke, ki mu jih je zapisal zdravnik. Zdravilo je bilo drago, toda Rina žrtve ni čutila, zakaj videla je punčko, ki je bila v začetku upadla, kako je v nekaj kratkih dneh spet zacvela v zdravju.

Zaradi tega se je zadolžila. Bili so majhni dolgi, ki pa so jo težili kakor gora.

Bogatini, ki zapravijo deset pesov zaradi jalove muhe, si ne mislijo, kakšno veselje je to za denar vzbudil, ko ga je uboga sirota imela v roki.

Ko sta don Salvador in Francisca odšla, je Rina pojedla, potem je oddala otroka sosedu, pri kateri ga je puščala, kadar se ni bilo doma, nato pa stekla na cesto plačat enega najnujnejših računov v trgovini, kjer so ji zagrozili, da ji ne bodo več dajali na up.

Veseli obraz, s katerim je šla po širokem dvorišču, je vzbudil pozornost pri nekaterih stanovalskih sosedah, ki jih je imelo že zaradi obiska dona Salvadorja.

»Kam pojde ta golobica?«
»Mlačko po hoji spoznaš!«

Bila je že skoraj noč in začele so se prižigati luči po oknih. Mrz je bilo, da je vse škripalo in cesta je bila zapuščena.

Rino je bilo strh, ko je šla po ulici. Nenadno se ji je zazdelo, da gre nekdo za njo.

Okrenila je glavo ter se vsa stresla. Bil je Miguel. Spoznala ga je, ne da bi mu bila videla obraz.

Ker sta prav tedaj prišla do slabo razsvetljenega kota, je pospešil korak in jo dohitel.

»Rina!« ji je dejal.

Ni se obrnila. Miguel jo je prijel za roko in jo ustavil.

Ne da bi bilo dekle kaj ganilo, ne da bilo kaj reklo, je krotko obstalo, saj je bilo navajeno poslušati ga. Naslonilo se je na steno, pobesilo oči, roke pa so se ji igrala z denarjem dona Salvadorja.

»Rina! Ti v Buenos Airesu? Kako sem vesel, da te vidim!«

Dekle ni odgovorilo ničesar.

»Pa tvoj oče, Rina?«

Zmignila je z glavo ter molčala dalje.

»Zakaj si prišla sem, Rina? Oni dan sem te videl na cesti in ti si me tudi videla. Šel sem za tabo, da bi videl, kje živiš, in od tedaj oprezujem nate v tem kotu, da bi govoril s tabo.«

»In zakaj naj ti govorim?« si ga je drznila vprašati, ne da bi ga bila pogledala.

»Oh, Rina, zakaj? Kaj se ne spominjaš več?«

Zmejala je z glavo, kakor da pravi ne, on pa se je zasmel.

Ta mirni in nezavedni smeh jo je bolel. Ko je Miguel videl, da pobeša glavo, jo je prijel za podbradek in ji glavo vzdignil.

»Da ti pogledam v obraz, Rina! Lepa si, se bolj... bolj... Kako bi dejal? Bolj zrela. Pred letom dni si bila preveč tenka. Jaz se nisem nič spremenil. Ali se ti zdi, da sem še vedno tak, kakor sem bil?«

Okno nasproti njiju se je razsvetlilo in luč mu je padala naravnost v obraz.

Dekle se ni moglo več upirati skušnjavi in ga je pogledalo v oči, katerih že tako dolgo ni videlo.

Oh, Miguelove oči, oboževane oči njene punčke!

Ne da bi se mogla izogniti, je kakor na velikih slikah zagledala vse svoje življenje od tistih davnih dni, ko je Miguelu pripovedovala pravljice, ob katerih je zaspal in plavo glavico naslonil skoraj v njeno naročje; ko sta dolga popoldneva begala po hribih in se vračala domov z usti, črnimi od robdinca, pa vse do tedaj, ko jo je začela vznemirjati pomlad in je videla, kako se ji duša oblači v rožnato breskovo cvetje.

Miguel ji je govoril, pa ni slišala ničesar, ker se je še naprej potapljala v to morje spominov. Videla je cvetočo breskev, videla lastavice, ki so prihajale, videla je vrata v vili, ki se so poleti odprla in naznanjala, da so prišli gospodarji; videla je vrbe ob potoku, kjer je prala, on pa ji je v poslednjih svetlih dneh njenega življenja lagal ljubezen.

Miguel, ki je zapazil, da je zamišljena, jo je prijel za roko:

»Dekle,« ji je rekel, »ali te ne zebe? Saj nimaš na sebi drugega kakor to cunjico.«

Rina je zmajala z glavo ter z žalostnim nasmehom odgovorila:

»Bog daje človeku tak mrz, kakor gre k njegovi obleki.«

Tudi on se je zasmel.

»Imaš otroka?«

»Da,« je odgovorila in ga pogledala.

»Punčko. Kako pa veste?«

»Uganil sem,« ji je odgovoril in se zlagal, zakaj zvedel je bil za to od Leona, ki mu je povedal o svoji prigodi.

»Je lepa?«

Ko je slišala, da govori o hčerki, se je stresla ter začela jokati. Obraz je skril med dlani. Solze so se ji svetile med prsti.

Njemu, ki ni razumel tega joka, je bilo nerodno. Mimo je šlo nekaj ljudi in bi se kdo lahko ustavil.

»Pojdiva, Rina,« ji je dejal. »Ne jokaj. Pomagal ti bom tako ali tako. Toda povedati mi moraš resnico, čisto resnico... Ta punčka... ali je moja hči?«

Rina se je zleknila, ko da bi jo bil kdo udaril z bičem. Miguel je moral vprašanje ponoviti.

»Oh, moški, kako ste grdi!« je vzkljnilo dekle na dnu srca. Torej je on, ki je bil njen gospodar, ki jo je zaznamoval za vse življenje z gorečim in sramotnim znamenjem, katero je zdaj vdano nosila; on je ni razumel?

V usta ji je zdaj privrela vsa ta potlačena grenkoba in ona, ki je dozdaj bila

utelešena ponižnost, je prvič spregovorila s ponosnim prezirom ljudi, ki ničesar ne upajo in ničesar ne prosijo.

»Gospod Miguel,« mu je rekla, »ne poznate me. Vi, ki ste me prevarali, ker sem imela zavezane oči, me niste nikoli poznali in ste mislili, da sem pač taka kakor marsikatera. Prav, vi ste bogati, jaz pa ne bi mogla biti večja sirota, kakor sem. Toda moj otrok, ki je prav tako vaš otrok, ne potrebuje ne vaše pomoči ne pomoči nikogar. Njegova mati dela in zasluzi zanj... Zbogom, gospod Miguel, in Bog naj vas varuje.«

Obstal je na pločniku in z začudenimi očmi spremljal bomo dekletovo tenjo, ki se je izgubljala v noči. Ona pa je odhajala ter ihtela ob tem velikem, poslednjem razočaranju svojega življenja.

VIII.

Slab svet.

Rina je poslednje mesece te zime preživela kakor jelen, ki ga preganja tolpa psov.

Zoper njo so se zarotile strasti ljudi in nezgode življenja.

Bežala je pred Miguelom, ki se ni vdal v to, da bi jo bil izgubil, in ker se je čutila sibo, saj jo je še vedno prevzemala stara ljubezen, se je preselila.

V novi hiši jo je beša še bolj stiskala, ker je nihče ni poznal.

Ko je gospodinja v skrbih šla pravit donu Salvadorju, da je golobica zletela, si je možak pomel roke:

»Še bolje, jo bomo pa ukrotili z gladom. In konec koncev bom jaz postal najboljši izmed odjemalcev. Mar ne?«

»Tako je!«

Potem ni treba drugega, ko da pošete sled za njo, pa boste videli, kako jo beša spravlja k pameti!«

Rina se je bila preselila, ne da bi bila povedala, kam gre. Toda oskrbnica je izlovala njeno novo stanovanje in nekega dne se je oglasila pri njej.

Prvi pogled, ki ga je vrgla v dekletovo sobo, jo je preplačal o tem, da je don Salvador zelo razumel človeka.

V vseh drobcih tam se je razodevala Rina velika revščina: otročiček, ki je spal na zlojivi postelji, je bil zelo shujšal, Rina sama pa, ki se je zdelo, da je njena lepota neranjiva za vse tegobe, je bila upadla.

Dona Francisca je vstopila ter razklenila roke:

»Dekle moj! Srečne oči, ki te spet vidijo! Kaj se tako gre od hiše, kjer je človek stanoval lepe čase? Izgineš, ne da bi povedala kaj znanec, kakor dekla, ki pobeže in odnese s seboj srebrna jstila?«

Rina je zajecjala nekaj v opravičilo.

»In kako ti gre kaj s pranjem? Imaš kaj dela? Zdi se, da!«

Pri teh besedah je oskrbnica posmehljivo pomignila na nekaj kosov perila, ki ga je dekle likalo.

»Ni prav sila,« je odgovorila Rina. »Saj sami lahko vidite.«

»Tam pri nas ti ni šlo tako slabo.«

»Seveda ne.«

»Zakaj si se pa potemtakem preselila?« Rina ni odgovorila.

»Dekle, poslušaj. Bog že ve, kateri kozo roj odbije.«

»Zakaj pravite to?«

»Ker je škoda, da se ubijaš z garanjem.«

»Mene delo ne ubija.«

»Pač pa te ubija pomanjkanje dela in z lakoto ubijaš še punčko.«

Rina je pogledala v kot, kjer je spala deklica. Kako se je v teh nekaj tednih spremenila! Slabo mleko, ki ga je kupovala pri poccstnih mlekarjih, pomanjkljiva hrana, pomanjkanje zraka v tej pretesni hiši, vse se je zarotilo proti njenemu otročičku.

Oči so se ji napolnile s solzami.

»Kaj naj storim, dona Francisca?«

»Kaj naj storim? V tvojih letih in s tvojimi sposobnostmi bi se jaz ne vprašala dvakrat. Če bi hotela... bi živela kakor kraljica.«

Rina je zdaj povsem razumela, kaj to pomeni.

Ko ji je oskrbnica prvič razlagala te reči, je začela od jeze jokati. Ona se ji je zasmejala in ji rekla:

»Beži, beži s sramežljivim dekletom! Kaj bi mi rada natvezila, da si otroka dobila izpod oblakov?«

Rine je bilo sram ter se ji ni drznila nikoli več ugovarjati.

Edino prvi korak človeka nekaj velja, potem je po bregu iti lahko in skoraj prijetno. Kaj bi torej zgubilo dekle, ki je prvi korak že storilo?

Ko je oskrbnica po teh besedah odšla in pustila slabo seme vsejano, se Rini ni več dalo delati. Pustila je likanje, zaklenila vrata, da ne bi mogel nihče noter, ter začela premišljati.

Niti ene same luči ni bilo na obzorju njenega življenja! Poskušala je z vsem, zakaj pranje ji ni nelo toliko, da bi mogla poplačati dolgeve, ki so jo dušili. Ponu-

jala se je za dekle, a ni našla nikogar, ki bi bil hotel imeti dekle z otrokom. Tu ali tam bi jo bili vzeli, pa je bila preveč lepa. Nozan moški ji je na cesti ponudil, naj bi šla živeti z njim. Spet drugič, ko se je šla ponujat v hišo dobrega videza, je videla, da je ta hiša gnezdo dveh ali treh elegantnih mladih deklet, ki so uganjale tam sramotno življenje. Te bi jo bile vzele, a Rina je zbežala.

Večkrat je mislila na smrt kakor na veliko odrešenje. Toda nobena tegoba ji ni bila mogla zamoriti vere, ki je živela v njeni obupani duši kakor večni cvet.

Njena vera, ki ji je pravila, da bi otročiček tudi umrl, če se ona ubije, ter šel v nebesa, ona pa bi bila obsojena zaradi samomora ter ga ne bi nikoli več videla, ta vera ji je preganjala zlo misel iz glave.

(D dalje.)

Zeleni list — vir življenja

Ali smo že premišljali, kaj pomeni za naše življenje zeleni list rastlin? Še ne? No torej, posvetimo danes deset minut tej najčudovitejši stvari sveta. Zeleni list rastline je najpopolnejša sončna tovarna, ki zna izrabiti mrtve snovi, da jih predela v žive stvari, ki so v hrano živalim in ljudem. Brez živih zelenih listov ni mogoče nobeno življenje na zemlji. Ne verjamejte? No, pa poslušajte!

Pokojno spi gozd in spe vse rastline. Vsaj tako mislimo, ko gredo počivat ljudje in živali. Toda če prislunemo drobno šelestenju zelenih listov, bomo kmalu spoznali, da delo v zelenih listih ne počiva. Le nočno delo se je pričelo.

Po tisočih drobnih kanalčkih in cevkah pošiljajo delavci proizvode, ki so jih pripravili čez dan ob sončnih motorjih najmarljiviji delavci. Vedno v večje cevke se teče hrana, dokler se ne pretopi v glavno žilo odvodnice, ki gre po peceplju v vejice, veje in končeno v deblo, kjer se razdeli. Nekaj hrane potrebuje popje, nekaj deblo, ostanek pa se shrani v posebna skladišča, ki so navadno v koreninah in gomoljih v zemlji, kjer so na varnem pred spremembami klime. Kdo je torej prvi shranjeval svoje pridelke v zemlji, če ne rastlina. Človek vedno le posnema to, kar so pred njim že poznale rastline, živali, živo in mrtvo stvarstvo.

Do jutra je list izpraznjen, osnažen in pričakuje novih svetlobnih žarkov, da na novo zabrne sončni motorji. Da pa spoznamo delovanje lista, si moramo preskrbeti drobnogled.

Da je večina listov zelenih, nam je znano. Tudi to vemo, da predstavljajo zeleno barvo drobna klorofilna zrna, ki se nahajajo prosto plavajoča v protoplazmi stanice. In ravno ta zelena klorofilna zrna so oni čudoviti sončni motorčki, ki omogočajo, da more rastlina neorganske snovi pretvoriti v organske — mrtve v žive, sebi in vsemu stvarstvu v hrano. Pa si oglejmo motor nekoliko natančneje.

Nočna partija delavcev, ki je imela nalogo odpremiti pridelano hrano, kakor smo že omenili, je namestila v vertikalni sistem motorčke — klorofilna zrna — na dnu stanice, tako da leže v širšem delu proti nebu. Očistila je listne reže, da more plin, ki se skoraj v vseh kemičnih delavnica tvori, nemoteno odhajati in ima zrak prost dostop. Tudi evci, ki so v zvezi s koreninami, so očističene. Tako osnažena tovarna, ki je tudi plinarica za proizvajanje kisika, čaka samo pogonske sile svetlobe. Čim poblede zvezde in se na vzhodu dvigne zarja, zabrne sončni motorčki. Na stotine jih je, na milijone in milijone na enem samem drevesu. Vsi delajo skupno za svojo lastno korist in blagostanje vsega živlega. Kakor vsaka industrija mora tudi listna tovarnica imeti potrebne surovine, ki jih ji preskrbe korenine, ki s pomočjo vode raztapljajo anorganske snovi v zemlji in jih po zamotanem in nepokvarljivem dvigalu vedno znova poganja k sončnim motorjem. Delno pa skrb za potrebne pline rastlinske reže — male odprtine, ki jih najdemo največ na spodnji strani listov, da jih prah in druga nesnaga ne morejo zamašiti. Klorofilna zrna vzamejo iz ogljikovega dvokisa ogljik, ga spoje z vodikom in kisikom vode v ogljikov hidrat. Na tako zamotan način nastane v stanici tudi škrob, ki pa preide po potrebi

v sladkor ali pa v celulozo. Škrob vskladišči rastlina navadno v gomoljih, da ima pripravljeno rezervno hrano za »slabe čase«. Ovdishni kisik pa izpelje po ventilatorjih skozi listne reže ven, da nam ljudem ne zmanjka tako potrebnega plina. Poleg tega pa potrebuje rastlina za svoje pridelovanje še nekaj drugih prvin: dušik, apno, fosfor, kalij, železo itd. Z vsemi temi in z glavnim proizvodom stvar najčudovitejšo stvar — notvorivo.

Kako in v koliko deluje pri usvajanju — tako imenujemo to delo — svetlobe, ne vemo. Drži le, da je svetloba ona energija, ki vodi in poganja motorje. Brez nje so tudi klorofilna zrna mrtva.

Rastlina je torej ona edina vez, ki je med mrtvim in živim stvarstvom in ki posreduje, da se vse, kar je že bilo nekoč v življenju, vedno znova preliva v novo življenje. Vse to pa se vrši le, potom zelenih listov. Le njim se mora zahvaliti vse živo stvarstvo za svoje življenje. V svoji »drosti je Bog dal nezmotni rastlini moč, da hrani človeka in živali, da jim preskrbuje potrebnega zraka in jim nudi življenje.

Nikomur se še ni posvečilo, da bi iz mrtve snovi napravil živo, da bi s pomočjo zraka, vode in sončne svetlobe napravil kruh, da bi mu gnalo sonce motorje in da bi kakor peptorium mobilne vedno delovalo, brez nove pogonske sile. Vse to že zna rastlina. In končno če pomislimo, kaj je človek. Meso in zelenjavo. Živali, katerih meso uživa človek, pa zopet jedo zelene liste ali plodove rastlin.

Tako vidimo, da nam konec koncev le rastlina nudi hrano. Tudi zrak, ki ga mi dihamo, nam pripravljajo rastline. Kdaj bi že vso živo bitje moralo umreti, če bi se pri asfiksaciji ne sprostil toliko kisika. Čudoviti stvar je rastlina in kako mirnodušno gremo mimo nje, ne da bi se zavedali, da pomeni vsak del lista za nas življenje. Pa še recite, da ni rastlinski list najčudovitejša stvar vsega stvarstva.

Zrebanje — zrebajte!

Gotovo še nikdar niste zrebali take, da bi s vsakim zrebom sadeli.

Pri malem knjižnem zrebanju zadene s vsakim listkom lepo knjigo. Šest različnih knjig je na izbiro, vsaka je vredna 40 lir. Zreb pa stane 30 lir. Zadejete morete tudi bibliofilsko tombolsko tablico.

Pohitite z zrebanjem, dokler so še knjige v zalogi. Obiskovalci Vas obkujejo na domovih in po uradih.

Bibliofilske tombolske tablice dobite v Gradišču št. 2 in v Ulici 8. maja.

Cene plemenskim praščem

Komisar za cene je z odločbo z dne 24. julija 1944, XL št. 102/1, odobril sledeče najvišje cene za plemenske prašče:

1.) Do 8 tednov starosti ali do teže 20 kg 1 kg žive teže 80 lir.

2.) Nad 8 tednov starosti ali v teži od 20 do 50 kg 1 kg žive teže 60 lir.

Cena je določena za franko hlev rejca. Vsako posredno ali neposredno povzicanje teh cen je prepovedano. Kršitelji se kaznujejo po čl. 7. uredbi o cenah (Službeni list 238/26 iz leta 1941) in po čl. 8. uredbi o kontroli cen (Službeni list 68/15 iz leta 1940).

Domobranci! Vam je namenjena knjižica Vežbanje pehote in borbeni pouk

Izdal Stab Slovenskih domobrancev in Slovenski varnostni zbor na Primorskem.

Vsebinska vadnika je: pouk posameznika, pouk z desetino pouk z vodom, pouk s četo in dodatek. Cena 30 Lir. Dobi se po vseh knjigarnah.

Raketa — najučinkovitejše obrambno orožje

Granate, ki dosežejo velikanske razdalje, ker se med potjo še same poganjajo...

Zelo verjetno je bila Kitajska tista dežela, kjer so od vseh najprej uporabljali rakete kot sredstvo za umetno razsvetljavo. Kitajska je bila potem tudi tista, ki je bilo je to okoli leta 1000 po kr. — prva tudi v praktične namene uporabljala rakete, najprej za reševanje brodolomcev, Reševali so jih na ta način, da so z morskoga obrežja s raketami metali vrvi ven na morje, kjer se je ladja ponesrečila, ter na ta način ustvarili zvezo med celino in brodolomci zunaj na morju.

Ta izum je nekaj stoletij pozneje prišel tudi v Evropo, in doslej boljše našina še ni nihče iznašel. A rakete so že v starih časih uporabljali tudi na vojaškem področju. Izstreljevali so jih visoko v zrak, kjer so se razpošle v svetle zvezde, ali pa spuščala majhna padala s posodami, polnimi svetilne snovi, ki naj bi osvetljevala ozemlje med obema nasprotnima vojnima državama. V najnovejšem času pa služijo takšne rakete tudi za razsvetljevanje pokrajine, nad katero lete letala.

Tudi kot bojno sredstvo so rakete najbrž prvi uporabljali starodavni Kitajci. Toda tedaj, ko je ta način vojskovanja postal znan v Evropi, so tu poznali tudi že topove, ki so njihove naboje polnili s smodnikom in krogli in so se kot takšni izkazali za boljše in dokaj učinkovitejše kakor pa rakete. Zato so uporabljane rakete kot bojnega sredstva v Evropi kmalu spet opustili. V te namene so se jih začeli v večji meri spet posluževati šele čez nekaj stoletij Angličani, in sicer pri svojih bojnih pohodih v Indijo. Angličani pa so pozneje tudi v Evropi začeli nastopati s svojo »raketo artilerijo« ter na primer leta 1807 dosigli z njo pri svojem zabritnem napadu na dansko prestolnico Kopenhagen uspeh.

To je dalo pobudo tudi drugim državam, in rakete so postale tudi pri njih bojno orožje. Z njimi so dosegli Francozi uspehe leta 1830 v Alžiriji, pozneje Angličani na Kitajskem ter Rusi v sibirsko-kitajskih mejnih bojih. Učinek takratnih raket so jo vsem zdel nekoliko premajhen. Tako je »raketo topništvo« v Evropi že drugič sto-

pilo v ozadje ter prepuščilo prvo mesto čedalje učinkovitejšim topovom. Rakete kot neke vrste topa se v Evropi niso posluževali niti v drugi polovici osemnajstega, niti v vsem devetnajstem stoletju, pa tudi še v prejšnji svetovni vojni ne.

Šele sodobna kemija in tehnika sta pri svojem neustavljivem iskanju za novimi, presenetljivimi bojnimi sredstvi spet obudili k življenju raketo. In napredek, ki ga je sodobna tehnika na tem polju dosegla, je neravnomerno čudovit, nepojmljiv. Krogla, ki jo izstrelimo iz topa, zaradi vztrajnosti mase naredi svojo pot in je ta pot končana, ko opada sila, s katero je smodnik pogнал kroglo iz topovske cevi. Pri raketi pa je stvar drugačna. Na dnu rakete je razstrelivo tako porazdeljeno, da se ne užre vse nenkrat, pač pa se šele med potjo postopno užga. Tako raketa tudi še med potjo dobiva vedno novega zagona in zato lahko leti tudi neprim

Četrt ure med sloni

Kaj čuda, če je bistra mati narava, ki se po vsej pravici lahko ponaša s čudovito previdnostjo in preudarnostjo, včasih tudi muhasta, kakor da bi se hotela pošaliti s kakim bitjem, ki živi v njenem varstvu.

Slonu je dala najdebelejšo kožo, ni mu pa oskrbela primerne telesnega toplotnega ustroja, tako da mora potrpežljivi debelo kožo živeti v bližini ravnika, da ga ne bi zeblo. Človek bi mislil, da ga z 2 cm debelo kožo ne

med temi vladarji pragozda skoraj nikdar ne pride do spopada. Mladi sloni so sicer neboljani, a vendar jih vsi člani krdela tako imenitno varujejo, da se ni bilo slišati, da bi jih kaka zver kdaj nadlegovala.

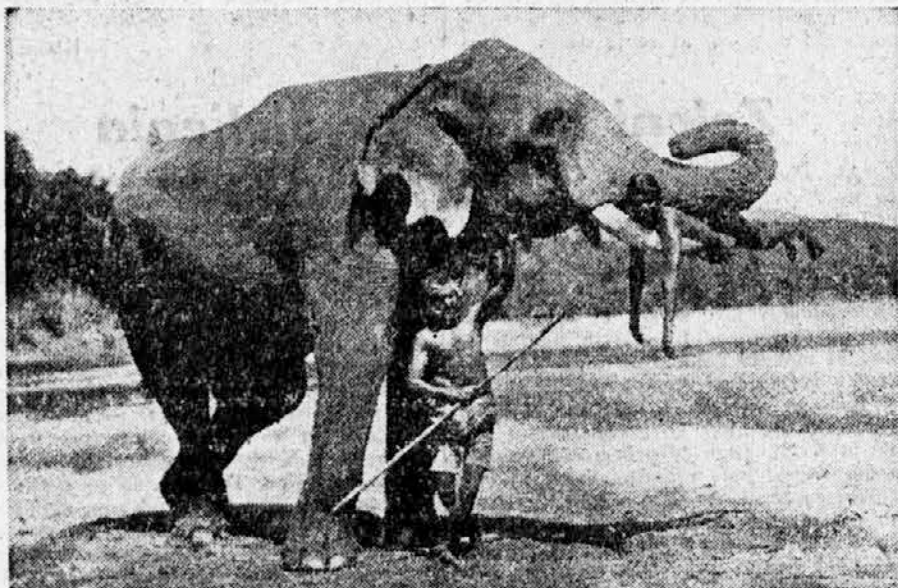
Samce ima ogromna okla, ki jih pa uporablja le v zelo redkih primerih. Z njimi se loteva le kakega pobesnega slona, ki ga je družba že davno izločila, pa bi se spet rad pridružil, ali pa zahrbtnih tigrov. V Afriki sre-

so že slone, ki so bili zaradi teže oklov tako trudni, da so jih morali nasloniti na stor, da bi si odpočili vratne mišice. Rečežu, ki mu je muhasta narava dala 60 kg težke okle, je življenje v krdelu mnogo težje. Često zastaja in se potem izgubi ter mora živeti samotarsko življenje. Tedaj je navadno lahek plen za lovce na slonovino.

Slonom v divjini je prav za prav edini sovražnik človek. Ta ga je v vseh časih zasledoval po vseh stezah in gozdovih. Slon se brani proti njemu tako, da ga ali pohodi ali ga pa z rilcem podere. Načini lovljenja in ubijanja slonov, ki jih uporabljajo afriški domačini, so bili verjetno znani že predzgodovinskemu človeku.

Afrikanci lovijo slona zaradi mesa, ki ga zelo cenijo. Kadar so srečno podrli težkega slona, se razvijejo okrog trupla neverjetne slovesnosti. Cela naselbina se zbere. Otroci in odrasli so oboroženi z ogromnimi noži in kakor hijene planejo na žrtev. Često lahko vidiš, kako se moški lotijo slonovega srca in strastno pijejo še toplo kri. Mnogi vpije in se trga za meso. Brž nažgo majhne ognje in kose mesa nalahno pečejo. Ko je veselje pri kraju in so želodci ter trebuh vidno napolnjeni, si še vsak odreže ogromen kos in ga v košu odnese domov, da ga posuši na soncu in v dimu žerjavice ter tako zaščiti pred mrčesom.

Domačini lovijo slone tako, da jim na znanih poteh v pragozdu nastavlja globoke pasti. Izkopljejo jame in jih spretno prikrivajo z vejami in listjem. Odraslega slona s tako zvijačo teže ujameš. Menda ima tako ob-

Domačin kaže spretnost in ubogljivost svojega »kužka«. Slon je zagrabil sina z rilcem, ga posadil na okle ter ga v slepem prigribu zadnjih nog dvignil varno kvisku.

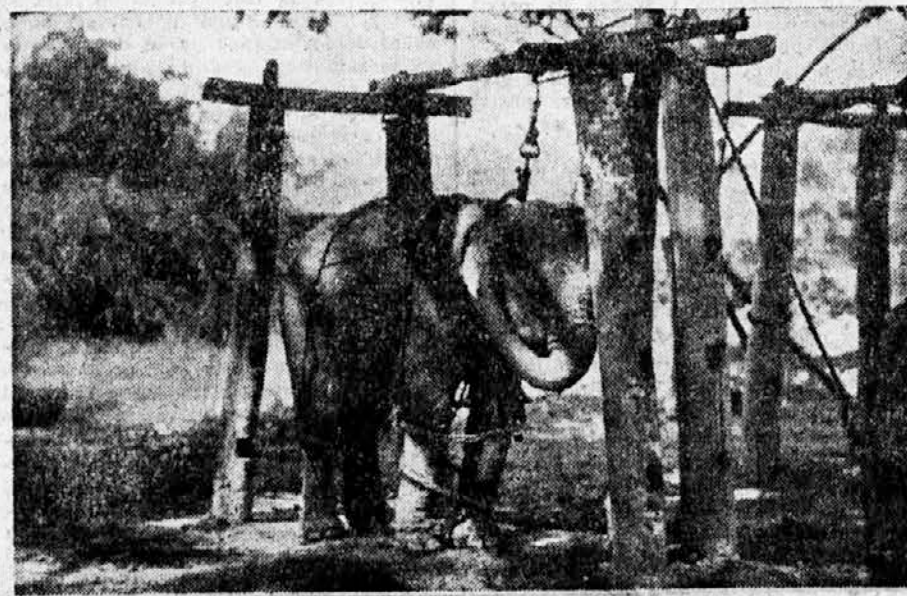
more zebsti, v resnici pa je slon za mraz občutljiv kakor lilija. Zaradi rahlega mraza se mu vsa koža nagubani in kmalu ga jamejo zvijati močni želodčni krči. V našem podnebnju ga morajo imeti v topli staji do junija ter ga znova zapreti, ko mu okotbrski hlad pretresa ogromno hrbenjačo.

Slona kaj rado kolje in grize po trebuhu. Zato mu v ujetništvu — po živalskih vrtovih in cirkusih, dajejo kot edino zdravilo — krepko količino žganja. Vrh tega mu trebuh in hrbet pregrejejo z ogromnimi rjuhama, med katerima leži debela plast gorčice. To mu korenito pomaga. Po dveh ali treh takih zdravljenjih pa slon postane tudi — vnet alkoholik. Kmalu začne hliniti želodčne krče, polega po staji in z mrmranjem skuša vzbujati usmiljenje. Čuvaj mu verjame, toda ko se to ponavlja še drugi in tretji dan, na svojo žalost spozna, da si je vzredil krepkega pijanca, ki zauživa strahotne množine alkohola.

Slon je družno bitje, ki živi v krdelih kakih dvajset do štirideset živali. V Afriki so že večkrat videli krdela, ki so štela nad sto slonov. Taka krdela ostanejo v družbi leta in leta. Nekako polovica je samcev, polovica pa samic, vendar pa skupino stalno vodi samica. Družbo preveva tako temeljit čut tovarštva, kakor ga ne najdeš nikjer v naravi. Sloni brez družbe živeti ne morejo. Zato jih tudi po živalskih vrtovih in cirkusih vidimo navadno vsaj po dva, ki sta hudo navezana drug na drugega.

Sem pa tja se dogaja, da slon v družbi ponori. Navzame se nekakih zločinških nagibov. Takega slonova družba takoj izloči. Pobesnel slon živi poslej sam zase in je silno nevaren ljudem in živalim. Domačini jih povsod lovijo in zasledujejo, ker le predradi naskočijo cele naselbine ter porušijo vse koče in kar je živega v njih.

Slon je že po svoji postavi tak, da ga spoštuje vsa divjina. V Afriki se prav rad druži s povodnim konjem, z nosorogom in celo z levom, tako da

Ves uklenjen stoji iz pregrade izločen divji slon sredi trdnega ograjja, dokler ne umiri in shladi svojo divjo kri. Po nekaj urah je slon že krotak in se povsem ravna po šegah drugih udomačenih slonov.

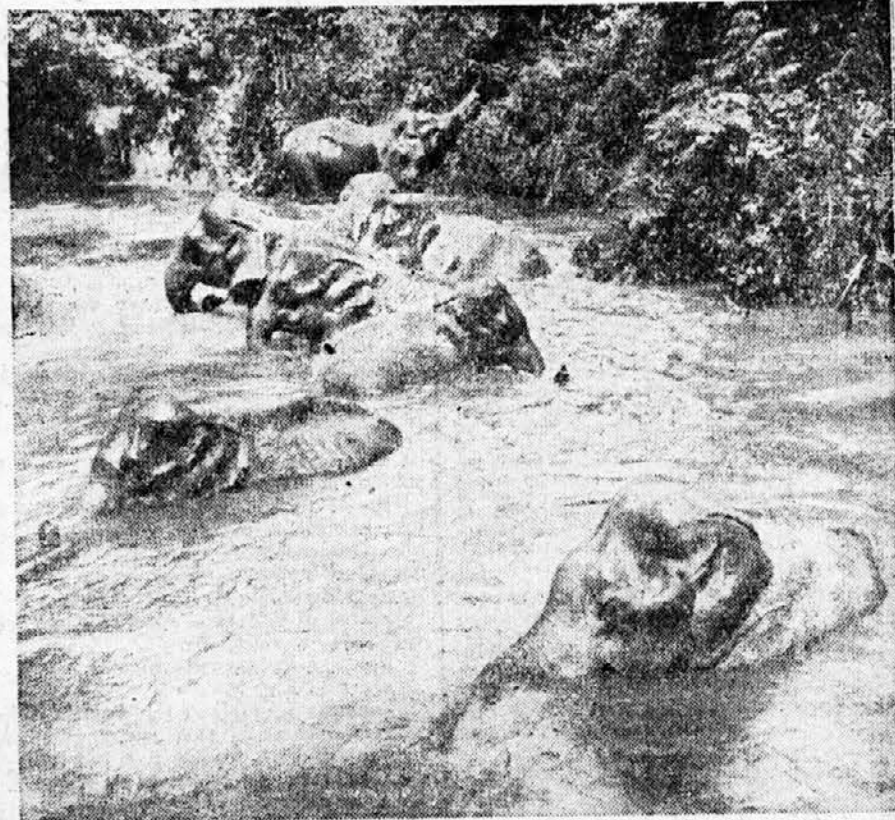
čas včasih slona, ki je izgubil en okel v boju z drugim slonom, ali pa ko je s preveliko silo skušal podreti drevo. Čudno pa je, da so nekateri samci zrasti brez oklov. Vendar pa jih narava odškoduje z večjo telesno velikostjo, tako da že po vnanosti vzbujajo spoštovanje pri takih, ki jim je narava dala to ostro orožje. V Indiji najdemo mnogo takih samcev brez oklov.

Povprečni okel afriškega samca tehta okrog 20 kg, ujeli pa so tudi že slone s 50 do 75 kg težkimi okli. Najtežji okel, kar jih poznamo, tehta 117 kilogramov in njegov obod meri nekaj pol metra. Konici oklov sta močno obrušeni, vendar pa okla rasteta, dokler slon živi.

Ko smo že pri oklih, spet vidimo, kako narava včasih nagaja: ne smemo misliti, da so tako težki okli kak imeniten okras ali pa šala. Opazovali

žutljive noge, da prav precej začuti nevarna tla, ali pa mu pomaga pri tem nam doslej neznan čut. Slon namreč vidi slabše od človeka. Zato pa v splošnem v takih jamah ujamejo samo mlajše slone.

Druge plemena se jih lotijo s strupenimi sulicami. Ost namažejo z nekim črnim, zelo hudim strupom ter jo spretno obešajo nad gozdno stezo, kjer se slonova krdela rada motajo. Sulica je obešena na drevesu, a tako da je zvezana s tkivom, ki se vleče do tal. Ko slon stopi na to vezivo, se sulica nad njim sprosti in mu pade na hrbet. Strup deluje kakor strela. Slon naredi še dva ali tri korake in cepne mrtev. Domačini izrežejo rano, ker se strup le počasi razleže po mesovju. Med zamorci jih je malo, ki bi se bali leva, kadar imajo v roki strupeno sulico, a prav tako malo jih je, ki bi se hoteli lotiti s tako sulico slona.

Slon je prav tako navdušen prijatelj vode kakor njegov bratranec povodni konj. Ves srečen je, če se v pragozdu lahko za uro ali dve znebi muh, komarjev in kožnih zajedavcev. Če je voda prehladna, da bi se lahko počleno okopal, si z rilcem marljivo obrizga ves hrbet.

V Aziji so slona že prav zgodaj udomačili. Zaradi prijaznosti in pameti je ta najmočnejša žival človeku bila od nekdaj v veliko oporo. Verjetno so Azijci začeli slone vzgajati, ko so bili še mladi. Ujeli so jih v jame, a jih niso ubili, temveč jih vzeli domov, da bi bili otrokom v zabavo. Mladi sloni se prav tako radi igrajo kakor psički, a so še neprimerno bistrejši od teh. Ko slon odraste, ostane ubogljiv in potrpežljiv in rad prevzame vlogo tovrstnega živinčeta. Včasih so jih v Aziji uporabljali tudi v vojni. Kdor je imel večje število slonov, je seveda zmagal.

Danes pa udomačeni slon ljudem pomaga tudi loviti divje slone. Lovce gre z dvema ukročenima slonom v gozd in se bliža divjemu slonu. Udomačena slona pa se tako motata okrog divjega, da ga dobita v svojo sredo. Zdaj ga ne izpustita več, dokler ga lovec ne pripelje domov.

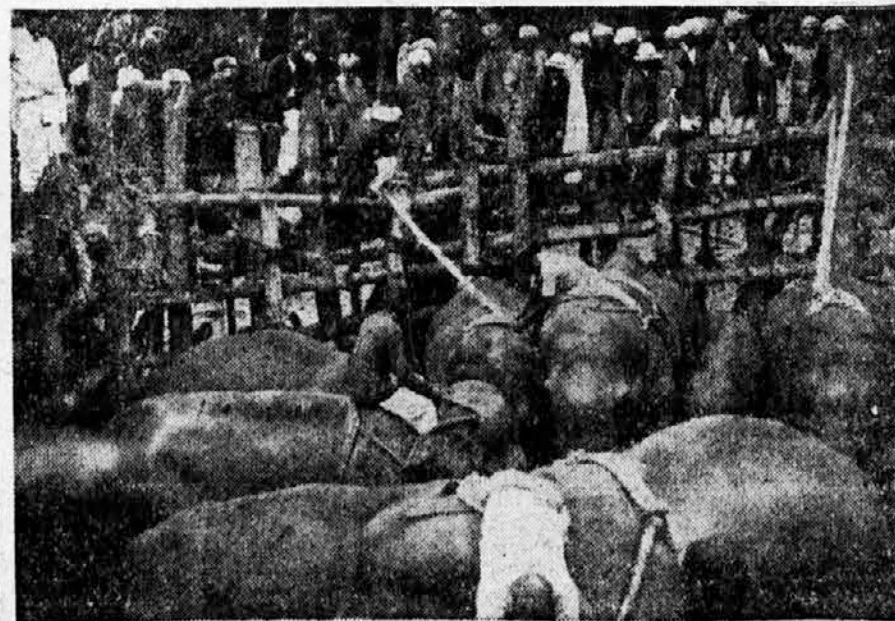
Presenetljiva razlika med sloni in vsemi drugimi živalmi je v njihovi ubogljivosti, kadar jih učijo razne stvari, ko so že odrasli. Zrele slone, ki so vse življenje prebili v popolni svobodi v pragozdu, lahko prav tako hitro udomačiš, kakor če bi bili v ujetništvu že od rojstva.

Mladi slončki so prav tako poskočni in veseli kakor kozlički. Kar z vid-

niški namreč ne ostanejo vedno na istem mestu, marveč se prav pogosto pomikajo od zadnjega konca čeljusti do prednjega dela gobca. Pri tem se močni zobje, ki imajo včasih 25 cm dolge krone, polagoma obrusijo, dokler kot čisto obrabljeni spredaj ne izpadejo.

Vsem krotilec in rejecem slonov je dobro znano, da ima slon čudovit spomin. Ne drži pa, da bi se žival za sleherni krivico skušala maščevati. Če bi bilo tako, potem bi umrljivost med slonovimi krotilci in rejci gotovo bila zelo visoka. Slon je svojemu učitelju zelo vdan. Vendar pa vemo, da se gospodarju šele vda, ko je spoznal, da se ta ne da preplašiti. Če se je slonu posrečilo, da je novega rejca ali čuvaja prestrašil, potem tak rejec ne sme računati s popolno ubogljivostjo novega učenca. Če ga pa takoj prvi hip ukroti z odločnim nastopom, in se ne da begati po slonovem muhastem poskusu, tedaj se slon vda za vse življenje.

V divjini se sloni zgibljejo šele po sončnem zatonu, razen kadar je oblačno ali pa hladno vreme. Ponoči romajo skozi gozdove, podirajo drevesa in se hranijo s popki in listjem ali pa se spravijo na odprte livade in hranijo s travo. Včasih vlamljajo v nasade tet

Vezanje divjih slonov je precej nevaren opravke. Če bi domačin pri tem delu zdrknil a hrba ukročenega slona, bi ga divji v hipu pomandral.

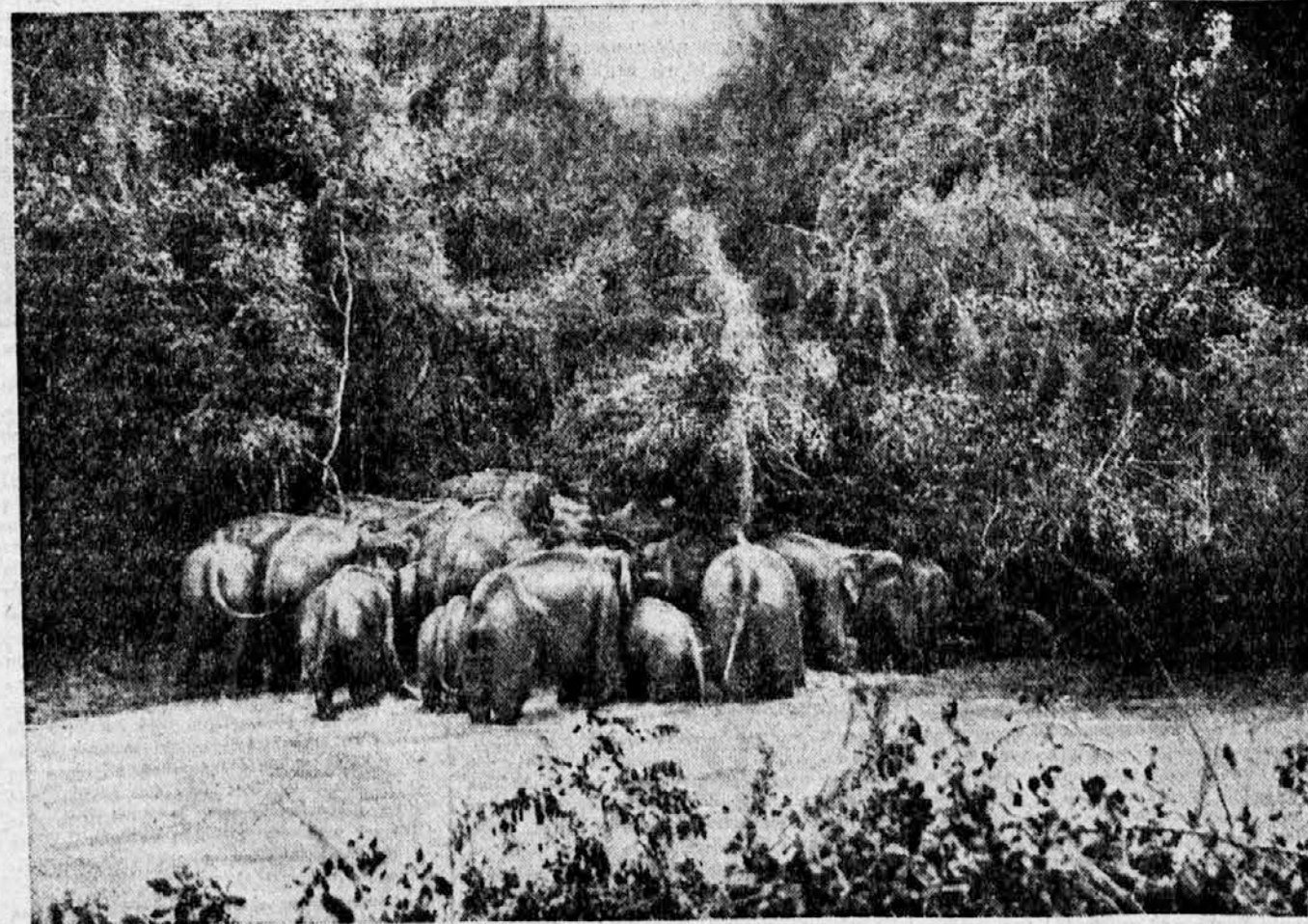
nim veseljem večkrat nagajajo in stršijo svoje potrpežljive matere. Slonček se na primer rad skriva za kakim drevesom in začne žalostno klicati na pomoč. Ko pa skrbna mati priteče, se ji nagajavec z vso silo zaleti v trebuh. Mladiček po rojstvu ves pokrit z zelo mehkim volnenim puhom, na glavi pa ima goste, trde in črne kocine. Rilce mladiču brezdelno vsi kakor smrkelj majhnemu otroku: slonček ga še ne zna uporabljati. Šele po nekaj mesecih ga lahko dvigne, ko ga je mati potrpežljivo naučila, kako ga je treba vrteti na desno in levo.

V divjini so slončki ljubljenci vsega krdela in vse samice ter samci jih ljubkujejo, kakor le morejo. Nek poznavelec navad indijskega slona pravi, da je v Burmi videl krdelo slonov, ki je vlekel s seboj štiri slončke enake starosti. Mladiči so hodili od ene matere do druge, doječim samicam pa je bilo tudi vseeno, kateri mladiček se jim raje približuje.

Afriškega slona, ki se od indijskega razlikuje po velikih ušesih in še drugih posebnostih v telesni gradnji, vidimo le redkokdaj po cirkusih in živalskih vrtovih. Še večja redkost pa je siamski beli slon. Beli slon je pravi albinoc, t. j. tak, ki se rodi brez vsakega kožnega barvila. Zato je ves bel in še celo oči ne kažejo nobenih temnejših pigmentov. Belega slona imajo posebno v časteh v Indiji. Splošna navada je, da ga takoj izročijo plemenskem poglavarju ali kralju kot vdanostno darilo.

Slonovo zobovje se razlikuje od zobovja drugih sesalcev. Slonovi koč-

se gostijo s fiziološkim, s prosom, z bananami in drugim sadjem. Najhitrejša hoja je nekako drsanje, ki ga pa lahko vztrajno opravljajo milje in molje. Ker je gleženj ob koncu golenice kakor pri človeku, se lahko spuščajo po strmini in celo vzpenjajo na take kraje, kamor bi konjska noga ne mogla stopiti. Kljub ogromni teži je slon pravi maček. Celo krdelo se lahko premika skozi gozd, ne da bi nalomilo najmanjši vejice ali pa dalo od sebe najmanjši glas. Slon ne more skakati in njegov korak znaša 1,80–2 m. Če torej izkopljemo tri metre globoko jamo, ga ujamemo. Slon je dober plavač, in voda mu prav tako godi kakor njegovemu tovarišu debelo kožo povodnemu konju. Slon ima silno oster vonj. Zato pa se lovec ne morejo slonu drugače približati kakor proti vetru. Vidi le slabo, pač pa dobro sliši. Nenaden hrup slona zelo vznemiri, tako da včasih ob silnem poku kar pobesni.

Domačini so nekaj ukročenih samce vtihovali med krdelo divjih slonov. Zdaj gre celo krdelo za njimi — v past. Skupno lezejo v veliko pregrado, kjer jih domačini svezajo in v kratkem ukrotijo.